JAGODA TRUHELKA

BOGORODIČINE TREŠNJE

IZ ZBIRKE ZLATNI DANCI KNJIGA II

ZAGREB MCMXXIX

IZDALA MATICA HRVATSKA

TISAK ZAKLADE TISKARE NARODNIH NOVINA U ZAGREBU

BOGORODIČINE TREŠNJE

Djeca užegla svijeću i skupila se oko stola pa nešto živo gledaju i pričaju. Kristina otvorila vrata u kuhinju, da im bude toplije. Napolju se podigao vjetar, pa je zahladilo, a u peći nema dakako vatre, jer je u kalendaru prošla polovica svibnja.

No dok se vani raspakostila olujina, u sobi je bilo prijatno, a djeca složna, jer su se namjerila na zanimljivu zabavicu. Potrbuške se pružili po stolu, noge isturili naokolo, pa sad njima vitlaju gore dolje, okrenuli tabane uvis, glave sastavili povrh šarena zemljovida i gledaju, kako se to po svijetu voza Kolumbo tražeći Ameriku, zemlju nečuvenih čudesa.

Ćiro priča, a drugo dvoje sluša. Zanijele ih sve troje zgode i nezgode velikog moreplovca, pa ih odvele daleko od njihove kuće. Okrugli im se stol pretvorio u silni ocean, soba se razmakla u neizmjerne prostore između neba i zemlje, te oni sada plove sa slavnim putnikom po nepoznatim krajevima, po strahovitom moru, od žurbe i hitnje sve im noge življe veslaju po zraku. Oko njih se stere crna i tajanstvena vasiona, ali pred njima je svijetlo, prijatno svijetlo, petrolejska lampa.

Avaj lampa! Baš ona kvarila je čistu harmoniju ove tihe večernje pričice. A to je doista neobično, jer je inače u druge dane upravo lampa bila veselo središte čitave kuće i porodice. Kad se svi oko nje skupe, a ona ponosito posred stola na onoj svojoj jednoj nozi stojeći i

smješkajući se onim svojim jedinim plamenim okom osvjetljuje unaokolo sva lica, onda samo što ne progovara uvjerljivo i umirljivo, kao dobra teta ili strina svojim gostima:

— Samo vi bez brige gledajte svojim očicama, čitajte, pišite, krpajte i pletite, ja nad vama bdijem i svijetlim, doklegod je duše u meni i ulja u mojoj utrobi.

A eto danas kako se to samo naježila. Sva je prilika, nešto joj nije pravo. Ljuti se. Plamen joj se otegao kao koplje, pa vrhom liže po stijeni staklenoga valjka i srdito ga mrči. I da je onaj jezičac, što je lizao uza staklenu stijenu, znao govoriti, sigurno bi zaciknuo:

— Zar nitko ne vidi, da ja stojim gdje mi nikako nije mjesto? Na samom rubu stola, s jedne strane Dragoševo koljeno, s druge strane Ćirin lakat — svak će lako prosuditi, da se ne može ni zamisliti nezgodniji položaj za lampu. I ne znaju li, da je meni i osim toga vrlo neprijatno u društvu same djece? Ako se dogodi nesreća, koga će kriviti? Mene, mene! Ih, a šta bi svijet bez mene? Zar bi mogao da vidi, da radi, i baš fino da vidi raditi po noći kao po danu? Kakova su im bila samo svjetlila prije moga dolaska na svijet. Baš su imali čime da se osvijetle. Nijedna se svjetiljka ne može mjeriti s mojim sjajem i svijetlom, ni gospodska voštanica, pa bila debela koliko joj drago, da ne spomenem kukavnu lojanicu ili čak — pih — smrdljivi žižak, što se hrani sasvim prostom domaćom mašću. Moja hrana dolazi iz daleke zemlje, čak iz Amerike! No da, i to se zna, sve, što valja, dolazi iz tuđine.

Tu se sada lampa od silnoga ponosa nadula kao prosjačka tikva. Ali se odmah sama prekine u riječi, jer samo što nije pala od straha u nesvijest. Eto zašto. Na moru su sada nastale svakakove neprilike, jer Kolumbo dugo nije mogao da nađe Ameriku. I zaprijetili mu mornari, da će ga ubiti. Istina, tri se već mjeseca voze po

moru, a novoj zemlji nigdje ni traga ni glasa. Pa onda i to je bila istina, odmamio čovjek ljude iz domovine, obećavao im zlata i meda i svakakoga blaga, a Amerika još ni blizu. A može ih oluja upropastiti, i brod potonuti, i oni se nikada ne vratiti kući svojoj. I zato eto svezaše Kolumba i baciše u rupu. I tu sada od velikoga saučešća s bijednim putnikom Dragoš omahnuo nogom, a Ćiro laktom, da se lampa među njima dvoma našla u krajnjoj stisci. Zacvili joj srce u stijenju, i ona od muke propišti:

— I onda još ljudi viču: djeco, čuvajte se lampe! A tko će mene čuvati od njih? Ta gdje ste već, vi mame i Kristine, ili barem sjetite se svoje dužnosti, vi tamo gore, čuvari krilati ove nestašne mlađarije!

Ko da mame od puke besposlice ostavljaju svoju djecu samu! A zar one nemaju i drugih briga? Eto, morala je jutros zorom u donji grad zbog popravaka u staroj kući, ali na odlasku kao prava mati tri puta prikričala Kristini, da čuva djecu. A Kristina to uzela k srcu i pazila od jutra do mraka. Ali zar i Kristina nema osim toga još i svoga posla? I još kakova. Jeste li ikada poznali žensku glavu, kad pere ruho, ili ga slaže, i tako, da joj taj posao ne bi ispunio čitavu ama čitavu pamet, svaki kutić pameti? I gdje su tu još drugi poslovi, koje treba nesamo popamtiti nego i posvršavati!

A Kristina je evo već ne znam koliko puta zavirila kroz vrata u sobu — vjerno i savjesno, sve otkad se djeca poredala oko stola. Istina je, ona lampu nije užegla. Ona je svojom rukom zapalila lojanicu, ali Anici nije bilo pravo, ona voli lampu, jer bolje svijetli, sve se ljepše vidi. No i pored lampe sve je u najboljem redu.

Ne čupaju se, ne tuku se, ne pravdaju se, štaviše, lijepo se uče i pristojno razgovaraju. U najvećoj se slozi naklonili nad nekakovom figuricom, čudnovatom, nije ni

na što nalik, ni na čovjeka ni na životinju, ali vele, da je to Amerika. No, neka im je; u gospodskih ljudi imade svakakovih besposlica. Glavno je, da je u sobi mir, i Kristina mogla se smireno vratiti svome poslu. Slaže rublje i kuha večeru. A dosta je već i toga rublja. Puna usta riječi, a kamoli ne će biti pune ruke. Ovolike košulje i košuljice sklopiti, pa ponjave, pa gaćice, ih, a istom čarape! Dok se samo sastave dvije po dvije, čarapa s čarapom! I nijedna dječja čitava.

Tu sad iznenada na ognjištu nešto zacvrlji. Podigne se sumnjiva para ispod zaklopca. Kristina do lakta zaronila u jednu čarapu, naročitu čarapu bezdanu, pa se u nju zagledala, pa se duboko zamislila u razjapljenu petu, što je zinula taman kao da će vola progutati.

O Bogo moj i sveta Majčica! zaklimala Kristina glavom, kako će se to samo zakrpati ta provalija od rupe? Bit će bome fina posla za mamu, dok sve te ranjenike pozacijeli i poiskrpi.

U loncu sve jače cvrči; para štipa za nos i oči, čisto od muke zapomaže. I to Kristina ne može više da ne čuje. Baci čarapu pa k ognjištu. Pa sada da se ne ljutiš! Za cigla dva minuta, što nije prigledala, pripalio se kupus. Ne možeš se nikada pouzdati u vatru. Razgori se kao pakao, kad ne treba, a kad treba, ni da se makne. Sada neka samo još dođe gospodin i finim nosom nanjuši palež, odmah će se narugati, da domaćice i sluškinje u dane pranja naprosto nijesu kao u obične dane, — kako ono samo kaže? — malo su kao izvan sebe, ne mogu ni na što drugo da misle nego na ponjave i košulje i tako.

Pošto popravi kako tako kvar na ognjištu, utone vjerna sluga nanovo među bijelo platno. Svakako bi htjela da obraduje gospođu poslaganom rubeninom. Sigurno će joj biti drago, kad se vrati, pa sutradan treba samo da se srolja i uglača. I Kristini je sasvim pravo, što

još nema gospođe. Tako će moći stalno i svršiti preuzeti posao.

Međutim mama dakako nije izostajala, jer joj je bilo drago, nego zato, jer je morala. Treći već dan putuje u donji grad, da nadzire zidare. Kad radnici ne osjete kraj sebe gazdu, onda kakogod samo sprčkaju posao, pa niti je trajan niti sjajan. Došla ti nam pred neki dan poruka, da su na kući parcovi provalili zid i neka odmah tkogod dođe, da se kvar popravi. Sada mama šta će? Tata ne može od škole, nema druge, mora ona sama da ode i da vidi. A imala je i šta vidjeti. Pod samim krevetom ogranuli parcovi i izrovali veliku rupu. Mama zalomi rukama. Takova šta još se nije čulo!

Stanari dočekali mamu s velikom grajom:

— Kako su nam se samo djeca prepala, kad se odjednom po sobi ušetao golem parcov! — govorahu s puno prijekora. — Kažem vam, bio je velik kao pseto.

— I još veći, mnogo veći, — kao tele! — zakriještalo petero djece stanara.

— I molim vas, — nastavi mati ove čestite djece — kako mi dolazimo do toga, da nam u sobu provaljuju tako gadne životinje? Kakova mi je to kuća, gdje se takovo što može dogoditi?

Kao kiša oborili se prigovori i prijekori na sirotu mamu, da nije mogla do riječi. Najposlije prozbori u čudu:

— Jest, to sam baš i ja htjela pitati, kako je to bilo moguće. Ta valjda nije parcov kroz jednu noć podrovao zid, trebalo mu je i nekoliko dana za taj posao. Pa onda kako da vi nijeste ništa čuli ni primijetili, ni noću, dok su rovali, ni danju, ako ste, kako treba, metlom svaki dan pomeli ispod kreveta?

Mama se strašno ljutila, ali nije ništa dalje kazala, jer nije htjela da se pravda. Prekodan bila je kod kume

i krpala ponesene dječje čarape, pa je kadikad prešla prijeko, da vidi, kako zidari popravljaju štetu.

Dok je tako prolazio dan, počelo se oblačiti nebo, podigao se vjetar, i prelijepo se proljetno jutro pretvorilo u burno studeno veče. I bilo je već pokasno, kad su radnici napokon svršili posao. Mama je bila kao na iglama. Nikada ona svoju kuću i djecu nije tako dugo ostavljala bez sebe. Brže bolje još jednom pogleda, je li sve u redu, isplati radnike, pa kumi, da se s njom oprosti.

— Molim te, draga kumo, pripazi malo na tu moju kolibu. Otkad smo se iz nje odselili, još se nijesmo stanarinom omastili. Svaki se mjesec stanarina sharči to na popravke, to na porez. Upravo ko da je i nemamo, — uzdahne mama uzimajući šešir.

— Eh, tako ti je to, moja kumice, — odgovori kuma. Kuća ti je samo onda od koristi, ako u njoj stanuješ. Svaki joj je stanar rođeni dušmanin. Da su ono ljudi, kao što smo mi, ti i ja, onda bi bilo lako pripaziti. Ali tako... Zar oni misle, da treba i tuđe čuvati i štediti. To su ti nekakove prave haračlije. Kad im se kaže, da ne daju djeci tako harati i nemilice rušiti, onda odgovaraju: »Pa mi plaćamo stanarinu!« Jesi li vidjela, što načiniše od bunara? Nema čitava prozora, sve brave pokvarene. Kažem ja tebi, ako ovi ljudi još pol godine ostanu u tvojoj kući, strušit će je svu. Ja bih im smjesta otkazala, da je kuća moja.

— Kako ću, draga kumo? — uzdahne mama. Tko će ih uzeti s petero djece?

— A šta se ti brineš za njih i njihovu djecu? A brinu li se oni za te i za tvoju teško stečenu kuću? A zar i ti nemaš djece?

— Pa baš zato, što i ja imam djece, — odgovori mama, — ne mogu da im otkažem. Zar ne znam, da svi gazde pitaju, kada tkogod traži stan, imaju li djece. Moglo bi se i meni kadgod desiti, da ću sa svojom po tuđim kućama seliti, pa kako bi mi bilo, da mi kažu, da ne će primiti nikoga s djecom? Ali zaboga, ja tu brbljam, a moja djeca sama kod kuće. Htjela bih da stignem na omnibus, eto noć, pa kiša i vjetar. Baš kao meni za inat.

— Zar ne znaš, da su u kalendaru ledenjaci? Još koji dan, i opet će se vrijeme popraviti, — rekne kuma. Sva sreća, da je voće već sve ocvalo i da je obrodilo kao odavno što nije. Još ja nijesam doživjela takova cvata kao proljetos. Popnem ti se onomad na tavan, a to ti preda mnom kroz prozor jedna prava ljepota. Kao da si svako stablo zaronila u kajmak. Sve bašče naokolo kao snijegom pokrivene, a po toj bjelini one rumene breskve kao ružice. Osobito trešnje cvale su kao pomamne. Svaka grana kao ovčjim runom debelo omotana. Bit će voća ljetos, ako Bog da.

— Da Bog da! — ponovi mama. — I treba djeci; jer kuda ćemo s djecom, ako im nema voća?

Kad su se kume opraštale, rekne kuma mami:

— Nešto si mi se uljetila već, da ti dam toplu maramu?

— A tko je jutros mislio, da će vrijeme tako okrenuti, — odgovori mama. No maramu ne će, jer eto nije daleko do pijace, tu će sjesti u omnibus.

Ali omnibusa dakako nije bilo, i sada je morala ići pješice. I čim ostavi za sobom posljednju kuću, zahvati je u drvoredu vihar i vitlao haljinom i šeširom i kosama, da je prava strahota. Kiša je pljuštila, bičuje sa svih strana, da je kišobran bio samo kao na sprdnju. Mama trči, štogod bolje može, upire se protiv vjetra, znoji se, jedva diše. Otegao joj se put kao nikada još. Mrak sve veći, studen počela stezati, a mamu hvata sve veća briga za kuću i djecu, je li sve u redu, jesu li doma, šta rade, ne svađaju li se.

I mama ih gleda duhom, gdje sjede za stolom, pred njima hrpe knjiga, pisanaka, igračaka. U sredini gori svijeća...

Gori svijeća! Možda čak i lampa!

Naopako, lampa petrolejka, i djeca s njom!

Mama od strave protrne od glave do pete. Stane još jače bježati. Samo da je već kod kuće. Anica je tako neoprezna. Sigurno je ona zapalila lampu. Njoj je duša zapaljivati svijeću ili vatru. Ako se kome vatra ne da, samo treba Anicu zvati, odmah će planuti. Šta samo voli sjediti pred ognjištem ili pred pećkom pa gledati u modre plamene jezike i crvenu žeravicu. Kao malo dijete umalo jednom da ne zapali kuću. Nađe se jednom sama u sobi pa ni pet ni šest stane lopaticom izgrtati žaru i baš na pojastučenu stolicu. Pomislite samo!

Mama još brže poteče. Što joj se danas otegao put. A ipak kestenovi pored nje samo tako lete. I ne vidi, kako su se divno zakitili. Ponaticali po svojim granama guste kićanke bijelih cvjetova, te izišli kao božićna drveta s debelim duplirima. Ali kiša i vjetar s Drave nemilice ih šiba i čupa, pa će brzo nestati ljepote.

Uto stigne mama do mosta. I sad će još morati i da čeka, dok prođe željeznica! Upravo pred nosom spustiše joj ogradu pred prijelazom. Ah, a njoj se žuri. I zima je trese, kako je svu znojnu mlati vjetar. Prođe ju jeza.

Željeznica prolomoće. Da je Dragoš tu, što bi uživao gledajući, kako iz nje suklja para i dim. Nema mu ništa nad željeznicom i parobrodom. Ko djeca, — pomisli mati i pohrli dalje, čim se otvori put.

Što rade? Osvojila ih pripovijest, da je sve troje na sve oko sebe zaboravilo. Stari ih stol strpljivo na sebi nosi, i njih i njihove osjećaje, sav zanos, saučešće, strah i sumnje, nade i razočaranja, štogod može da snosi dječja duša. Divni, ubogi Kolumbo. I lampa — šta će, kako će

— ne može drugojačije, snašla se u svojoj nepriličnoj situaciji, pa kako se Ćirino pripovijedanje vuče, tako i ona suče plamen, mrči staklo i sladogorko žmiri na debelo more Kolumba moroplovca i osvjetljuje tri dječja lica, rumena i sjajna od zanosa, i sjajucka se u njihovim očima.

Kad al odjednom bane na kuhinjska vrata mama. Napolju još je odvezala vrpcu od šešira i svukla rukavice. Hvala Bogu, sve je mirno i u redu. U sobi spokojno gori lampa, dječje glave naklonjene nad stolom.

— Kristina, jesu l' djeca kod kuće?

— A gdje bi i bila? Eno ih u sobi. Joj, al sam se prepala! — rekne Kristina i iz ruke ispadne joj ruho.

Mama jednim pogledom shvati položaj. Poleti u sobu pa k stolu, zgrabi lampu za nogu i metne je na klavir. A onda ko bez duše klone na stolicu pa zastenje.

— Djeca, za Boga, lampa!

— Ao, mama, zagrajaše djeca, sad ništa ne vidimo.

A onda kao da su se istom dosjetila dolasku maminu, zaviknuše:

— Mama, ti si to! — pa se prepadoše, ni sami nijesu znali zašto.

— Kako ste to postavili lampu? Tako blizu kraja! Da se jedno od vas maklo, eno je na zemlji, razbita, ulje razliveno, vatra, požar, nesreća...

— A joj, pa još se nije ništa dogodilo, — veli Ćiro mirno, — zašto se ljutiš, mama?

— Ali moglo se dogoditi, — rekne mama, i u glasu joj zadršće strava. Barem ti, Anice, mogla si imati toliko pameti, da je namjestiš na sigurnome mjestu.

— Pa mi smo morali gledati, kako se Kolumbo vozio po moru, i bili smo uvijek mirni, sve dok ti nijesi došla, — pravdao se Dragoš.

S vrata zaori tatin smijeh.

— No eto ti, mamice, reče, tko sad pravi nemir?

Mama ništa ne reče, samo uzdahne. A kad mama uzdiše, onda se Anici odmah srce skruši. Osjetila je, što je mama prepatila u ove posljednje časove, te pristupi i zagrli je nježno, nespretno:

— Mama, nemoj se ljutiti. Ta mi smo već dosta veliki, da možemo i sami na se paziti, kad ti nijesi kod kuće. Ali sad je ipak puno ljepše, kad si opet tu.

Nego u danima, što sad dođoše, nije bilo lijepo. Od silne trke mama se nahladila i teško obolila i morala leći u krevet. I dolazio je gospodin doktor, opipavao mamino bilo, ogledavao jezik i zapisivao lijekove, a Ćiro ih ili Anica donosili iz ljekarne. I u kući nitko nije smio galamiti, ni nogama lupati, ni vikati ni nemira činiti. Svi su hodili na prstima, i kad su govorili, šaptali su. Anica je imala pune ruke posla, da miri i ustavlja braću, i trebalo je dosta samozataje da budu mirni. Osobito je bilo teško uputiti Dragoša, kako treba hoditi, da se ništa ne čuje, ama ni najmanja lupa. Jer on pored svega toga, što ne bi htio svojoj mamici buniti mir, ipak pokadšto zaboravi, da samo na prstima treba ići. Osim toga baš i nije bilo lako ići tiho u cipelama, koje su poradi poznatih razloga bile naokolo okovane gvožđem kao konjska kopita. I tu je onda dolazilo više puta do bučnijih sukoba, tako da bi se čak iz bolesničke sobe javljao glasak majčin, pun blagoga prijekora:

— Anice, ta pusti ga na miru.

Te onda Anica odmah dušu u se i dođe k sebi pa pomisli puna samoprijekora:

— Gle, kako sam nesretna, htjedoh dobro, a učinih zlo.

Srećom došla kuma, da dvori mamu i da pripazi na kuću i gospodarstvo. A toga nema, tko se ne bi kumi pokorio. Ni Dragoš ne može. On je kao janje, kad je kuma kod njih u gostima, jer kuma nema samo punu torbu dobrih stvari nego i punu pamet svakakovih pripovijedaka, sve to dakako samo za dobru djecu.

Uto se mamina bolest dala sve više na zlo. Dani prolazili u gluhoj strepnji i brizi. Gospodin doktor dolazio i po dva puta na dan, tata je iza svakoga sata potekao iz škole, da vidi, kako je mami. Kristina neprestance trla oči i nos i kupila djecu oko sebe i pričala im priče u beskraj, samo da ih drži u miru, pa da ne galame. A priče su joj bile ovaj put, da bi i kamen od miline proplakao kamoli ne bi dječja srca meka i milostiva. Tako im nekidan ispriča pripovijest o Josipu i njegovoj braći, i tako je pričala, da su se Anica i Ćiro sasvim suzama polili, premda su tu pripovijest učili u školi i znali je malone napamet. Ali Kristina je pripovijest tako udesila, da je izlazila kao nova. Osobito je slatko prikazala, kako su braća dolazila Josipu, koji je postao veliki gospodin, bogat i silan, i kako ih je iskušavao i ustavio Benjamina, pa onda kako je stari otac zakukao za najmlađim sinom i najposlije, kako se Josip odao, da je on njegov sin. Pa su se onda svi od radosti grlili i bili sretni i veseli.

I još im je pričala o Isaku i Abrahamu, kako je Bog iskušavao Abrahama, hoće li ga poslušati. I Abraham je bio gotov učiniti tešku žrtvu i zaklati svoga sina za ljubav Božju. Bilo mu je dakako vrlo teško. Kako ne će, kad je volio maloga Izaka. I bio je Izak jako dobro i bogobojazno dijete, poslušno i umiljato. Kako se samo nježno opraštao s majkom, kad su pošli na goru, kamo ih je Gospod Bog pozvao. Rekao je, neka se mati nimalo ne plaši, Bog će već dati, da će se s ocem opet sretno vratiti. Ali mati kao mati plače plače od jutra do mraka za sinkom. I ona je bila u strahu, da mu se štogod ne dogodi.

Tu se Dragoš pun razumijevanja umiješao u priču zaviknuvši iznenadno:

— Baš tako je bila kao moja mama, je l' te, Kristina?

Onda tekla priča dalje, kako su otac Abraham i sinak stigli na goru i sve spremili za žrtvu. Napravili veliku lomaču, pripravili vatru, namjestili veliki nož. Te sad Izak zapita oca:

— Oče, evo nam sve, što treba za žrtvu, ali gdje nam je žrtvena životinja?

I Kristina je pričala dalje o poslušnosti Izakovoj i njegovoj ljubavi prama ocu, pa kako se Bog napokon smilovao Izaku i poslao svojega anđela s ovcom za žrtvu.

I tu se Izak najprije sjetio majke te reče:

— O, što će nam biti vesela majka, kad joj se opet živi i zdravi vratimo.

— Pa onda, Kristina, kako je bilo dalje? — zapita Dragoš, kad je Kristina časom stala, da prisluškuje spram sobe, gdje je mama ležala.

— Dobro je bilo, odgovori Kristina i pogladi Dragoša po kosi.

— Je li se mama Izakova puno brinula za svoga sinka?

— To se zna, i Bogu se molila, da se sretno vrati, i najljepšega pijevca je zaklala i Bogu žrtvovala za zdravlje svoga sinka. I kad je došao s ocem Abrahamom, od radosti samo što se nije onesvijestila. Samo ga je grlila i plakala od sreće.

To je Dragoš vrlo dobro razumio, jer i on je volio svoju mamu, i kad bi ona otišla od kuće, a on nije smio s njom, onda mu je uvijek vrlo teško bilo, i dok je još bio malen, vrištao je i plakao.

Sad izađe kuma na prstima u kuhinju, poda Kristini forintu i rekne joj, neka odmah sjutra ujutru kupi de-

belu voštanu svijeću i neka je odnese u crkvu na oltar Majke Božje. Neka bude žrtva za mamino zdravlje.

Dragoš odmah radoznalo upita, kako će se to svijeća nositi u crkvu, i što je to žrtva. Kristina mu kaže, šta je i kako je.

— Aha, — rekne Dragoš, — to je onako isto, kao kad si ti ljetos odnijela svetome Antunu svoj srebrni križić. Je li, Kristina, a šta si ti htjela, da ti dragi Bogo dade za nj?

Kristina ne odgovori na to, već samo ustane i spremi novce u svoj ormar. Uto se Dragoš dosjetio drugome čemu.

— I ja hoću da nešto žrtvujem za mamino zdravlje, — klikne i odmah poleti u svoj kutak, da štogod nađe za žrtvovanje. Ali tu su bili sami vojnici, topovi, kolica, čake i sablje, nekoje još čitavo, nekoje porazbijano i svakako osakaćeno. I kako je razgledao komad po komad, nijedan mu se baš nije činio doličan, da se položi na oltar Majke Božje. I onda što će Majci Božjoj vojnik ili top ili čako? Pa neka je baš lijep kao ovaj mali topić od žute mjedi i koji on najviše voli od svih svojih igračaka, ipak nije bio siguran, bi li mu se Majka Božja puno obradovala. Doduše vrlo je zgodan. Kad mu u ždrijelo metneš zrno od graška ili kukuruze i straga potegneš za kolutić i opet ispustiš, onda zrno izleti kao pravo pravcato tane topovsko i prasne, da se Anica odmah od straha strese. A Jankov je top na primjer veći, i kad pukne, ono još jače tutnji i vidi se čak i vatra i sve kao istinski top. Anica bi sigurno vrištala, kad bi to vidjela. Jer ona — ko žensko — boji se već kad se praznom puškom u nju strijelja, a sad istom, kad zazbilj puca.

Ali dakako njegov, Dragošev top nije ni izdaleka tako lijep i zato i nije dostojan, da bude žrtvovan Majci Božjoj.

Dok je tako dalje prevrtao među svojim stvarima, nađe mu se odjednom u ruci četvrtak. Ha, u njega eto čitav četvrtak! Da za nj štogod kupi. Svijeću?

Izleti Kristini.

— Je l' te, Kristina, može li se za četvrtak kupiti svijeća? Ali voštana!

— Ne znam, ima li, valjalo bi pitati.

Dragoš jedva dočekao jutro, pa otiđe na pijacu u dućan, više kojega piše na tabli velikim, lijepo iscifranim slovima Elias Lekić. Preda nj išeta mlad gospodin, kalfa, i odmah pita Dragoša, šta zapovijeda.

Dragoš dakako ne zapovijeda, nego stane lijepo moliti i pitati, ima li u njih voštana svijeća za četvrtak.

Kalfa požali, ali za te novce nema voštanice. Ako želi lojanicu, za četvrtak dat će mu komad one manje sorte.

Dragoš ne će lojanicu. Pih, tko će žrtvovati Majci Božjoj tako smrdljivu svijeću. Dakle nema danas pazara. Ali gospodin kalfa savjetuje Dragoša, da u gornjem gradu kod licitara ima voštanica za svaku cijenu. To je Dragošu predaleko. Neodlučno stoji i pogledava po tezgi i po staklenicama, što tamo stoje. Pita gospodin trgovac, da možda ne zahtijeva što drugo? Ovih bonbona sa cvijetom u sredini? Vrlo su fini.

Dragoš je u neprilici. Napast je velika. Bori se u sebi. Uto kroz vrata spazi Kristinu, prelazi preko trga, u ruci joj zamotana svijeća. Ide u crkvu.

Ne, on ne će bonbona. Iziđe hrabro na trg. Tu morade proći kraj babe Klare. Baba Klara bila je gradska piljarica. Imala je svoju tezgu nasred trga kraj jednoga od ona dva velika bunara od crvena kamena, iz kojih pišti voda i napaja čitav grad.

Tu sjedi baba Klara čitav dan od jutra do mraka i prodaje svoju robu. Ne možeš gradsku tržnicu zamisliti

bez nje i njene robe i njene šarene marame, kojom se uskrstala i ljeti i zimi.

Svak je znao babu Klaru, i staro i mlado, ali još više mlado negoli staro. I ispred svih znali su je vojnici i đaci. Poslovi su išli sjajno. U nje si mogao namirivati sve svoje sitnije potrebe. Tu je bilo kruha i peciva svake vrste i svake cijene, onda lješnjaka i oraha, suhih šljiva i krušaka, jabuka i oskoruša i kokica, a u ono mrtvo doba, kada je priroda svoje hambare pozatvarala. Ali čim polja i bašče počnu dijeliti svoga blagoslova, naći će se u babe Klare sve po redu voće, kako ga donosila godina. Osim toga mogao si kupiti u babe Klare još i drugih potrebitih stvari, na priliku dugmadi za košulju i hlače svake veličine i vrste, bijelu i šarenu, od stakla i porculana, zatim se u nje našlo konca i igala, kopči, malih ogledalaca, što se nose u džepu — te su kupovali naročito vojnici, — zatim je tu bilo nožića i škljoca, češljeva i svašta.

Sama baba Klara sjedila je na klupici, oko nje porazastrta njena trgovina i tu se ona pogađala s mušterijama, trgovala, cjenjkala se, smijala se i ljutila. Smijala se, kad je mušterija pokazivala, da je ozbiljno naumila pazariti i da u nje ima dovoljno novaca; ljutila se, kad se pred njom našao kupac s mršavom novčarkom ili kad se gdjegod nablizu namjestio perecar sa svojom motkom, krcatom »friških« pereca. Toga perecara nije mogla živa gledati, a još više mrska joj je bila njegova sviralica. Nije mu dosta bilo, što bi se nametljivo postavio po svim uglovima grada, nego bi vam još tom svojom sviralicom iz najudaljenijih krajeva grada sazivao djecu i druge besposlene ljude, te se odvrate od njene robe i kao očarani polete da kupuju i grabe »friške« perece. I doista, u te je sviralice bila nekakova čarobna sila, jer na njen glasak svak, koji je imao barem dva krajcara u svome

džepu, osjetio je neodoljivu potrebu, da za njih kupi perec, a u koga su bile tri krajcare, mogao je dobiti za njih i dva pereca. I to se sve događalo pred nosom čestite babe Klare! I tko se ne bi ljutio, kad joj se tako kvari njen posao?

A babi je Klari njen posao dabome bio veoma na srcu. Bila je uvjerena, da boljeg nema u čitavom gradu. A to je mogla mirne duše tvrditi, jer osim nje nije bilo u čitavome gradu drugoga prodavača pod vedrim nebom. Pa i svoju je robu vrlo cijenila i u nju ni za što nije dala dirati, dok se nije za cijenu pogodila. Osobito je pazila na dječje ruke, na dječje lakome oči i prste.

— Prste k sebi, nosi se bez traga, derane, nije ovo voće za te rodilo! — znala bi se razvikati i nesmiljeno mlatila ljeskovačom po radoznalim i popašnim prstima đaka iz nedaleke gimnazije, kad bi kao roj pčela navalili na trgovinu babe Klare, da u nje potroše »regraciju.«

Ali isto je tako znala biti i slatka i umiljata. Kad bi pristupio koji sedmoškolac ili osmoškolac, da izabere po dvije cipovke ili hadžiloju ili čitavu holbu šljiva, ili kamaru krušaka, a ona mu onda pokadšto lukavo namigne i ponudi lulicu od crvene gline govoreći:

— Eh, zna baba Klara, da mladoj gospodi duhan ne smrdi, kad ne vide gospoda profesori.

O, baba Klara imala je s đacima i svojih tajni. U izvjesnim đačkim nevoljama bila je ona upravo utočište za nevoljnike. Kad usfali sitni novac, a u krupno se ne desilo, jer stari od kuće još nije poslao, onda baba Klara ispomaži, kako to nalaže dužnost kršćanska, daje na vjeru i na pošteno ime i na jamčevinu i pošteno se opet naplati. A dugovi se vazda naplaćivali, bili oni kako im drago veliki. Ako koji predugo zaostane, odmah baba Klara s najvećim uspjehom poticaše i požurivaše isplatu, samo je trebala da spomene gospodina direktora...

Tu je babu Klaru dakako i Dragoš vrlo dobro znao a i ona njega, kao što je znala svu gimnaziju od najstarijega brkatoga a često već i bradatoga maturaša pa do posljednjega đaka novaka, što je glavu još razbijao »menzom« i »amovima«, pa i svu sitnež iz »trivijalke« i »normalke«. I nesamo da ih je sve znala po imenu i obrazu, nego je čak znala, i koji je odlikaš, koji li drugoredaš ili čak trećoredaš. I puno se zanimala sudbinom baš ovih nevoljnika i stradalaca. I ne bi propuštala, da ovakova viteza drugoga ili trećega reda ozbiljno ne svjetuje i materinski opomene, da se popravi, jer kako se može znati, »stari« rado stežu kesu, kad mladi ne ispune njihove nade i želje. A onda štetu ne trpi samo majčin sin, nego bome i baba Klara i njena trgovina.

Tako prolazili ispred babe Klare i njena šatora mladi naraštaji grada i čitave županije i izmjenjivali se, kao što se izmjenjivale godine. Na njoj se ta promjena jedva i primijetila. Okrugla, uhranjena, rumena, s rascvalom bradavicom nasred lijeva obraza, rekao bi, kraj nje prolazi vrijeme i ne dira je, jedva se i postarala. Prođu danci kao sanci, a godišta kao ništa. I eto ti jednoga dana pred tezgom babe Klare gospodin. Brada i brkovi već malo i srebrom protkani, ne znaš, je l' star ili je mlad.

— Šta zapovijedate, gospodine? reći će baba Klara i uslužno skoči, da podvori.

— A zar me ne poznate više, baba Klara? smije se gospodin.

Gleda baba Klara, oštrim okom ispituje lice pred sobom. Te će onda odjednom pljesnuvši u dlanove:

— Ao, gospodine, zar ste to Vi? Kako da Vas ne će poznati baba Klara? Ih, tko bi rekao, da ste Vi onaj mali Naco (ili Ante ili tko je već bio)? Koliki ste samo narasli.

*

— A vi baš nikako nijeste veći narasli, gospo Klaro, — polaska gospodin. — Vazda jednaki i mladoliki kao curica.

— Juh, gospodine, baš ste jednako vragoljasti kao onda, kad ste kod mene svaki dan namirivali regraciju, — vrisne baba Klara od dragosti. A ja sam ti Vam, baš ako i nijesam više ni mlada, ali hvala dragome Bogu, još navijek, što sam bila Vama i tako, ako Bog da, i Vašoj djeci.

— Još ih nema, al dat će Bog, kako Vi velite, — veselo priklopi gospodin i primi fišek sa svojim pazarom.

Tako baba Klara fino i ljubezno s gospodom, kojoj je ona nekada u one davne đačke dane možda i u krupnije diple zasvirala.

Ali tu smo mi eto zaskočili u buduće dane, što su istom imali doći, a treba da se vratimo u prošlost, kad je Dragoš bio u velikoj neprilici, što bi žrtvovao za majčino zdravlje. I tu on sada iznenada ugleda na babe Klare tezgi nešto, što ga je ončas prikovalo za kaldrmu.

— No, sokole, šta bi ti htio? — pita baba Klara i izvuče jednu ruku ispod marame pršnjače, da joj bude od potrebe.

Dragoš sjajnim pogledima miluje korpu i dahne pun udivljenja, zanosa i želje:

— Trešnje!

— Trešnje, dabome prve trešnje. U babe Klare navik se nađu prve trešnje, — hvalila se baba i kroz krezubinu isturi vršak jezika pa oblizne usne. I nema trešanja, što su u babe Klare.

Jest, bile su lijepe, prelijepe, u kitice povezane sve po pet šest zrna i zamamljivo poredane i namještene, pa se sjale crvenilom kao naslikane.

Može li tkogod zamisliti trešnje, prve trešnje, da ne zamame svako dijete, da ga svega ne začaraju i opčine,

čim ih ugleda? Ili znade li tkogod dijete, koje se na pogled prvih trešanja od same dragosti ne će od glave do pete pretvoriti u jednu jedinstvenu želju i da mu ta želja ne će propupati na svakom zglavku, iz svakoga oka i na vrhu svakoga od deset prsta?

Baba Klara uživala je u Dragoševoj zapanjenosti i laskalo joj, kao da je taman njena zasluga, što su trešnje tako lijepo sazrele.

— Sviđaju l' ti se? I sama Bogorodica obradovala bi im se, — reče, da se ispuni šutnja.

Dragoša prošikne munja sjajne misli. Prošikne ga od vrha kose do pete. Treba da kupi trešnje i da ih žrtvuje Bogorodici a za mamino zdravlje. Sam duh sveti metnuo je riječ na jezik babe Klare. On strahovito želi te trešnje, i one su mu nešto najmilije u ovaj čas i zato će biti i dragome Bogu upravo drage i mile.

Odmah stane prevrtati po džepovima i tražiti četvrtak. U Dragoša je bio običaj, da je svoje »novce« svaki put spremio u drugi džep. Jedno zbog toga, da ih ne bi odmah mogao naći i prebrzo potrošiti. A drugo zato, da se s v i džepovi redom poisprobaju, jer ih je imao hvala Bogu dosta na svome odijelu — sedam, ako se ne varam. U hlačicama dva, u prslučiću dva, a u kaputiću čak tri, i to jedan prsni, kojim se osobito ponosio, jer je nedjeljom iz njega veselo izvirivao krajičak crvenoga rupčića i gizdavo se vijorio kao barjačić.

Pošto nađe četvrtak — a nije ga odmah mogao ni izvući, jer su džepovi Dragoševi i osim četvrtaka bili krcati svakojakoga blaga dječačkoga, što se ovdje ne može sve poimence nabrojiti. Ali svak već zna, što sve kriju ti dječji magazini. Spomenut ću samo usput, da je mama jednom, kad je trebalo zakrpati parotinu na izvjesnom mjestu, našla u džepu hlača među ostalim čudesima mrtvu žabu u društvu s jednom sušenom šljivom i koma-

dom tvrda kruha. Tako dakle Dragoš izgrne četvrtak sretno i s velikim pouzdanjem pristupi korpi, pokaže prstom na trešnje i zapita babu Klaru, pošto su, i to glasno i načinom, kao da je gotov da ih kupi — đuture, to će reći sve poprijeko.

— Dva krajcara kitica, — odsiječe baba Klara i opet turi ruku pod maramu i pozorno pogleda na Dragoševe ruke, gdje se sada četvrtak stao prevrtati po dlanovima.

Uzme Dragoš računati. Dva krajcara kitica. To bi on zar za četvrtak dobio samo dvije kitice.

— Malo je, — pomisli i snuždi se.

— Ako ti je malo, a ti daj više, primit ću, — nasmije se baba Klara.

Dragoš zine. Nije odmah shvatio. Ali se onda požuri i reče:

— Htio sam kazati, skupe su. Ima u mene samo četvrtak, pa bi za nj dobio samo dvije kitice.

— Taman, — odgovori baba, — znaš računati.

Dragoš oklijevaše. Oči mu vrljale između trešanja i četvrtaka amo tamo. Babi Klari počelo nestajati strpljivosti. Ona je voljela, da se poslovi brže svrše. Eto u gimnaziji zvecnulo zvonce, i sad će đaci izlaziti. Treba da se riješi ove suviše spore mušterije.

— No, hoš ili nêš? Što si tu stao i zinuo?

Već je Dragoš htio odgovoriti milo za drago i reći:

— Ta šta ste vi zinuli na me. Valjda vam ih ne ću očima pojesti?

Ali se u dobri čas sjeti, kome se moliti, nije mu se groziti, te reče krotko i pomirljivo:

— Znate, baba Klara, moja je mama bolesna, i Kristina je kazala, ako se dragome Bogu ili Majki Božjoj žrtvuje jedna jako vrijedna stvar, najmilija, znate, onda će mama ozdraviti.

Baba Klara gleda i sluša, ali nije odmah shvatila duboki smisao Dragoševih riječi. Zato se na nj izdere:

— Id' otale, nijesam ja tvoja budala.

Snuždio se Dragoš, jer se trešnje njemu već tako zakopale u srce, da ih prosto više nije mogao iščupati. U očima mu se zavrte dvije suze.

— Jest, istina je, gospa Klara, — reče i naglasi nehotice riječ »gospa«, — mama će zbilja odmah ozdraviti, čim žrtvujem u crkvi trešnje.

— Pa žrtvuj, koliko ti drago. Daj amo četvrtak, a ja tebi trešnje, pa mirna Bosna.

Dragoš još vazda oklijevajući pruži babi četvrtak, a ona njemu dvije kitice.

Gleda Dragoš čas na svoje ruke, čas na korpu, pa će onda žalostivo:

— Malo je, draga gospo Klara, ne znam, hoće li dragi Bogo biti zadovoljan.

— A što bi ti još htio? — nestrpljivo će baba Klara, jer eno na vrata gimnazije počeli izlaziti rojevi đaka.

Dragoš pogleda modrim očima, u kojima se još jače blistale dvije krupne kapljice. Pogleda tako, da mu sad ni baba Klara ne će moći odoljeti, makar se još kako silila, govoreći:

— A šta ti misliš, da ću se ja tu s tobom natezati. — No tu se sama pretrgne u riječi, jer je zapala u mrežu Dragoševa modra pogleda, te sad ona ne mogaše kuda, već zagrabi u korpu, dodadne mu još jednu kiticu, u kojoj su doduše bile samo četiri trešnje, te reče:

— Evo ti, a sad hajde s mirom.

Dragoš otabana, pošto spremi trešnje u džepove. Ode ravno preko trga, pa da će k crkvi. Ali pred glavnom se stražom ustavi, da prebroji, jesu l' još sve trešnje. Pošto se uvjeri, da ne fali ni jedna, malo pomirisa i tu sad treba po istini reći, da je Dragoš samo s najvećim

samoprijegorom odolio napasti, da ne okuša barem jednu, jesu l' i slatke.

I on je junački odolio. Što se žrtvuje Bogu, to se ne smije nikako smanjiti ni trošiti, inače žrtva ne vrijedi. Tako reče Kristina, a Kristina se u te stvari divno razumije.

Kada dođe crkvi, a ona zaključana. To jest, možda i nije, samo je bila zabravljena, a on nije mogao dokučiti bravu, jer je bio još mali.

Ništa. On će sjutra ujutru s tatom k ranoj misi i onda će metnuti trešnje na bijeli oltar.

Putem kući još je nekoliko puta vadio trešnje, mirisao i brojio i vazda nađe, da ih je bilo ni više ni manje nego šesnaest. Kod kuće ih odmah spremi u kutiju, gdje su mu bile i druge još neke dragocjenosti. Tako na pr. jedan drveni general bez nogu, grudica smole, komad krede, jedna pištaljka, trupčić olovke, nekoliko dugmadi i Bog te pita, kakvih još stvari, za koje je samo Dragoš znao, čemu su dobre i za što su potrebite. Još je tu bio — ali sasvim na dnu u kutu — i jedan crn švabo, što je nekidan utekao iz kuhinje pred Kristininim dželatskim bijesom i spasao svoj život u tome Dragoševu zatišju. Jamačno Dragoš nije ni znao za toga pribjeglicu, premda ne znam reći, bi li mu kidisao životu, jer je Dragoš sa svom živinom i puzavom i poletarskom i onom od trke i onom od skoka živio u najboljem drugarstvu.

Dragoš se čitavo ono veče svojski vježbao u teškoj i preteškoj kreposti samozataje. On je odmah Kristini povjerio svoju nakanu, dakako pod pečatom najdublje tajne. I ona ga pohvalila i pogladila po glavi i obećala, da će mu za sjutra, kao za nedjelju, tako sjajno obiksati cipelice, da će biti kao ogledalo. I pravo mu davala, što ne će nikome drugome da kaže. Rekla je, ne valja se

svojim dobrim činima pred svijetom odviše razmetati. To bi bila samohvala. A to nije lijepo.

Međutim treba priznati, da je Dragošu nekoliko puta dolazila misao, ne bi li ipak dobro bilo, da se barem jedna trešnja okuša. Jer najposlije valja ipak znati, kakova se roba daruje Bogu. Ne možeš ni Bogorodici žrtvovati samo štogod.

To si je rekao, kad je treći put prije spavanja obišao u mraku svoje trešnje, da ih opipa i prebroji, jesu l' još sve tamo. I kako je ovako treći put pipao, odjednom ostade mu jedno zrno među prstima.

Sad, šta je to? Dragoš protrne od veselja. Ha, zar mu se nije sama dala? On je nije otrgao. Zar bi on, kad je za mamino zdravlje?

I sad, kad je već otrgnuta, šta će s njom drugo nego među zube, pa da je kuša.

Slatka je, to se mora kazati. I sad treba reći, Dragoš očaran slatkoćom ove prve trešnje — pomislite: prva je to trešnja u onoj godini! — ne mogaše drugačije, nego posegne nanovo u kutiju da okuša, ne će li mu se još koja trešnja sama ponuditi. Ali uto srećom viknu Kristina, da treba u krevet leći. A to je bila sreća i po trešnje i po žrtvu Bogorodici, jer se nikako ne može jamčiti, ne bi li Dragoš još iste večeri onako redom okušavao jednu po jednu, dok ih ne bi sve ispreprobao.

Po noći desila mu se čudna stvar. U neke se probudi i nešto šušne u kutu među njegovim igračkama. Kad pogleda, a to odjednom pred njega iz mraka išetalo, i šetalo na jednoj nozi nešto glavato, okruglo, crveno kao krv, veliko kao tikva. Kad bolje pogleda, a to stajaše pred njim na tankoj peteljci kao na nozi ništa manje nego trešnja, prava pravcata trešnja, golema, rumena, debela. Na njoj do dvije oči, nos, usta i — o čuda! — ta usta progovaraju, kao da su prava pravcata, ljudskim glasom:

— To si dakle ti, — trešnja reče strogo, koliko je već mogla pored prirođene ljupkosti svoje, — ti si to, koji namjenjuješ trešnje Bogu i Bogorodici, a onda ih sam jedeš? Sve smo mi slušale, što si ti govorio pred babom Klarom, da ćeš nas pokloniti Majci Božjoj a za zdravlje svoje mame. I ponosile smo se i radovale se, kako ćemo vršiti tako časnu službu. A ti, popašni lakomče, progutnu dvije naših sestara i one sada ne mogu s nama da izvrše bogougodno djelo. Odmah da ih vratiš!

Dragoša oblio znoj. Savijao se od muke.

— Kako ću ih vratiti, kad su u mojem želucu? Vidiš i sama, da ja to ne mogu.

To je i ona vidjela. Ali šta će? Nešto treba da se učini. Pođe natrag u kut, gdje su zaostale one druge. Kad al odonud stanu izlaziti sve jedna po jedna. Lijepo išetale na jednoj nozi, pa se uhvatile u kolo, i neprestance su još dolazile i bilo ih je, ne zna im se broja. Provrvjela čitava soba. Zuji, struže, skače i po podu i po stolu, čak se i na Dragošev krevet popele, pa oko Dragoša, pa i po njemu.

A Dragoš od strave sve se jače znoji, stenje, hoće mamu da zove u pomoć, ali ne može pustiti glasa. Na poslijetku, kad su se trešnje tako već namnožile, da su ispunile svu sobu od vrha do tala, zavrisne na glas i — probudi se. Oko njega je bio mračak, samo u maminoj sobi kroz staklena vrata sijevala je noćna luč. A tamo, gdje je stajao tatin krevet, čulo se ono čudno zujanje i struganje — tatino hrkanje.

— No hvala Bogu, da sam se probudio, — pomisli Dragoš, okrene se na drugu stranu i odmah zaspi. Prije toga još je jednom tvrdo utuvio u glavu, da će sjutra zorom odnijeti trešnje u crkvu i da ne će ni primirisati više, kamoli koju i okusiti. To i učini.

Bila je nedjelja. Dragošu nije teško rano ustajati i s tatom u crkvu ići. U crkvi nije bilo puno svijeta. Nekoliko baba i staraca klečalo u klupama. Pred svetim se Florijanom ustavila Kristina. Gospodin mežnar užizao svijeće. Dragoš stane pred bijelim oltarom, izvadi trešnje iz džepa i lijepo ih poreda na oltaru, one dvije veće kitice jednu kraj druge, a onu manju treću u sredinu. Onda siđe i klekne na stepenicu, zagleda se u svoje trešnje i uzme se moliti:

— Dragi Bogo i Majka Božja, daj da ozdravi moja mama.

I tako moleći se Bogu gledao u trešnje, kako se to lijepo crvene spram bijela oltara, pa pogleda i na sliku Majke Božje, da li ona vidi, šta joj je on tu donio. A njemu se učinilo, kao da su trešnje rasle i množile se i crvenjele se kao ružice. I bilo mu je drago. Sada više nije ni mislio, da bi ih jeo, samo je mislio, da im se dragi Bogo raduje, jer su tako lijepe.

Uto zvekne zvonce i odmah zatim zabruje orgulje. Dragoš se trgne. To svira tata njegov, i Dragoš treba da pomogne tati pjevati. Lijepo klecne dva puta pred oltarom, prekrsti se i ode na kor. Tu omah stane k osloncu, pritisne nos uz pregradu kroza šupljinu između izrezanoga vinova lišća i grozdova pa pogleda dolje, da vidi, jesu li uistinu njegove trešnje na mjestu. Jesu, hvala Bogu, i Dragoš veselo zapjeva s tatom »Svet, svet, svet!«

Poslije kod pjevanja dođe mu odjednom napamet misao i on se od te misli čisto zapanji. Šta će biti — s onim trešnjama? Tko će ih poslije pojesti? Dragi Bogo? Ali on je duh i svi nebesnici su duhovi, a dusi niti jedu niti piju, jer im i ne treba.

Zabrine se Dragoš za svoju žrtvu. Na povratku kući stane da pita tatu:

— Tata?

Tata je zamišljen, ne odgovara. Dragoš zaintači.

— No, šta ćeš?

— Tata, je li, tata, šta biva od onih stvari, što ljudi žrtvuju dragome Bogu, kad ga oni mole, da im štogod učini ili poda ili...

— Kako ti to misliš?

— No znaš, tata, kad nešto žrtvuju, da im bolesnik ozdravi ili tako i daju svijeće ili drugo što.

— Svijeće se pale u crkvi, — odgovori tata.

— Da, to znam, ali druge stvari? — oklijevaše Dragoš, — na priliku — trešnje?

— Trešnje? A tko daruje trešnje? — nasmije se tata. — No i za njih našla bi se mušterija. Jamačno pozobala bi ih djeca crkvenjakova.

— A joj, moje trešnje! — izlane se Dragoš i stane kao ukopan.

— T v o j e trešnje? O kakvim se to trešnjama tebi tlapi? — pita tata začuđeno.

Dragoš ne odgovori, nego čim dođe kući s tatom, smjesta se okrene i vrati u crkvu, da vidi, jesu li trešnje još na mjestu. I gle, bile su još onako, kako ih je Dragoš poredao.

Sad se on smireno vrati kući. Tata se valjda prevario, da će ih crkvenjakova djeca pojesti. Ta pozna ih on, to je bio Sepl i Hanzl. Pa zar oni da pojedu njegove, t. j. Bogorodičine trešnje, što ih je on žrtvovao?

Čitav dan ta ga misao nije ostavila. S Kristinom se o tome nije mogao posavjetovati, jer je bila nedjelja, a u nedjelju ona ima pune ruke posla. Ni kuma nije bila raspoložena, da se s Dragošem razgovara, a ni tata, jer je mami taj dan bilo vrlo, vrlo rđavo. Svi su bili zabrinuti, i gospodin doktor dolazio dva puta i Dragošu zaprijetio, da bude miran i dobar. I Anica i Ćiro šuljali se pokunjeni i zaplašena lica iz kuće na dvor, s dvora u kuću.

Tako se i Dragoš pokunjio i videći općenitu zabrinutost imao je s tim veću želju, da se kome povjeri i da ga tkogod utvrdi u njegovu ufanju, da će njegove trešnje mami povratiti zdravlje. A da se kome uzmogne povjeriti, i njega bi samoga utješilo.

Tako se namjeri na Anicu, kad je besposleno stajala u kuhinji kraj prozora i tužna lica pogledavala spram vrata mamine sobe. Pristupi k seki i šapne tajanstveno:

— Slušaj, Anice, ja sam nešto učinio, od čega će dati Bogo, da mama ozdravi.

— A šta si ti učinio? — zapita ona i pogleda s nekom sumnjom u bracu.

— Tako. Kupio sam za četvrtak, znaš za onaj, što sam ga dobio od tate, kupio trešanja i žrtvovao na bijeli oltar Majci Božjoj. Znaš? I molio se Bogu, i on će dati, i mama ne će umrijeti. Vidjet ćeš!

— Jao, ne kaži, ne izgovaraj tu riječ! — zgrane se Anica i zatrpa rukom bratova usta.

— Pa ja ne kažem! Ja sam samo dao trešnje, da dragi Bog ozdravi mamu. Znaš, šta je Kristina jučer rekla, kako se žr-žrtv-žrtvuje nešto najmilije? I odnijela je svijeću u crkvu svetome Anti.

Anica je sada razumjela. Ali samo s pola svijesti. Druga polovica bila je puna brige i straha za mamom. Vidi na svima, da se nešto strašno sprema na porodicu. Kadgod pita kumu, kako je mami, kuma samo zabrinuto uzvraća glavom. Anica bi htjela mami u sobu, ali ne da kuma, uznemirila bi mamu. Tako Anica ponijela u svome malom srcu golemu brigu i nije znala, šta će s njom, kuda će s njom. Ne može učiti zadaće, a i onako ne ide u školu, jer su je trebali kod kuće za svakakve male službice, na pr. otrči u ljekarnu po lijekove, pomogni u kućnome poslu Kristini ili drugo što.

Da joj barem dopuste da zaviri mami u sobu. Odmah bi joj lakše bilo. Napokon i to doživi. Kuma je morala na skok svojoj kući u donji grad, jer je posljednja kiša procurila kroz krov pa probila tavan od sobe. Trebalo je što brže krov popraviti. Posadi Anicu do podnožja mamina kreveta i uputi je, kako će mamu dvoriti.

Anica se smjesti na niskoj stoličici pa se zagleda mami u lice.

— Sirota mama, koliko je samo boli. Tako teško diše. Samo da ozdravi.

I onda uzme pomalo čitati iz knjige, što joj je posudila Melanka. Tu su bile svakakve prekrasne priče, ali od svih jedna je Anicu naročito osvojila i potresla. Bio je jedamput mlad ribar i oženio se vodenom gospođom. I bili su sretni i imali svoju djecu. Kad ali jednoga dana vodena gospođa ostavi muža i djecu i vrati se opet u rijeku, odakle je i došla. I ostaše joj žalosna djeca i muž. Djeca su danju i noću dozivala majku, ali ona nije dolazila. Jedne noći nije mogla više slušati dječje cviljenje i ona se vrati, pokrije djecu i u zoru je opet nestade. Odsada je ona dolazila svake noći, bdjela nad djecom, a kad svane, ništa od nje nije bilo vidjeti osim vodena traga, kuda se povlačila njena dugačka haljina.

Od te priče Anica je ostala vrlo zamišljena i uznemirena. Gleda mamu i strah je hvata, što tako leži zatvorenih očiju i kao da ništa ne zna za sebe. I Anica se stane moliti:

— Bože, dragi Bože, — govorila u svom srcu, — očuvaj mi moju milu majku.

Pade joj napamet, što je Kristina jutros tiho rekla kumi, ali Anica je ipak čula. Rekla je:

— Šta veli gospodin doktor? Hoće li umrijeti moja dobra gospa?

— U Božjoj je ruci, — odgovorila je kuma.

I Aničino se malo srce stegne. U svome jadu i strahu ne zna drugo već zašapće kroz pridušen plač:

— Mama, slatka mama!

I mama otvori umorne oči. Ona je zar čula, što je kćerka šaptala u svome srcu. Kad je ugledala Anicu kraj sebe rasplakalu, preleti joj preko izmučena lica osmijeh tako sladak i mio, da je bio kao odsjevak sunca kroz oblak i maglu. I Anici se od toga smiješka srce odmah prelije. Čitava joj se duša topila u njemu kao vosak na suncu, i suze je obliše, ali hrabro ustavi jecanje, ta ne smije mame uznemirivati. Ali ne mogaše da barem ne uzme ljubiti majčinu ruku, vruću, iznemoglu, i zakopa lice pod majčino pazuho i zašapće prigušeno:

— Mama, slatka mama, nemoj umrijeti...

Mati pritisne glavicu svoga djeteta uza se i reče tiho:

— Šuti, dijete moje, dat će Bog i Božja mati, da ne umrem.

Pa gdje bi mati i mogla da umre, kad pomisli na svoju djecu i koliko je ona trebaju i vole i kako bi ostala bijedna bez nje? Ta od mrtvih probudit će se majka, kad bi se sjetila svoje dječice, gdje ostadoše bez nje. I mati pregne sa svom snagom svoje volje i uzdahne pa se preporuči u Božju milost.

— Još ja ne mogu da umrem, Bože milostivi, još oni mene trebaju.

I pomiluje Anicu po glavici i opet zaklopi oči.

A Anica malo utješena opet sjedne tiho k podnožju kreveta i zagleda se čas u lice svoje majke čas u sliku Bogorodice, što je visjela više glave mamine. I nikada joj se lice Majke Božje nije učinilo tako divno i sveto, tako dobro i milo kao danas. I što ju je više gledala, to joj se činila poznatija. I najedamput primijeti, — ta kako to već odavno nije vidjela? — primijeti, da je lice Majke Božje sasvim nalik na njezinu mamu. Isto istacko lice i

u mame. Isto vedro čelo i sjajno, iste oči mile i dobre, ista usta sa slatkim osmijehom. I sada joj se u duši pomiješale obje majke, da ih već nije mogla razlučiti je li ona slika tamo njena mama, ili u krevetu leži bolesna Majka Božja? I to će tako i ostati. Odsada će Anica uvijek misliti na svoju mamu kao na Majku Božju, a kad bude mislila na Bogorodicu, pred očima bit će joj lik njene mame.

I to se Anici sada učinilo kao kakovo čudo. Zar ona nije tako često razmišljala o čudesima, koja su se u stara vremena događala, i o kojima je gospodin kateheta pričao? Koliko li puta nije željela, da bi se i njoj jednom kakovo čudo dogodilo. Da to nije takovo čudo, što joj se pomiješale obje majke, i ona ih sada zapravo ne može drugačije ni zamišljati nego kao jednu jedinu?

Ali ako je to čudo, onda tu treba da i ona nešto učini. Šta ono malo prije reče mama:

— Dat će Bog i Majka Božja!

Da bude dao Bog i Majka Božja, valja i ona nešto da dâ. Jer ako majka poživi, učinit će to Bog za njih, za djecu. I zar Dragoš, onako mali, nije učinio žrtvu, a ona zar da za njim zaostane?

On je žrtvovao prve trešnje. To je dakako djetinjasto. Ali on i jest još dijete. Ali ona, što da ona žrtvuje za mamino zdravlje?

Stane brzo misliti i prevrtati po glavi svu svoju imovinu u knjigama, u igračkama, u odijelu i nakitu. Sve što ima, dobila je od mame ili od tate, pa to zar ne bi bilo dosta da daruje Bogu. Nešto bi to moralo biti njezino, vlastito, i što joj je vrlo, vrlo drago.

I sad ona najednom zna, šta je to: to je njezina Jelica. Jest, Jelica joj je od svega, što ima, najdraža. Ne reče li mama često, Anica će podnijeti i glad i žeđu i na sve zaboraviti, kad se igra s onom lutkom. I to je bila

istina. Nju je dobila na Božić, dakle je od Boga, pa će mu je ona opet i vratiti.

Dakle žrtvovat će lutku. Može li se to? Slušala je ona i gledala, kako žene u crkvu nose nesamo cvijeće nego i oltarnjake, zlatne nakite i drugo. Ama lutke?

Ali njena joj je gospođica jednom pričala, da su u davna vremena djevojke — ne zna više, u kojoj li zemlji, carevini — žrtvovale svoje lutke nekakovoj svojoj božici...

Anica skoči kao ubodena. Da, sad tu više nema okolijevanja. Ona će darovati Majci Božjoj svoju najljepšu i najmiliju lutku Jelicu, da bi se Bog smilovao i majku njezinu ozdravio.

No — možda bi ipak dobro bilo, da se najprije raspita u gospodina katehete? On će još najbolje znati. Da pita Kristinu, ona bi možda mislila, da Anica hoće da se povede za Dragošem. A to bi ipak bila sramota, da ona, starija, mora istom da se ugleda u primjer mlađega brata, mjesto da je njoj prvoj palo napamet, što treba raditi, da se u Boga izmoli mamino zdravlje.

Oko podne došla kuma i opet preuzela dvorbu kod mame. Anicu je otpravila iz bolesničke sobe na zrak, pošto ju je pohvalila, da je tako savjesno dvorila mamu. Sve je točno izvršila; davala mami lijekove, naravnavala krevet i uzglavlje, trljala octom ruke i noge i čelo i prsa, sve kako ju je kuma bila uputila. I mama je počesto zadovoljno klimala glavom, da joj to godi.

Ali onu noć Anica usni strašan san. Prisnilo joj se, da je neka vrlo moćna i bogata gospođa zadobila vlast nad čitavom njihovom kućom. Najprije istjerala mamu, a onda stane mjesto mame gospodariti u kući. Spremila je veliku gozbu i sve Aničine školske drugarice bile su pozvane, a gozba se imala držati u samoj školi. Mama je morala dvoriti goste i sve prirediti i dočekivati svatove.

Anica je sjedjela s mamom pred školskom sobom na stepenici i strašno je plakala i plačući grlila svoju mamu. Onda su dolazili svatovi, sve njezine drugarice, jedna po jedna kraj njih prolazile u sobu. Dođe i ona silna gospođa, visoka, krupna, u svilenoj haljini, ohola držanja i okrutna pogleda. Prođe i ne pogleda u mamu ni u Anicu. Za njom eto ti tata u crnom odijelu, strašno tužan u licu i žalosno pogleda u mamu i Anicu, pa zaplače i on i sve se njih troje grlilo i plakalo.

Tu se Anica srećom probudi, jer joj je srdašce od žalosti goleme bilo prepuno i ne bi više moglo snositi. Pred njom stajao tata sa svijećom u ruci:

— Šta ti je? Zašto plačeš? Boli li te štogod? — pitao zabrinuto.

— Sanjala sam ružno. Tata, ja bih htjela k mami. Smijem li?

Šta će tata? Mama je bolesna, ne smijemo je uznemiriti. Ali uto je fino majčino uho već čulo i ono zovne tatu slabim glasom:

— Tata, donesi je ovamo.

Ta ona je prva i čula, gdje Anica jeca i poslala tatu, da vidi, šta je.

Tata Anicu u jorgan pa je odnese mami. Tu se Anica stisne čvrsto uz majku, zagrli je, kao da ju je htjela od nekoga oteti i sačuvati. I onda je Anica morala ispričati svoj san.

Mama i tata nijesu ništa rekli, samo tata zarogoborio ispod brka na štokakve priče o Pepeljugama i Genovevama i drugim besposlicama, što djeci smućuju pamet i srce uznemiruju i odmah će sjutra malo ispretražiti Aničinu biblioteku i odstraniti knjige, koje odviše uzrujavaju i razdražuju.

Sjutradan dogodilo se još nešto neobično. Pukao mamin vjenčani prsten. Kad je to vidjela Kristina i još

saznala za Aničin san, udri u kuknjavu i proricanje zla i nesreće, jer su to dva znaka, koji nefaljeno znače, da mama ne će preboljeti.

Djeca se strašno zaprepastila od Kristinina gatanja i odmah kažu tati. Sad se tata silno razljuti na staru, vjernu sluškinju, što djeci uši puni glupim praznovjericama i reče joj strogo:

— Pričajte im iz biblije, štogod hoćete, ali ostavite se proricanja i gatanja, jer su to sve gluposti i besmislice.

Kristina je uvrijeđeno zašutjela, ali u duši ostala je na svojemu. Zna ona već, što zna, neka pametni ljudi govore, štogod im drago.

Ipak je raspoloženje poslije toga u porodici bilo još ozbiljnije. Kuća je još više onijemjela. Djeca se šuljala iz kuta u kut, mirovala sama od sebe i nije ih trebalo opominjati, sama su se klonila svake buke i vike.

Anica u svome srcu još se više ukrijepila, da joj na svaki način treba izvesti djelo žrtveno, kojim će otkupiti mamino zdravlje.

U jedanaest prije podne imala je vjeronauk u djevojačkoj školi. Kad je bio red na njoj, izišla je iz klupe k stolu, jer je ona jedina odgovarala hrvatski, a druge su djevojčice odgovarale njemačkim jezikom. Pita je kateheta o Abrahamu i Izaku, i to je ona dobro i lijepo znala, jer je iskitila priču, kako ju je čula od Kristine.

Kad je svršila, i gospodin kateheta je pohvalio i zadao novu lekciju, pošalje je na mjesto. Ali Anica ne odlazi, već stoji i obara glavu.

— Šta bi ti još htjela? — pita gospodin kateheta prijazno.

Anica porumeni. Nije znala, kako da počne. Što je to teško razgovarati se s odraslim ljudima, osobito kad ih treba štogod pitati. A tako je dobro bila naučila, što će kazati.

— Ne boj se ništa, samo reci, što znaš, — hrabrio je vjeroučitelj.

Poslije duga oklijevanja Anica najposlije ispenta s mnogo prekidanja i stanaka:

— Molim, ja bih, molim, kad je tkogod naš bolestan, pa bismo htjeli, da ozdravi, pa se pomolimo Bogu i još mu žrtvujemo kakovu najmiliju stvar, i ja bi htjela znati, može li to biti kakovagod stvar, što se hoće Bogu i Majci Božjoj da žrtvuje. Može li?

— To stoji do toga, kakova je to stvar, — odgovori kateheta. — Ti dakle hoćeš, da ti mama ozdravi i zato ćeš žrtvovati Bogu kakvu najmiliju stvar. Je li tako?

Anica živahno potvrdi glavom, vesela, što je gospodin kateheta pogodio njenu želju.

— A kakovu si ti stvar naumila žrtvovati?

Sad se Anica opet malo zaplete i postidi. Zagrcavala se, počela, prestala, najposlije izlanula:

— To je Jelica.

— Jelica? Tko je to?

— To je moja lutka, moja najmilija lutka.

Gospodin se kateheta ni najmanje nije nasmijao.

— Lutka? To je doduše malo neobičan dar. Ja u tome ne vidim ništa nedolično. Ali svakako je neobično. Lutka niti je cvijet, da se okiti oltar, niti je svijeća, da se pali u crkvi, ni druga stvar, da posluži crkvi. Ali, meni eto pada napamet drugo nešto. Da nađemo štogod drugo, bolje, dragome Bogu ugodnije a i po tebe samu mnogo, mnogo spasonosnije.

— Ali i za mamu, — uleti mu u riječ Anica.

— To se zna, i za mamu pogotovu radosnije.

Anica pogleda u dobro lice svoga katehete. Ovaj uzme iz srebrne burmutice među palac i kažiput nešto onoga ljutoga praška, potpraši njim nos, otare ga plavim rupcem i pošto sve opet spremi u džep, nakašlje se i reče:

— Znaš, kćeri moja, i u najvećega pravednika ima po koja mana ili pogrješka, pa ima i u mene a bit će i u tebe. Ne velim, da ih ima mnogo ili velikih, ali onako po koja sitna mana, manica. Pa sad uzmi, ispitaj, nađi među ovim manama ponajveću i to onu, — hm — zbog koje je tvoja dobra mama s tobom možda kadgod bila i nezadovoljna. No je li to bivalo?

Anica prisloni lice k prsima i šapne tjeskobno:

— O jest!

— Dakle, dobro, nastavi dobri svećenik, — kad dakle nađeš tu svoju najveću manu, onda ćeš i to znati, da je ona tvoj najveći dušmanin. Je li tako? I sad da okrenemo ovako: Ti hoćeš da žrtvuješ Bogu, što je tebi najdraže. Ali ako u tebi i dalje ostaje ona mana, koja tvoju mamu tako često žalosti? Šta misliš, ne bi li bolje bilo, da žrtvuješ tu svoju manu, t. j. da čvrsto odlučiš, da je više ne ćeš počiniti. Ne misliš li, da bi to bila vrlo draga žrtva pred Bogom i za tvoju mamu velika radost, a za tebe spasonosna i korisna? Znam, da nije lako otresti se koje mane i zle navike. Treba tu snažno uprijeti voljom i sam sebi zapovijedati: ne ću se više ljutiti ni svađati sa svojom braćom, ne ću prigovoriti, kad mama štogod zapovjedi, ne ću neistine govoriti, ne ću se srditi ni na koga — a Bože ne daj — pogotovu ne na mamu. I preduzmi sebi, da ćeš tako raditi na pr. dva ili tri dana ili koliko već misliš, da budeš mogla. I onda se pomoli dragome Bogu, da ti poda snagu i pomogne, da sama sebi održiš riječ. Ovako ćeš započeti u svom srcu časnu i junačku borbu. I ako ti pobijediš i protjeraš onu svoju manu, svoga ljutoga dušmanina, to će biti taman tako sjajna pobjeda kao onih velikih junaka, što su svoje ime prodičili za sva vremena. Da, bit će još veća, jer najteža je borba protiv samoga sebe i najljepša pobjeda nad samim sobom.

Anica za katehetova govora sve dublje spušta glavu, sve više crvenjela i najposlije se polila suzama.

— Gle, Anica plače. Gospodin je sigurno ruži, valjda nije zadaću znala, šaptale djevojčice između sebe.

— Ne plači, uzvrpolji se kateheta i položi ruku na Aničino crno tjeme, ne plači. Ta ja ne kažem, da je u tebe toliko mana, samo hoću, da razmisliš. A sada idi s mirom kući. I ja ću se pomoliti za zdravlje tvoje mame i za tebe.

Anica pogleda zahvalno u gospodina katehetu, šapne tiho »hvaljen Isus« i brže bolje iziđe iz školske sobe.

Kad ona na trijem, eto ti Ćire, upravo se vraćao iz gimnazije.

— O Anice, šta plačeš? Izružio te gospodin kateheta. Sigurno nijesi znala zadaću. Neka, neka!

I Ćiro se bratski naruga tarući prst o prst.

Sad šta će Anica? U svakoj drugoj zgodi ona bi gnjevom planula na bratove riječi. Osjećala bi se silno uvrijeđena u svome ponosu. Nasrnula bi na brata i šakom i riječima, da se obrani od nezaslužene uvrede. No — sada od svega toga ne učini ništa. Uzmakne, zaobiđe Ćiru, stisne usne i bez odgovora uleti u kuhinju.

Ćiro se malo začudio, što mu se sestrica ne odaziva ljubeznome pozdravu, ali odmah i zaboravi.

Ali ne zaboravi Anica. Ovim je prvim junačkim prijegorom započelo djelo, koje ne će dovršiti za svega života. Počela ga, da otkupi zdravlje materino, a nastavit će ga, da danomice iskupljiva sebe i svoju dušu od spona grijeha i pogrješaka, od ropstva strasti i naprasitosti, od uze sebičja i zla svakojaka. I vazda će iznova započeti tu borbu, jer će uvijek nanovo padati i griješiti, ali jednom dat će Bog, svršit će se ona pobjedom.

Taj je dan bio za Anicu kao pravi blagdan. Bila je spram svih krotka i uslužna. U kume je sa suzama u

očima izmolila, da smije čitav dan sjedjeti kod mamina bolesničkog kreveta. Plela je omraženu čarapu s najvećim prijegorom i u tome čisto osjećala neku nasladu. Morala je puno razmišljati o onome, što joj je govorio gospodin kateheta. Uzme nemilice ispretraživati sve zakutke svoje male duše i tu nađe doista mnogo toga, što nije bilo dobro. To nijesu bile samo mane i manice, tu su bile prave pravcate pogrješke i pakosti, kojima je ona ne jedamput žalostila majku svoju. Zar nije bila i sto puta pakosna i osorna spram braće svoje, neljubazna i neposlušna spram svoje dobre mame, odgovarala i prkosila?

Ah Bože dragi, kakova je to samo muka, kad je čovjek kome kriv. Nikakovo breme nije tako teško kao krivnja. Anica se sada sjeti, da nikada nije osjećala takoga nemira u sebi, kad njoj tkogod zgriješi, kao kad ona kome što skrivi. I pravo veli baka: »Što tko čini, sebi čini«.

Ali samo neka mama ozdravi, Anica će se čvrsto uzeti u pamet, da je više nikada ne uvrijedi. Ona zna, da je to teško; jer kad je zgrabi onaj vražić, onda ona nikada ne zna, što radi, pa učini ono, što ne bi htjela. Ali treba se Bogu moliti, govore i gospodin kateheta i mama i baka, pa i Majci Božjoj, i oni će pomoći. Osobito Majka Božja, u nju se mama najviše pouzdava: pali joj svake subote kandioce s dušicama. Majka Božja puna je milosti i dobra, baš kao mama njena.

Anica se zagleda u sliku Majke Bogorodice i usne se polako micahu u molitvi. »Zdravo Marijo, milosti puna ...« I tu osjeti, da je pomoć blizu, i bila je čvrsto uvjerena, da će mama ozdraviti. Činilo joj se, kao da su oči na slici oživjele i gledaju je s puno utjehe i hrabrenja.

Ali to su gledale oči žive majke, koja se povratila k svijesti. I majka je pogledima duboko prodirala u dušu

svoga djeteta i tamo čitala kao u otvorenoj knjizi. I srce majčino nabuja kao cvijet od ljubavi prevelike i od vruće želje, da djetetu svome poda, što mu trebaše.

— Anice, — dahnu mama tiho.

Anica skoči na taj glas, vesela i sretna naže se nad majkom.

— Mama, slatka mama, je li ti što bolje? Ah samo budi opet zdrava i ja ću biti dobra i poslušna i ne ću te nikada više žalostiti.

I Anica zajeca i klone glavom na materine grudi.

— No, no, dušo, ne plači. Sve će biti dobro. Bog te blagoslovio, tiho šaptala mama milujući rukom kćer.

Bože, što je ona u tome času voljela svoju mamu! Tako ju je voljela, da je smišljala najveća djela samozataje i pregaranja, da dokaže svoju ljubav spram majke.

— Ah, dragi Bože, daj mi jednom, da postanem i ostanem dobra, — šaptala Anica gorljivo i predatno. Htjela bi, da bude anđeo svima, na radost i veselje svakome. Ali kadgod bi joj došlo do svijesti, da ona taj cilj nikada ne će potpuno dostići, osjećala bi se do krajnosti bijedna i nesretna. No, možda će joj dragi Bog sada udijeliti tu milost?

Ne ćemo dalje da slušamo, što su šaptale dvije čiste duše, duša materina i duša kćerina i što su osjećale, kako se jedna prelijeva u drugu i kako im se stapaju u čisti plamen jedne svete ljubavi.

Uveče došao liječnik. Pošto pretraži mamu, lice mu se prvi put razvedrilo i on s osmijehom rekne tati:

— Hvala Bogu, bolest je krenula na bolje. Ozdravit će.

Anica od sreće zanijemila. Htjela je da vrisne, da nešto kaže, ali ne mogaše ništa drugo, nego se poli suzama i uteče u drugu sobu. Pošto se tu isplače sita, iziđe

u kuhinju. Tu se već znalo za veselu vijest. Dragoš dočeka seku s veselim vriskanjem:

— Aha, mama će ozdraviti, jer sam ja trešnje žrtvovao Majci Božjoj. Jesam, bogme!

— Pa ne trebaš se bogmati, mi tebi i tako vjerujemo, a to je grijeh, — odgovori Anica bratu tako mirno i sabrano, da se morala sama sebi čuditi. I učini se pred sobom čisto kao odrasla. A to ju je napunilo velikim zadovoljstvom. Nije li mogla protusloviti bratu, da nijesu njegove trešnje izvele sretnu promjenu u maminu zdravlju, nego njezina vruća želja i molitva, o čemu je ona u duši čvrsto bila uvjerena. Ali ona se svladala i prepuštala čitavu slavu svome bratu. Samo neka mama ozdravi, pa bilo to čijom mu drago zaslugom.

Čitava je kuća odahla, kao da je s nje skinuto teško breme. Dakako još je valjalo mnogo njege i pažnje i mira oko bolesnice, dok se mami povrati čitavo zdravlje i stara snaga. Ali kolika je to sreća za sve, da će to sve opet jednom biti!

Uto se Anici u one dane desilo još nešto vrlo neobično, čega za života nije doživjela. Uze je tata za ruku i odvede je u svoju školu. Sve to učini šuteći i vrlo tajanstveno. U školi stane pred Anicu, uzme naprstak burmuta, potpraši nos, onda zasvjetluca očima i počne — ništa manje ni više — nego da se sa kćerkom svojom savjetuje, s malom svojom kćerkom, i to u jednoj važnoj stvari.

— Slušaj, Anice, — počne tata. — Hvala Bogu, naša će mamica ozdraviti, i ja bih želio, da joj zato načinimo kakovo veselje, kad prvi put opet sjedne za stol da s nama ruča. Razumiješ li me?

Anica je razumjela. Razumjela, makar da su joj za tatina govora sve žmarci prolazili tijelom ozgor dolje. Jer ovako »odraslo« još nitko s njom nije progovorio, a

pogotovu nijesu ni tata ni mama. Oni nikad u svojoj djeci ne vide ništa drugo nego vazda onu ludu dječurliju. A sada eto tata čak se s njom savjetuje! Zato je Anica bila u ovaj čas silno ponosna. No u nje se ponos uvijek pokazivao u obliku skromnosti, te stoga je izišao vrlo nalik na stid, tako nalik kao jaje jajetu.

— Dakle dobro, — nastavi tata. — Sad šta ti misliš, čime da razveselimo mamu?

Anica ne može odmah da se sjeti, šta bi baš moglo najviše mamu razveseliti. Uto će tata:

— Da joj kupimo novu haljinu, hm?

Anica pljesne u ruke i vrisne radosno:

— Da, da, novu haljinu!

— A šta misliš, hoće l' to mamu radovati?

— Sigurno hoće! — brzo odgovori Anica. Kako ne će? Zar i Anicu ne bi obradovala nova haljina? Svakako će i mamu.

— Dobro, dakle. Zato sam te i pitao, jer si ti žensko, pa se u te stvari bolje razumiješ nego ja, iako si još mala.

Anica je od te tatine hvale sve više rasla. Rasla, rasla u vis i u šir, čisto se vidjelo, kako raste od pusta zadovoljstva i ponosa. Ali to još nije bilo sve. Tata nastavi:

— Slušaj dalje. Ti ćeš danas popodne sa mnom u gornji grad, ili zapravo ja ću s tobom, jer i onako ideš u školu. U gornjem gradu otići ćemo u dućan. Ti ćeš znati, gdje to mama kupuje za vas haljine, i odvest ćeš me tamo.

— Znam, tata, to je kod Špicera, — Anica će brzo.

— Dakle Špiceru. Tu ćemo onda za mamu izabrati sukno, lijepo fino sukno. Jesi li me razumjela?

Anica je i to razumjela, a tata produži:

— I ti ćeš to sukno izabrati po svome ukusu i sve, što k tome treba. To ćeš valjda moći? Ta znaš krojiti i šivati za svoje lutke, razumiješ se u sve te stvari, kupovala si i s mamom robu svake vrste po dućanima, umjet ćeš dakle i sama pogoditi, što je prema mami i što će joj pristajati. Je l' da ćeš to umjeti? Ali pst! nikome ni slovca o tom!

Anica obeća, da će šutjeti kao grob. Zar ne znaju djeca šutjeti, kad valja da se kome spremi kakovo iznenađenje i veselje?! A sad ovo istom! Ona će s tatom u dućan da kupi, da bira i da odabere za mamu haljinu. Baš kao da je već velika. Samo što nije prsla od punoće te svoje tajne. I doduše, valja priznati, da joj nije bilo baš lako održati je.

Anica dakle s tatom pošla u gornji grad, a da se nitko ne dosjeti, — bio je upravo školski dan — tata će je pratiti. U tome nitko nije vidio ništa neobično. U dućanu Anica doživljavala sve jedno zadovoljstvo za drugim. Šta mislite, kad je trgovac razvijajući latke, top za topom svaki čas upozorivao na ljepotu i boju, na sjaj i kvalitetu i obraćao se učtivo i cifrasto Anici govoreći:

— Što kaže gospođica za ovaj štof? Nije li prekrasan? Ili bi se možda ovaj drugi bolje sviđao? Preporučio bih gospođici ovaj modri. Najnovije je mode, istom sam ga dobio neki dan iz Beča.

Tako je to išlo redom. Anici se »gospođice« muvalo oko glave kao roj pčela, a boje i »kvalitete« štofova poizmiješale se, da najposlije nije znala, koji joj se najbolje sviđa. Jer doista svi su bili lijepi: i zeleni i crveni i modri i svi drugi. Kao da je s neba sišla duga, našle su se sve njezine boje na trgovčevoj tezgi. Ali ipak od svih najbolje joj se sviđala modra. Sjala se čisto od modrine nebeske.

— Doista, ovaj će modri štof divno pristati gospodici, — reče uslužni trgovac, pošto izmjeri na rifu.

— Nije za mene nego za mamu, — usudi se napokon Anica ispraviti govorljiva trgovca.

— Taako? — začudi se trgovac i časkom izvrne očnu jabučicu. — Za gospođu mamu? No, i gospođi će mami svakako dobro pristati, osobito ako se haljina uresi sivim trakama. Imam eto upravo najnovije vrste. Fine francuske trake i gajtani, prava svila. Izvolite samo pogledati, gospođice, kako se prekrasno slažu s modrom bojom latka.

I tata potvrdi.

— Siva pristaje uza svaku boju, jer je neutralna, pouči tata trgovca.

Anica pogleda u tatu, tata namigne, i tako uzeše i trake. Onda tata isplati račun i naredi, da se roba pošalje kući, ali ne u stan nego u školu.

— Ali tata, to su veliki novci? — pitala Anica, pošto su izišli iz dućana i kako je čula često mamu govoriti, kada bi kupila kakovu veću stvar.

— Šuti, to sam ja dobio za onu svoju knjigu, — rekne tata. — A mami ne ćemo ni kazati, koliko smo platili.

Pošto su odmaknuli nekoliko koračaja, odjednom se tata lupi po čelu i reče:

— Eto, trebali smo nešto kupiti i za kumu. Toliko se mučila dvoreći mamu i brinući se za kuću. Kako bi bilo, da joj štogod uzmemo za uspomenu?

Anica jedva dočeka, jer je osjetila, da je pazarenje po dućanima bila vrlo zabavna stvar.

— Šta ti misliš? — pitao je tata, — što bi kumu obradovalo?

Anica se časkom zamisli, a onda rekne živo:

— Da kupimo suncobran? Kuma je baš neki dan rekla, da je njen već ostario i počeo se derati.

— Ajdemo dakle po suncobran, — tata će i upute se trgovcu, što prodaje suncobrane.

— Vidjela sam u izlogu neki dan vrlo krasan crven, — cupkala Anica pored tate.

Trgovac pokaže crveni suncobran. Doista bio je lijep, to je i tata priznao. Ali ipak prišapne Anici:

— Hoće li biti kumi po volji?

— Kako ne će? — odgovorila je Anica. Nema od ovoga ljepšega u čitavom dućanu.

Pogode se za cijenu, tata isplati i uzme suncobran, da će ga sam ponijeti kući. Ali na ulici se predomisli:

— Uzmi ga ti, — reče Anici, — ali nemoj ga putem izgubiti.

Anica će već paziti. Uzme zamotani suncobran pa put pod noge. Ajme, kasno je već, na tornju crkvenom pokazuje tri sata, a trebala je u dva i pol da je kod gospođice.

Idući tako dugom ulicom sve je nešto bockalo, da malo poviri u papir, da opipa i ogleda suncobran. Bože, što je krasan. Da je i njoj takav jednom! Da ga otvori i oproba?

Anica odmah učini. No doista takove krasote nije još nad sobom vidjela. Kao da je planula bengalska vatra povrh nje, kad je kroz suncobran probilo sunce.

— Što će se kuma obradovati! — pomisli Anica vesela, što se može pred kumom pohvaliti, da ga je ona izabrala. I teška srca ga zatvori. A zatvori ga, čim se na kraju ulice pojavio toranj Rokove crkve. Ne bi nikako htjela, da gospođica kakogod vidi, da ga je ona razapinjala.

Gospođica je bila malo ljuta, što je Anica zakasnila. Nije nikako trpjela netočnosti. No Anica je imala do-

voljnu ispriku, što je bila s tatom u dućanu i kupila za mamu novu haljinu a za kumu suncobran. I tom se isprikom Anica obilno i poslužila. U isti mah godilo joj je, što je ipak mogla kome da povjeri svoju tajnu, jer gospođica dakako nikome ne će dalje pripovijedati.

Kad gospođica ugleda crveni suncobran, vrlo se začudila.

— Aulà, i to ćeš darovati kumi? Ama, sinko, ta kuma je prestara za takovo čudo. Ovo crvenilo prije bi tebi pristajalo. A kakovu si rekla da ste izabrali haljinu za mamu? — pitala gospođica s probudjelom sumnjom.

— Modru, krasnu modru, kao nebo, himelblau, znate, i kazao je trgovac, da je to najnovija moda. I usto kupio tata sive trake, bortne, jer je siva boja n e j u t a r n j a boja i pristaje svakome, rekao je tata, — obavješćivala Anica gospođicu s punim ustima sretna, što se riješila najnovije riječi, što bješe uhvatila od tate.

— Nejutarnja? zapita gospođica u čudu, kakova je to opet nova moda?

— Pa tata je kazao, uvrijedi se Anica.

No gospođica nije dalje pitala, mada nije mogla zamisliti, kakova je to nejutarnja stvar. Istom nekoliko vremena poslije saznala je, kad je došla mami u pohode i pred tatom pripovijedala razgovor s Anicom, da je ta nejutarnja boja imala da znači neutralnu boju.

Uto je mami svaki dan bivalo bolje i još koji dan i smjet će ustati. Anica je smišljala, čime da ona — ali sama od sebe — obraduje mamu. Haljina je svakako od tate, makar ju je ona i izabrala. Ali treba da i ona nešto poda od svoga. Ako je Dragoš mogao potrošiti na trešnje svoj četvrtak, ima i u Anice srebrna cvancika, pa zašto da i ona ne učini kakovo vidno djelo za mamino zdravlje?

U izlogu kod slastičara vidjela je krasnu tortu s ružicom na sredini. Svaki put joj se oči željno ustavile na

njoj. Kako bi bilo, da pita, pošto je, i da je kupi, ako dosegnu novci.

I, o sreće, dosegli su. Anica kupi tortu i krišom je unese u ormar sasvim ozdol u najdalji kut, gdje se nije ni najmanje mogla vidjeti, niti će tkogod onamo posegnuti, jer tu je stojalo ono bolje suđe, koje se samo rijetko kada vadilo. I nikome nije rekla ni riječi o torti. Pogotovu nije se smjelo Dragošu kazati. Jer on je strašno popašan na slatke stvari. Doduše i Anica voli slatko. I zato je upravo i izabrala tu tortu, jer je bila od čokolade, a iznutra ispunjena slatkim mućkom, kako je rekla gospođica u slastičarnici.

Ali ipak nije Anica mogla s a s v i m prešutjeti svoju slatku tajnu. Kad je jednom sve troje bilo samo i razgovaralo, kako je mama već skoro sasvim ozdravila, reći će Anica tajanstveno:

— Samo da znaš, što sam ja mami kupila, kad prvi put opet s nama ruča.

Dragoš odmah prihvati za udicu i hoće da zna, što je. Ali Anica dobome ne će da kaže, nego samo toliko, da je nešto prekrasno i slatko. I tu umalo da nije došlo do rječkanja. Srećom mama zvala Anicu, i Anica otrči u sobu, da vidi, šta mama zapovijeda. Mama je željela vode. Za Anicom uđe i Dragoš. Hvala Bogu, sada se već smije u svako doba. Smjelo se i glasno razgovarati pa ni na prstima se više nije moralo hoditi. Nekad su se i popravdali, a Anica mirila i odgajala braću, kadgod je ustrebalo. I Dragoš je smio ogledati staklenice i kutijice s lijekovima, što su stajale na maminu noćnom ormariću, gledao ih prema svijetlu, očepljivao bočice, primirisao i okušao jezikom i najposlije pitao:

— Je li, mama, tebi sada više ne trebaju te medicine?

— Ne trebaju, hvala Bogu, — odgovori mama.

— Pa bi li meni dala?
— Što će ti?
— Popio bih.
— A Bog s tobom, to je samo za bolesnike.
— Pa znaš, mama, možda bi dobro bilo, da se lijekovi uzimaju unaprijed, pa se ne bismo razboljeli.

Svi se nasmiju. Međutim Dragoš je i prije već rado ispijao preostale medicine, bile gorke ili slatke ili kisele. Kad su Ćiro ili Anica bolesni, oni nerado uzimaju lijekove. Onda Dragoš pokazuje, kakav je on junačina. I onako zdrav popit će najgorču ljekariju. Onda bi mama svaki put pričala o svojoj baki, kako je ona ispijala svoje lijekove, makar je odavna već opet bila zdrava. Kad ju je pitala unučica, zašto ih još pije, kad joj ih više ne treba, rekla bi:

— Sinko, plaćeni su, zašto da propadnu?

No u tom općenitom veselom raspoloženju poradi mamina ozdravljenja Dragoš nijedan čas nije zaboravio, da su mamu zapravo ozdravile njegove trešnje. Svakome je ponovo pričao o tome čudu — jer to je ipak bilo pravo pravcato čudo! I gospodinu je doktoru pričao i malo da se nije s njim posvadio.

— Ti dakle misliš — rekao je gospodin doktor — da su tvoju mamu tvoje trešnje ozdravile? A zar moje medicine baš ništa nisu vrijedile?

— Ja ne velim — odgovori Dragoš mudro — da Vaše medicine nijesu vrijedile. Ja na priliku vrlo volim medicine. Ali ako dragi Bog ne će, onda ni sve medicine ne koriste.

— No, momče, tu si ti rekao veliku istinu. Bez Boga ne koristi ni sva naša znanost, — rekne gospodin doktor i potapša Dragoša po glavi.

Nego da vidimo, što se to dalje dogodilo s trešnjama Bogorodičinim.

Tri dana otkako je onomadne Dragoš odnio trešnje u crkvu, otrpio je, da osim Anice i Kristine nikome nije ni riječi rekao. Samo u crkvu je trčao svaki dan. Odmah drugoga dana trešnje nijesu više bile na oltaru.

— Jao, gdje su? — pitao se Dragoš vrlo uznemiren. Istom treći dan uvrebao crkvenjaka.

— Je l te, gospodine mežnjaru, jeste l Vi uzeli moje trešnje tamo s bijelog oltara? — pitao sav zaduhan.

— Kakove trešnje? — stari će crkvenjak otresito. — A zar se kakove trešnje ostavljaju u crkvi? Crkva valjda nije nikakova tržnica.

— Pa, pa ja sam ih samo metnuo — odgovori Dragoš krotko, — za mamino zdravlje. A znate li možda, tko ih je uzeo?

Crkvenjak se ljutito pograbi za svoj veliki nos, strašno se nakostruši i zarogobori:

— Ajd otale, briga mene za tvoje trešnje.

I hoće da ode. Aha, ali Dragoša nije se tako lako otresti.

— Mora da Vas je briga, — rekne odlučno, — jer to je bila žrtva majci Božjoj i dragome Bogu, da ozdrave mamu. Znate li?

— No pa dobro, ako je žrtva, žrtva je primljena. Jesi l me razumio?

Dragoš zine. Eh kad je tako... onda je on razumio.

— Onda je dobro, — rekne na glas i uputi se kući pa odmah Kristini, da se pohvali, kako mu je žrtva »primljena«.

Crkvenjak otišao u župni dvor, da kaže župniku, što je upravo doznao. Kad je onog dana ugledao trešnje na prebijelom oltaru, vrlo se začudio i ražljutio, jer su ostale na čistom platnu dvije crvene mrljice. I mislio je, da se tkogod našalio i napravio sprdnju u crkvi, a to je dakako svetogrđe, pa je bio dužan, da to javi gospodinu

župniku. Ni gospodin župnik nije znao protumačiti, što bi mogle značiti te trešnje na oltaru.

— Što ću s trešnjama? — najposlije pitao crkvenjak.

— Pojedite ih ili podajte ih Vašoj djeci, — nasmije se gospodin.

To crkvenjak i učini.

A sad eto ti odgonetka. Gospodin se župnik od srca nasmijao.

— Filipe — rekne vjernome sluzi crkve, — to je vrlo dražesna zgodica, kakva mi se još nije desila, otkad sam župnik. Treba nešto učiniti. Kad pođete kući, putem svratite se u moju bašču i kažite vrtlaru, čim sazrije ona trešnja, što stoji uz kuću, neka natrese punu korpu ponajljepših i ponajkrupnijih i neka ih donese ovamo.

U tome osvanuo i davno žuđeni dan, kad će mama opet za stol, da iza teške i dugotrajne bolesti prvi put ruča sa svojim dragim i milim.

Bila je duhovska nedjelja, prijatni blagi ljetni dan. Sunce se veselo smješkalo s modra neba na zelenu rascvalu zemljicu. A ona se ponovila baš u najljepše svoje ruho. Na glavi joj kruna od ponosite ružice, ispod grla đerdan od srebrnih zvončića, mirisnih đurđica, u rukama po stručak junačke perunike, a na pleća prebacila kraljevski plašt od zelena baršuna svojih polja i livada pa ga okitila rukom milovidnih potočnica i drage dječice svoje, šarene i miloduhe. Pratnju joj čine debeli božuri, crveni i glavati, a glasnici su joj raspjevale, krilate kćeri uzduha, ptice zlatokrile i milopojke. I razveselilo se srce i duša ljudska.

Anica cvijećem iskitila stolić, na kojem će se namjestiti darovi za mamu. To vam je bilo sinoć čitav dan šuškanja i tajnoga dogovaranja s Kristinom i bez Kristine. Jer kako Anica pored svega junačkoga naprezanja nije mogla potpuno tajiti svoj pothvat, ne htjedoše da-

bome zaostati za Anicom ni braća. Ako je ona mogla spremiti nešto »izvanredno dobro«, mogu i oni.

Ćiro upravo dogotavljao kutijicu od izrezuckanih daščica, a zapravo još nije znao, što će mu. Sada će mu dobro poslužiti za darak mami. Brže bolje slijepit će je, a svilenu podstavu iznutra može mama i sama napraviti.

Dragoš opet dugo prevrtao po svojoj imovini, ali u čitavome svom arsenalu vojnika i oružja nije se našlo ama baš ništa zgodno. Baš je neprilično, što se ženske ne razumiju u te stvari i za njih malo haju. I bio je jedan čas vrlo skrban. Zar on jedini da stupi praznim rukama pred mamu? To nikako ne može biti.

Odlučno se uputi tati. Tata mora pomoći.

— Tata, molim, imaš li ti sekser?

— Ne znam baš, imam li. Ali čemu ti to?

— Htio bih da imam sekser. Hoćeš li mi dati? Molim, dragi, lijepi tata, daj mi sekser!

— A što će tebi toliki novac? — pita tata i tare znoj sa čela, jer je upravo došao iz škole, gdje su se držali veliki pokusi s pjevačicama i vojničkom glazbom za duhovsku veliku misu.

— Htio bih mami nešto kupiti za sjutra.

— Sjutra? A šta je to sjutra? — pita tata rastreseno.

— Pa zar ne znaš, tata, mama će prvi put s nama opet ručati.

— Aha! Dakle, a šta bi ti htio kupiti?

— Još ne znam. Samo mi daj novce, smislit ću ja nešto vrlo lijepo.

Tata stane kopati i prekopavati džepove. Nema šestaka. Ali — nađe se negdje na dnu dvadesetica, srebrna dvadesetica. Veliki novci, golema svota za Dragoša.

— Hm, to je previše? — reče tata i prevrće novac neodlučno među prstima.

— Nije, tata, nije previše, upravo će biti dosta, — klikne Dragoš i odjednom nađe mu se srebrnjak na dlanu, kao da je sam na njega skočio.

Dragoš bez oklijevanja uputi se pred slastičarnicu. Sad, tu je bilo prekrasnih stvari u izlogu. Ali što će i slastice, makar da su doista strašno zamamne, kad je Anica već uzela tortu? Nešto više od torte u toj vrsti ne može se naći. Treba nešto drugo, sasvim drugo, da bude razlike i izmjene.

Ha, ova mala staklenica sa slatkom vodicom? Takovih je bilo i na onoj brezi, što su preklani veliki đaci tati podigli na prvi dan svibnja pred školom, pa je zakitili šarenim vrpcama i bombonima. Pa tu je bilo i onakovih sitnih bočica, čisto izgledaju ko za lutke da su. A ona crvena vodica unutri slatka je bila i mirisava.

Dragoš bez mnogoga razmišljanja kupi takovu staklenicu. Taman stajala je dvadeseticu. Bio je siguran, da će taj njegov darak mamu najviše obradovati.

Čitavo jutro duhovsko djeca su bila svečano raspoložena. Kad su ulazili k mami u sobu, svako od njih s neobično napetim licem govorio mami tajanstvene i zagonetne riječi.

— Mama, samo da znaš, nešto se za tebe sprema, vrlo je lijepo. Vidjet ćeš, — veli jedno.

— Mama, da ti znaš, što ja znam, ti bi se strašno radovala, — rekne drugo.

— Mama, ali ono od mene što je, ipak je najljepše, — šaptao je Dragoš, da su svi mogli čuti.

— Ali ja to dakako sada još ne smijem znati? — šaptala mama isto tako tajanstveno.

— To se zna! — potvrdi Dragoš sasvim ozbiljno, — to je tajna!

Uto eto ti kume i tate. Kad kuma stupi u trijem, tu sjedi mačak, sit i debeo, pa se zadovoljan oblizuje.

— No eto, vaš mačak zna, da će kuma u goste, — rekne veselo. A tata će na to učtivo:

— I da je vazda dobro došla.

— Aulà, a šta mi je to pod nogom? — vikne kuma, čim prekorači prag u sobu.

— Ta valjda nije Kristina štogod zaboravila pomesti, i još na današnji dan? — uzbuni se tata.

— Bome nešto se lijepi za tabane, kao da je smola. Valjda ne očekujete Pepeljugu? — smije se kuma i uzme pipati po tabanu cipele.

Kad al u isto vrijeme Anica pred ormarom čuči i plače. Iz susjedne sobe izišla mama, da se pozdravi s kumom. Dječaci stoje kraj nje, puni nestrpljenja, gotovi da prsnu od radoznalosti, kako će se razviti svečana zgoda.

Pošto se kuma pozdravila s mamom, tata će Anici:

— A šta si se ti tu snuždila kao gladna godina? Što ne dolaziš pozdraviti kumu?

— Moja tototorta! — zajaukne Anica.

Velika graja. Ali brzo se sada sve razjasnilo. U zao čas mačak — a u zadnjem hipu — našao vratašca ormara otvorena pa onda... No to se onda već zna, što je dalje bilo. Ne će se valjda mačak pred tortom moliti, nego što nije pojeo, htio da ponese pa putem izgubio. Te tako kuma dobila svoj dijelak odmah pod cipelu.

— I sad ja, sad ja nemam ništa da podam mami, — jecala Anica bezutješno, — a torta je bila tako lililijepa.

— No šuti samo, — tješio je tata dignuvši nešto sa poda, — evo ružica je barem ostala živa i zdrava, pa neka ona vrijedi za čitavu tortu.

To je doista bio dan velikih iznenađenja. Kuma se nije ništa manje iznenadila crvenome suncobranu nego mama plavoj haljini, pa Ćirinoj kutijici i Dragoševoj

staklenici. A dakako divila se mama i onoj šećernoj ružici rekavši:

— Kakva je istom morala biti torta, kad je na njoj bio tako prekrasan nakit. Anica zna, šta je lijepo, i umije dobro birati.

To je Anicu malo utješilo. Ona otare suzice i pita mamu:

— Je li, mama, da je lijepa haljina? Baš je plava kao nebo, po posljednjoj modi.

— Jest, baš je i lijepa i plava i posljednja moda, — nasmije se mama i pogladi tatu po rukama. — To je naš tata opet imao previše novaca...

Tata se počeše za uhom i nasmjehne ugursuski.

— A mama, — pozapita Dragoš, — šta misliš, ona je vodica slatka u ovoj staklenici. De, kušaj malo.

Mama morala očepiti i primirisati. Dragoš gleda s najvećom napetošću.

— Hoćeš i meni malo dati da kušam?

Mama Dragošu poda čitavu bočicu, rekavši:

— Podaj i Ćiri i Anici, neka svi kušaju.

Ćiro uto ponovo podnese mami pred oči svoju kutiju, ali od Dragoša nije uspio poradi prirođene čednosti. Ćiro je počesto zaostao u općenitome veselju, jer se nije umio progurati naprvo, pa se na nj gdjekada i pozaboravljalo.

— Sviđa l' ti se, mama, ova kutijica? — reče zaljubljenim očima promatrajući svoje djelo. — Možeš u njoj spremati konce i igle i naprstak i svašta. Ja sam je napravio.

— Pa kako onda da mi se ne sviđa? — mama će razdragana i ganuta. — Sve se meni sviđa, i što sam opet zdrava, i što vas imam i što ste svi tako dobri. Neka nam svima tako i ostane.

— Amen! zaključi tata i dovrgne: — Ali sada hajdemo ručati. Kristina eno već nestrpljivo izviruje na vratima.

I sjedoše svi zadovoljni da ručaju. Kad bi kraj ručku, kad eto ti iznenada momak župnikov s velikom korpom do vrha punom i izruči:

— Pozdravio gospodin župnik i poslao ovo za djecu.

Da je u kuću gruhnulo topovsko tane, ne bi moglo biti većega iznenađenja, nego što ih izvedoše trešnje u toj župnikovoj korpi. Najprije djeca od čuda onijemiše. Ne mogu vjerovati, da je toliko blago za njih. Ta božji su darovi učiteljskoj djeci u ono davno doba bili izmjereni na vrlo malenu mjeru. A osim toga ove su trešnje bile tako izvanredno lijepe i nevjerojatno krupne, da skoro nijesi vjerovao očima, jesu li prave i istinske trešnje, ili su nekakove naslikane ili inače kako varljive pa će ih nestati, čim ih se dotakneš.

Ali one nijesu varljive, ma da će ih brzo i nestati.

Pošto se djeca povrate od prvog začuđenja, navale na košaru kao jato skakavaca na zelenu njivu i stanu trpati, kao da tri dana nijesu okusili ni jela ni pila. Jeli su kao očarani, jeli ustima i očima. Jedva su ruke stigle, da poizbiraju vazda ponajljepše od najljepših.

Najposlije trebalo je i da se jednom odahne. I tu tako u jednoj povećoj pauzi između dva zalogaja, sine Dragošu iznenada sjajna misao i on vikne:

— Pa to su zapravo moje trešnje! Jesu: Zar ja nijesam darovao prve trešnje Bogi za mamino zdravlje? I dragi Bogo ih je sad namnožio i opet vratio. Je l te, Kristina, vi ste jednom kazali, da se svako dobro, što ga učinimo, stostruko vraća. A u toj korpi ima sigurno stotina trešanja, a možda i dvije stotine. Ajde, da ih prebrojimo.

— Broj ti, — mumljao Ćiro punih usti, — ja ću jesti dalje.

— Ne smiješ, jer su to moje trešnje, — zaprijeti Dragoš i odmah drekne. — Mamaaa... Ćiro...

— No, šta je tu bilo? — javi se kuma na pragu u dobri čas, dok još nije počela bratska tučnjava, — valjda se ne ćete pravdati na današnji dan.

I onda dovrgne spram tate:

— Ja im ipak ne bih dala, da sve najedamput pojedu. Štono rekoh, ima više dana, nego kobasica. Pa da ostane štogod i za poslije.

Ali tata odgovori:

— Istina je, šta rekoste, kuma, ali istina je i to, da će biti i dana i trešanja, a nas ne će biti. Neka se moja djeca sjete ovoga dana i jednom okuse u čemugod obilje, kad im se ovako u zgodi našlo.

I sad kuma u sebi pomisli:

— Eto, tako su ti roditelji: popuštaju vazda djeci i tako ih naravno kvare.

Od sve troje najzadovoljniji je bio Ćiro. Ne što je on bio možda od svoje braće proždrljiviji ili popašniji, to ne, nego zato, što mu se ova zgoda činila kao kakova čarolija. Kadgod je razmišljao, šta bi on htio i želio da ima, on bi vazda maštao:

— Da sam ja car ili biskup, ja bih sve svoje novce poklonio mami, samo kumi kupio bih smeđu svilenu haljinu. A sebi zadržao bih toliko, da se mogu čitav dan voziti na sijenu i najesti trešanja.

Tako se eto Ćiri ispunila jedna njegovih velikih želja. Mogao se sit najesti trešanja, a da mu se srećom nijesu nikako osvetile.

I dugo još sjećat će se djeca toga trešnjina blagoslova. Jer onoga je ljeta bilo toliko trešanja, da se moglo

zaista reći, da je ono bila jedna od onih sedam rodnih godina. Bila je prava poplava trešanja. Nijesu se trešnje u grad donosile samo u korpama, nego se čitava kola natresla do vrha i tako vozila na trg u dugačkim povorkama. Kao da je majčica priroda u jednom času neobično dobre volje punim pregrštima oko sebe prosula svoje darove, da tom svojom ljupkom i slatkom dječicom razveseli djecu gradsku.

Da se na Antunovo, uz crkveni god franjevačkog samostana, tkogod popeo na vrh stupa sv. Trojice, što stoji nasred tržnice između ona četiri svetačka kipa, pa pogledao poda se na trg i na ulicu od jedne crkve do druge, vidio bi kola do kola, gusto jedna uz druga puna puncata najljepših i najrumenijih trešanja. Čitavo more trešanja. A među kolima tiskali se ljudi, dakako najviše djeca. To su bili čitavi rojevi djece. A ono ljeto donijelo im raj na zemlju. Mogla su se najesti trešanja za čitav život. To se nije samo jelo, to se kupalo u trešnjama. Ta pomislite čitava holba po dva krajcara. Ali šta rekoh, poslije podne, onako oko četiri sata prodavali ih seljaci već i po krajcaru.

Taj se dan u čitavom gradu ništa drugo nije ni jelo ni vidjelo nego samo trešnje. Na svakom koraku sretneš žene i djevojke s korpama, gdje nuđaju na sve strane:

— Trešanja, kupite trešanja.

I kamogod pogledaš, šetaoci, prolaznici, gospoda i gospođe nose trešnje u fišecima, u košarama, u torbicama pa zoblju, zoblju djeca iz kapa i šešira, djevojčice iz pregačice, soldati iz kape. Svuda se trešnje i ručale i užinale i večerale, pa i mladi oficiri ostavili se za čas gizde i ponosne ukočenosti pa zobali pred kazinom kao i sav ostali svijet i onda se strijeljali košticama. A strijeljala se djeca, to se već zna, napravile se čitave paljbe i bitke na svim trgovima i u svim ulicama. Ulični pločnik i ceste posijani su košticama kao bojno polje junačkim kostima

i ugaslim streljivom. Ali što rekoh ugaslim: eno na svakom koraku puca pod cipelom kao da je tane od lumbarde. I nema toga djeteta, koje uši svoje nije zavjesilo trešnjama, pa se gdjekoje čak otimale o ljepotu i sjaj s garavim očima koje nasmijane crnke.

Tako je bilo napolju, tako je bilo i u kućama. Nikoja kuća ne ostade, da se u njoj ne nađe koliko toliko trešanja. Pa i kod otaca franjevaca na svečanom svetoantunskom ručku stojale uzduž stola košarice pune toga umiljatoga voća. A bilo je za stolom mnogo gosti, sve sama izabrana gradska gospoda. Među njima sjedio je i tata učitelj, jer za velikom misom umije tako lijepo slaviti Boga svojim orguljama i skladnim pjevanjem dječjim.

I naskoro se razgovor kretao i oko onoga, što u svako doba najviše zanima osobito oce obitelji: oko ljetine, kako je urodilo uopće, a oko trešanja ponapose. Svi su bili složni, da ovako kao ove godine još nikada nijesu rodile. Najstariji ljudi ne pamte tolikoga blagoslova i što se tiče množine i što se tiče ljepote i dobrote.

Tad odjednom gospodin župnik, koji je sjedio čelo stola, podigne svoj glas i stane pričati o malenom dječaku, koji je prve svoje trešnje žrtvovao na oltar Gospin a za zdravlje svoje majke.

Gosti ušutjeli i slušali župnikovo pričanje. I kad su sve razumjeli, od dragosti se srdačno nasmijali. Onda gospodin župnik, kad svrši priču, ustane, podigne čašu punu najfinijega karlovačkoga vinca i zamahnuvši njome spram učitelja, reče svečano i srdačno:

— Da Bog poživi majku toga maloga junaka iz moje trešnjeve priče, tu uzor majku, da Bog poživi i čestitoga oca, našega vrijednoga i poštovanoga učitelja.

— Neka žive! — gromko zaori po prostranoj sali gospode fratara.

Svi poustanu i razigrani što od vina što od vesele priče zagrajali kucajući se s Dragoševim tatom:

— Zar je to Vaš sin bio?

A tata se skromno smješkao, ta istom je sada saznao za to djelo svoga sinka.

— Vražji dječko! — vikne gospodin poštar i nastavi šapćući spram gospodina gradskoga suca: — pomislite, prostrijelio mi neki dan staklo na prozoru. Počnem ga grditi, ali on se odmah stao pravdati, da nije htio u prozor, nego u vrapca na brzojavnoj žici, pa jer mu je na pucaljki popustila jedna tetiva od gume, zato je promašio. Ali on će odmah popraviti pucaljku i onda će nefaljeno pogoditi nišan pa ne će više u prozor. Šta ti na to veliš? Obješenjak te obješenjak.

— Mani, — reče sudac zadihano, jer je bio vrlo debeo. — I u mene ti ima takova voćkica. A šta ćeš. Djeca vragovi. Onomadne umalo da nijesu prostrijelili oko našoj kuharici. Ni mi nijesmo bili bolji. A nu u zdravlje njima!

I ispi čašu do dna.

Poslije je tata kod kuće pričao, što je čuo na gozbi kod fratara.

— Pa zar ti to nijesi znao, tata? — pitala je mama. — Ta Dragoš se dosta hvalio svojom žrtvom.

Tata nije ništa znao.

— Jest, istina, — podigne Dragoš ponosito svoj glas. — Da ja nijesam poklonio one svoje trešnje Majci Božjoj, mama sigurno ne bi ozdravila. Kupio ih za četvrtak u babe Klare...

PRVA SLUŽBA

Kad žitne njive počnu da pláve, kad djetelina zarudi, kukuruzište zazeleni i godina se zaljeti, onda kršćanski narod slavi najveći ljetni praznik, Brašančevo. I što je djeci zimi Božić, u proljeće Uskrs, to im je ljeti Tijelovo. Pola godine raduju se i nadaju se ljupkome Badnjemu dnevu, a drugu polovicu provode u očekivanju ubave slave brašanične. Pa i ne bilo tu tajanstvenoga spremanja i šuškanja kao o blaženome božićnjemu vremenu s njegovim darovima i iznenađenjima, a ono se i ovom ljetnom slavom možeš štočim da obraduješ i pogizdaš. Jer počesto zna osvanuti kome nov šešir, kome nove čizmice, a djevojčicama ponapose i s malim izuzetkom haljinica, jali nova, jali ponovljena, ali vazda prebijela kao novorođeni snijeg. Pa i ne našla se baš svaki put bjelina, ali svagda nađe se glavica puna kovrčaka, i ne bi bilo pravo Brašančevo, da se uoči toga dana kosica ne uvija u stotine pužića i gužvica, pa se na njima preleži čitavu noć kao na orasima. Ali te se muke junački podnose sve za volju gizde i ljepote, jer se carski naplaćuju. Kad se sjutradan nađeš među drugama, kojima se jednako niz ramena i pleća rastalasali gizdavi uvojci kao sjajna vretena, ili se oko ružama ovjenčana čela razbaučile kovrčice kao svetački sjaj, a preko sve te krasote prebačena tajanstvena, kao dašak tanka bijela koprena: eh, onda ja ne znam, ima li u tome času čeljadeta, koje bi osjećalo savršenijeg zadovoljstva od naših šiparica.

Ta ne radi se tu samo o pustoj ljepoti — premda je i ona dabome vrlo potrebna u ovome času. Ta zar nije sav taj svijet danas izišao da vidi upravo njih, kićenu četicu djevojačku, u bjelini nevinosti, u slatkoj ozbiljnosti s pobožnim očekivanjem u djetinjim očima, gdje vrše vrlo važnu službu sipajući cvijeće po putu, kuda će danas proći presveto Tijelo Kristovo? A nije to mala stvar. Jer tu su toliki ljudi, gospoda, gospođe, čitav narod, koji će ih gledati i motriti u njihovoj najvećoj časti. Pa onda mame i tate i kume i tete, što s ponosom i slatkom strepnjom u srcu prate svaku kretnju svoga zlata, čvrsto uvjereni, da nema ljepše djeveruše božje, što je njihova kćerkica, sinovica, kumče. I poradi toga potrebito je, da se dobro držiš i bez prijekora, a nesamo zato, da ne bi naglom kretnjom mogla da poremetiš divne zgrade frizure ili da zgužvaš našušurene nabore suknjice. Stojat će kao svetački kipčići, ukočeno, svečano vršeći svoju časnu zadaću.

Ljetnom vedrinom zabruje zvona, raskrile se povrh grada, odjekuju ulicama i trgovima, prolaze kroz gradska vrata pa se šire dalje ravnim poljem i napune sav prostor između neba i zemlje. Svačije se srce nadme od svečana raspoloženja. Ulice su sjajno iskićene zelenim granjem, prozori cvijećem, svetačkim slikama i svijećama. Cestom vrvi svijet u stajaćem ruhu, svaka žena i djevojka nosi u ruci to kitu ružica, to vjenčić od modra različka. Panduri u jasnomodrim odorama, ukrašenim bijelomodrim gajtanima drže red i brane put, kojim će se kretati povorka.

Na malom trouglastom crkvenom trgu stoje dvije satnije, kao dvije stijene: momak do momka u bijelim kaputima, za čakovima hrastova grančica. Sve se na njima sja i kako se što makne, odmah sunce iskreše iz gvožđa i iz časničkih odora čitave rojeve iskara.

Na drugoj strani po hladovini postavljena je školska mladež, gimnazija i realka sa svojim profesorima. Dalje se poredali različiti zanatlijski cehovi sa svojim barjacima, na kojima su slike svetaca zaštitnika, u prvom redu tesari sa svetim Josipom, pa onda redom ostali: postolari, bravari, krojači i t. d.

Ostali prostor zapremio ostali svijet. Oko kipa svetoga Ivana skupila se gospoda, većinom mlađi činovnici i časnici, što nijesu više našli mjesta u crkvi. Kako su sva troja vrata crkvena širom otvorena pa se lijepo vidi divna rasvjeta od stotinu plamenova, čini se da se crkva protegla sve unapolje a sunce i modro nebo tu preuzeli iluminaciju svečanog dana grleći sve, što se tu sakupilo, da proslavi slavu.

Unutra je bilo dupkom puno. U prvim redovima blistaju se sjajno šarene odore časnika, onda se crne odijela gospode činovnika. Za njima sjedjele gospođe u novim haljinama i šeširima. Ostalo zapremili građani i građanke.

Pred klupama stoji mala četica dječaka. Oni zapravo ne bi smjeli ovdje stajati. Ali Dragoš uživa protekciju u gospodina crkvenjaka, i on voli gledati, kako se čita misa, osobito u ovako svečane dane. I dakako hoće da vidi sasvim izbliza. A da nije sam, izmolio je dopuštenje za čitav svoj razred. Ta nema ih puno. Svega osmorica. I svi su lijepo odjeveni u nove novcate haljine, pa ih nije ružno vidjeti pokraj djevojčica i djeveruša. I onda odavle se lijepo vidi i kor i tata, kako svira na orguljama. Dragoš bi doduše volio da je i na koru, ali na dvije strane ne možeš. Osim toga nema gore ni mjesta, sve je vrhom puno, sami pjevači i svirači, čitava banda, gusala sva sila, svirala, rogova, bubnjeva. Dragoša su malo prvo otjerali. No ništa zato. Odavle se još bolje čuje. Tamo je gore čitav urnebes, pa se od tutnjave ništa i ne razabira.

Baš je zgodno mjesto uhvatio, sasvim kraj ogradice. Divno li je okićen oltar. Samo živo cvijeće, pa ona sila svijeća! I ćilim je lijep na stepenicama. Ali ipak najljepši je onaj zlatni bršljanov vijenac, što lebdi prosto u zraku visoko povrh oltara i po njemu pozaticana stotina svijeća. I onda još i ona četiri anđela s jedne i druge strane, što stoje i kleče, a u rukama nose svijećnjak sa mnogo zapaljenih svijeća voštanica. Što je Dragoš volio te anđele! Oni njemu i nijesu bili kipovi od kamena, nego živa bića, i samo što nijesu silazili s oltara, pa da se s njim poigraju. Bili su njegovi anđeli kao što je čitava crkva bila njegova, jer je tata gore imao vlast nad orguljama, pa nešto od te vlasti zar dopadalo i njega.

Dragoš uživa. Oči mu se sjaju i raje po krasotama oko sebe. Sve je to njegovo i njemu za volju tako lijepo i svečano. I kao što je on svečano raspoložen, isto mu se i crkva činila danas neobična i drugojačija nego u obične dane. I ne poradi nakita i uresa, kojim su je dotjerali za volju današnje svečanosti, nego i inače je danas slavna i preslavna. Tu su se kipovi svetaca po oltarima nekako naročito namjestili, stali »u pozituru«, tu je ponapose sveti Nikola s pastirskom palicom i sveti Cvjetko s kablom, kojim gasi zapaljenu kuću. Stoje obojica na tankom stupu, misliš svaki čas: uskolebat će se tanka potpora. A to se sveti Cvjetko danas ispravio, i pod njim stup, inače uvijek malko kriv, stoji ravno kako treba. I onda su još ona dva oltara jedan drugome sučelice. Jedan bijel bjelcat sa slikom Majke Božje u modrom plaštu. Tu on sliku voli, jer je na njoj Majka Marija taman lijepa kao njegova mama. I on se tu najradije moli Bogu. Onaj drugi oltar na drugoj strani doduše nije mu tako mio. Sav je crn, crn kao noć. Na njemu golemo raspelo, Isus na križu. Čitav ovaj oltarski izdubak mrk je i stravičan, isto toliko stravičan, koliko je onaj s protivne strane ljubak i svijetao.

Još je tu i jedna strašna slika, čistilište, s grješnim dušama, što stoje u vatri i mole se Isusu, da ih izbavi. Dragoš ne voli ovamo gledati, jer mu onda štošta neugodno padne napamet. Kako bi to bilo na primjer da nekako iznenada umreš, a zgriješivši — o Bogo moj! — A zar se više puta može, da ne sagriješiš? I zar se upravo hoće da griješi? Sigurno da se ne će; ali — eto, dođe pa i ne znaš te se tkogod na tebe razljuti, mama kara, da si zločest, da si ovo i ono učinio, zgriješio ovome ili onome, a ti i ne znaš. Al baš da se zbog toga mora čovjek pržiti u paklu?! Uh kako plamte vatreni jezici, a više njih sjedi Isus trnjem okrunjen i vas grijesima ljudskim izboden i izranjen. Ne, dragi Isus ne će dati, da se duše previše muče. Hoće on njih skoro izbaviti. Samo ona slika tamo uvijek visi, dan i noć, svaki dan i godine i godine, i duše se uvijek još peku u onom ognju...

Još je bilo vremena nekoliko minuta do početka mise. Oko oltara vrzao se stari crkvenjak u dugačkom crnom kaputu, čisto obrijan i svečana držanja. Kao kakav general ogledavao se amo tamo, je li sve u redu, poravnavao bijeli vezeni oltarnik, namještao cvijetnjake, u kojima su cvali kao krv crveni geraniji i bijeli liljani, što se od njih čitava crkva napunila toplim i slatkim mirisom. Svuda po zidovima i zakucima, oko sporednih oltara zelenjelo se brezovo i bukovo granje i rasprostiralo prijatan šumski dah. Kroz otvorena vrata vidio se sunčani dan, modro nebo i vreva blagdanskoga svijeta.

Iznova zabruje zvona. U crkvi nasta kretanje. Sada će početi misa. Na vrata sakristije izviruju mali službenici u bijelim košuljicama i crvenim haljinama. Ah, Bogo moj, što su zgodni. Kako se samo sile i razmeću. Uh, šta bi Dragoš dao, da može s njima. Ali do ovakove časti dolazi se samo iz četvrtoga razreda, a on je nažalost istom u trećemu. Nego do godine, ako Bog da!

Nego što se to stari crkvenjak odjedared uzvrckao na vratima i svaki čas pogleduje u crkvu? Kao da nekoga čeka ili traži.

To je Dragošu odmah bilo sumnjivo. Kao mlado paripče strigne ušima i upornim pogledom strijelja crkvenjaka u lice. Ovaj njega dakako i ne vidi. Al kad treći put izide iz sakristije pa se stane čisto besvijesno približavati mjestu, gdje je stajao Dragoš, a to se ovaj rukama uhvati za ogradicu gotov, da je kao munja preskoči. Sva mu se duša skupila u očima. Ispružio se kao jegulja, istegao tijelo, što je bolje mogao, ne bi li ga primijetio crkvenjak. I ne znajući, što ovaj hoće, digne desnu ruku uvis, kako radi u školi, kad hoće štogod da kaže ili da pita.

I sad se dogodilo, čemu se Dragoš pored sve svoje žarke želje ni u snu ne bi bio nadao. Bogo moj, ako bi danas — kad bi danas mogao, smio da i on obuče onakav kraljevski plašt, pa da služi i dvori oko oltara, kad se slavi velika misa sa mnogo svećenika, — zar bi bilo sretnijega čovjeka na daleko od našega junaka? Zatrepti kao trepetljika u djevojačkoj kosi, gotov i spreman na nečuveni događaj. Isturio se između ostale djece i — u taj par namigne mu crkvenjak prstom i šapne:

— Oskar poštarev nije došao. Bi li, Dragoš, preuzeo njegovu službu?

Još i pitaju! Da ne bi! I kao uboden iglom, hoće odmah da se prebaci preko ogradice. Ali u dobri se čas sjeti, da se to u crkvi ne pristoji. Kao strijela šmugne između ostale djece pa u sakristiju. Tu stoje gospoda svećenici u misnim odjećama, tu je pet malih službenika u crvenim haljinama i bijelim košuljama, pod vratom rumena vrpca. Milota ih gledati. Dragoš od pohlepe i želje malone zaboravi pozdraviti gospodina župnika.

— O gle, Dragoša, dakle ćeš nas ti danas posluživati? Neka, neka! — rekne gospodin župnik i potrepće Dragoša po ramenu.

Dragošu se lice razjaglilo kao žemička u mlijeku, jedva usta opet sastavio. Toliko je bio blažen. Ne može se izreći.

Zaokupe ga ostali dječaci, pomažu oblačiti ga i pričaju, kako nije došao Oskar, a ne znaju, zašto i gdje zaostade. Jedni misle, odvezao se valjda s ocem u Valpovo k tetki.

Dragoš je veseo, što se Oskar odvezao makar i s ocem k tetki u Valpovo; tako se on barem prvi put našao u tako važnoj i časnoj službi.

Ni sam gospodin župnik u zlatotkanoj odjeći s visokom kapom na glavi, s rukavicama i prstenom na ruci i sa srebrnim štapom nije osjećao tolikoga zadovoljstva i tolikoga ponosa kao Dragoš, kad se nađe gotov obučen u ministrantsko odijelo. Ni kralju u krunidbenom plaštu nije tako svečano pri duši, ne kuca srce tako zanosno kao Dragošu pod bijelom košuljom i crvenom haljinom. Ali istom kad mu crkvenjak u ruku turi srebrno kadilo, — pošto su se oko njega dvojica dječaka malone po'rvali, — istom sada osjeti on potpunu veličinu časa i važnost svoga položaja. On gotovo više i ne zna, vara li ga san, ili je bajna i čarobna zbilja.

Uto ga ponese struja događaja. Zvecne zvonce na vratima i misna povorka krene pred oltar. Na čelu stupali najprije svjetlonoše, pa onda knjigonoše i sad — Bože pomozi! — Dragoš i njegov drug s lađicom tamjana. Za njima pošli svećenici. Ali Dragoš nema kada, da ih gleda. Njegova je pažnja potpuno i sasvim zaokupljena njegovom službom.

U taj čas zatutnješe orgulje iz svih svirala, malih i velikih, da se crkva zaljuljala. Ta ono gore svira njegov

tata, a gle, on sada tu dolje služi kod velike mise. Njegov tata i on: zar nijesu skoro kao kralj i kraljević? I zar bi služba božja mogla biti bez orgulja i bez tamjana? I zar nijesu u toj crkvi najvažniji njih dvoje od svih tolikih ljudi, on i tata njegov?

Pa da onda u Dragošu ne raste i buja ponos i važnost današnjega dana! Njemu je eto povjerena slavna zadaća, da čuva vatru, da se ne ugasi. I doista dok se svećenici vrzu oko oltara, Dragoš stane vitlati kadilom amo tamo, amo tamo s tolikom predanošću i zanosom, kako jamačno nije osjetio ni onaj bajni poganski junak, što je bogovima ukrao vatru i donio ljudima na zemlju. I upravo se zamisli, kako se to moralo desiti, kad ono preda nj stupi jedan od mladih svećenika u kratkoj košulji i uzme mu iz ruke kadilo. Dragoš vas porumeni, jer ovo nije nitko drugi, nego njegov gospodin kateheta, koji mu se prijazno nasmiješi. U onoj vrevi i tišini nije bio ni primijetio, da je tu bio i njegov dragi vjeroučitelj. Sada mu se sva slava činila dvostruko mila i draga.

Gospodin župnik uto žlicom saspe tamjana na žar. Odmah probukti klupko plavičasta dima i stane se polako dizati i širiti na sve strane. Zamirisa crkva od slatkoga kâda. I odmah se sva crkva preobrazi. Ko da je neko svijetlo sišlo s neba i obasjalo sve ljude tajanstvenim dahom. I to je svijetlo izišlo iz njegova kadila; on je čuvao vatru, da mogne bljesnuti iz nje mirisavi tamjan.

Dragoš se isprsio i nategao, što je igda mogao i očima počeo strijeljati kroz plavu maglicu po crkvi. Zar bi sve to i polovicu vrijedilo, da ga u njegovoj časti ne vide prijatelji i znanci? Bogo moj, vidi li ga tata? Naočali mu tamo gore bliješte, kao dvije iskre, ali tata valjda samo gleda na svećenike i pazi, kad treba svirati i pjevati, a kad opet šutjeti ili odgovarati, pa i ne sanja, kakve je časti njegov sinak dopanuo. A mama barem ona da ga vidi.

Ih, šta će ona istom! Je li Bog zna u crkvi? Mama od mnogoga posla rijetko kada i dospije k velikoj misi. Stane očima tražiti po klupama gore dolje, amo tamo. Ništa. Mame ne može da nađe. Ali Ćiro i Anica, ta oni bi ipak mogli da ga vide. Ali da, Ćiro je s đacima pred crkvom, a Anica, no Anica je tu sasvim blizu, pred ogradicom s ostalim djevojčicama u bjelini. Ali ni ona njega ne gleda, nego čas u oltar, čas gore u pjevače i svirače.

Uto je misnik kako treba okadio oltar sa svih strana, uzduž i poprijeko. Vrate Dragošu kadilo i on se opet gorljivo prihvati svoga posla. Zazveckali srebrni lančići kao zvončići, Dragoš zavitla kadilom i prati mu dizanje i spuštanje. Ispod poklopca još se pomalo puši tamjan i slatko golica u nosu.

Međutim na koru prestale orgulje i zamijeni ih svirka gusala i svirala pa pjevanje gospode i gospođica. Zaori svečano »Kirie elejson«, gospode pomiluj. Milota slušati. Ne zna sada Dragoš, što mu je draže: ili da sluša muziku i pjevanje, od čega sve trnci prolaze od glave do pete, ili da gleda amo na oltar, kako svećenici služe misu, promeću se amo tamo, natiču gospodinu župniku kapu na glavu i opet je skidaju, dodavaju mu i oduzimaju visoku srebrnu palicu, klecaju, ustaju, klanjaju se i pomalo čitaju iz velike misne knjige.

Tako se Dragoš zanio na sve strane, da je sve manje vitlao kadilom, te mu ono visjelo niz ruku, da ga je već i zaboljela, pa ni sam nije znao, šta mu je. Kad eto ti iznenada preda nj gospodin kateheta. Odmah se Dragoš razbudi iz svoga zanosa i nasmije se svome učitelju. Ovaj mu prišapne:

— Bit će vatra utrnula. Otrči u župni dvor i donesi friške žeravice.

Dragoš kao uboden u sakristiju i odanle se progura među svjetinom u župni dvor. Ih, sad ga mogu vidjeti i

oni tamo, što stajahu napolju, mogu ga vidjeti u jednom vrlo važnom prizoru njegove službe. Ali dakako, on smije gledati samo u svoje kadilo. I lijepo držeći ljevicom krajeve, desnicom skupivši lance povrh poklopca stupi u kuhinju gospoji kuharici.

— Hvaljen Isus! — pozdravi učtivo.

— Amen navik! — odzdravi zapurena gospoja. Stajala je kraj užarena ognjišta, na njemu u velikoj tavi punoj vrele masti nešto cvrlji i rumeni se kao ružice.

— Aha, žeravice treba. A što ne paziš, da ne ugasne? Svaki čas dosađujete.

— Molim, ja još nijesam dolazio, — usudi se Dragoš obraniti.

— Oho, ta to si ti.

— Molim, jesam.

— Vidi, vidi. Dakle prvi put u službi.

— Molim, jest.

— No, no, onda još ne možeš znati, kad si novajlija. Samo treba čas da se strpiš, dok izvadim uštipke.

— Ali, molim, ako zakasnim? Rekao gospodin kateheta, da se žurim.

— No, no, nije valjda turska sila, — rekne gospoja kuharica i stane prorešetanom lopaticom dizati jedan po jedan uštipak. Iz njih se dizali neodoljivi, zamamni mirisi i izazovno golicali Dragoša u nosu.

— Hm, a bi l jednoga kušao? — namigne mu dobra gospoja lukavo.

U Dragoše se zametne kratka ali žestoka borba. Ako zakasnim?

— Molim ne, zakasnit ću, — junački se odrva napasti. — Molim, dajte mi samo žeravice.

— Ih, ta ne ćeš zbilja odbijati ovako prekrasno rascvali uštipak? A gdje su oni to u crkvi? Šta se pjevalo, kad si ti izišao? — raspitivala se brižna kuharica.

— Počeli su gloriju, — odgovori Dragoš.

— No onda još ima kada, — umiri gospoja Dragoševu savjest. — Evo na, jedi, dok ti ja izgrnem žeravicu. Nakrcat ću ti najkrupnije. Baš se divno razgorjela. Evo, ima tu još i neizgorjela tamjana. Kako se to uludo troši.

Dragoš zagrize u mirisavo pecivo. I sad osjeti, da je upravo ogladnio. Kako ipak služba čovjeka troši. Zar ne govori tako tata, kad u deset sati kod kuće založi štogod? I nema baš ni krivo.

I sad se pomiješao miris nenadanoga zakuska s mirisom tamjana pa mu čisto izišlo svečano i neobično djelo, isto kao da spada i ovaj doručak u veličinu današnjega blagog dana.

— Evo ti još jedan, — ponudi gospoja kuharica Dragoša po drugi put, pošto je spremio posljednji komad među zube.

— Hvala, ne, ne mogu više, — s punim će obrazima Dragoš i posegne za kadilom.

A mogao bi još. Ali ovaj put zbilja pobijedi dužnost i spopadne ga strah, da ne zakasni. Jao te sramote — ne, on ne će nikako više.

— A šta se nećkaš. Trideset i jedno žumanjce zamutila sam u tijesto. Teško da ćeš finijih danas uštipaka igdje jesti, — pohvali se kuharica.

— Ali moj će ih tata jesti, — dočeka Dragoš, — i to baš ovdje kod gospodina župnika.

— Ali si dosjetljiv! Ali što će tvoj tata jesti, ne ćeš ti. Na evo brzo, strpat ću ti u usta. Tako, a sada hajde.

Dragoš ne može ni da mrdne kamoli da zahvali. Poleti naduvenih obraza i žvačući put crkve. Napolju se komešao svijet, sve ga je više dolazilo. Ah, Bogo moj, ako je zakasnio.

Tamo na vratima stoji crkvenjak i mlati obim rukama po zraku. Dragoš se upeo, trči, crvena neobična

suknja zapliće mu se oko nogu. Samo da još i ne padne. To bi bilo nešto. A taj toliki svijet. Ne možeš proći. Ne znam, otkale sve dolazi.

Najposlije, hvala Bogu, sve se zapreke sretno prebrodile. On se nađe u crkvi a pred njim gospodin kateheta. Vidi zapureno lice dječakovo, vas trepti od žurbe i straha i od kucanja srca. Samo što ne obnevidje.

— Taman si dobro stigao, — reče i blago mu se nasmije. — Ne boj se ništa. — Nato uzme kateheta kadilo Dragošu iz ruke.

Dragoš se odmah opet okuraži i imao je šta i vidjeti. Pred oltarom nastalo novo kretanje. Tu stoji svećenik i drži na prsima veliku knjigu, pred njim drugi vitla kadionicom i tamjanov dim sve zavije u modrikaste oblake. A ono, a ono tamo? S jedne i s druge strane stoji po jedan mali svjetlonoša. E, sad bi Dragoš ne znam šta dao, da i on smije držati svijeću i posvijetliti gospodinu kod čitanja. Onda bi se vidjelo, tko svoj posao bolje razumije i pri čijoj bi se svijeći bolje vidjelo čitati i pjevati. Pun požude i zavisti gledao je u ona dva momčića pa pomisli:

— Čekajte samo, dok ja dođem na red na godinu, a možda još i ove, pa će se vidjeti...

Zasada primio se opet svoga kadila, i dok se crkvom orila riječ božja »in illo tempore«, Dragoš veselo vitla amo tamo, amo tamo i drago mu je, što pri svakome zamašaju izlazi po oblačić dima. Sada mu sigurno ne će više utrnuti vatra. Te amo, te tamo, lijepo se njiše i bijesno pouzmahuje.

I tako se pomalo misa primakla kraju, pošto su se pjevači napjevali, orgulje natutnjile, a svirači nasvirali, stane misnik nasred oltara i u sav glas zapjeva, da sad mogu svi izaći, jer je misa gotova. »Ite, misa est!«

Hvala Bogu, sad će istom doći ono najkrasnije i najslavnije. Dragoš je još jedamput smio napuniti kadilo

friškom žeravicom, ali morao ga je ujedno predati gospodinu kateheti, koji će za vrijeme procesije kaditi Svetotajstvo. No nije mu bilo žao, jer je u zamjenu dobio zvonce kao i svi drugi mali službenici. I pomislite radosti, sad će za čitava puta Dragoš smjeti da zvoni i zvecka, koliko mu drago, i što više, to bolje. I još je to bilo osobito zvonce. Zapravo četiri zvonca zajedno sklopljena, pa kad samo malo potreseš ručkom, sva četiri zveknu, ali svako drugim glasom. I sad pomislite šestero ovakove zvončadi: čisto vrvi iz njih zveket kao iz mravinjaka, kad bi mravi kojom zgodom počeli da se glase.

I čim se pomole na vratima ti mali zvonari i za njima povorka svećenika a više župnika i Svetotajstva zlatno nebo, odmah zabruje zvona u sav glas, puške zapraskaju, topovi zagruvaju i muzika udri u zile i borije.

Procesija se krene polako i svečano. U primjerenoj daljini s jednu i drugu stranu puta posukala se svjetina, da vidi ljepotu, da pase oči i da srce raji. Tu je dugački niz školske mladeži, za njom zanatlijski cehovi, onda muzika i sad eto ti odmah mali ministranti sa zvoncima, drže se ozbiljno kao mali pape. Dragoš se silno isprsio, strijelja očima na sve strane i vitla zvoncem, kao da bi zvekom njegovom htio probiti samo modro nebo. Svjetina se prijatno smješka. Ali sada istom stani i gledaj. Idu djevojčice u bjelini, na glavicama vjenčići od bijelih ruža i bijela paučinasta koprena, steru iz nakićenih košarica cvijeće po putu. Drže se ljupko i ozbiljno kao...

— Kao anđelci s neba! — uzdahnu žene i slatko se zagledaju u one ubave mladice.

— Što su zlatne, — opet će druge i od ganuća taru oči.

— Gle, čitav se grad razasjao od njihove bjeline i nevinosti, — treća će i prekrsti se u svom zanosu. — Ah, Isuse slatki, pomiluj nas!

Ophod se razvijao u sav jek i micao se polagano i veličanstveno kroz ulice. Neprestana zvonjava, molitva i pjevanje svećenika, oblaci tamjana, ponekad prasak pušaka i gruvanje topova sa gradskih zidina pratili su sveti čin, narod padao na koljena pred podignutim Svetotajstvom, busao se u njedra i uzdisao pobožno i skrušeno:

— Slatki Isuse, pomiluj nas!

Sunce s neba smješkalo se toplim, zlatnim zrakama na svečano skrušenje zemljina poroda, milovalo glavice nevine dječice, što svojim nedužnim srdašcima i čistim pogledima svojih mladih očiju podavahu svečanosti najubaviji ukras i posvećenje.

— »Puštajte malene k meni, jer njihovo je carstvo nebesko.«

No nitko od sve te gomile ljudi nije se s takovom skrušenošću gruvao u prsa kao Dragoš. Jednom rukom vitla zvonce, drugom se bije u grudi, samo što ih ne probi, i gleda očima punim žarkoga poštovanja u sveto shranište, što se blistalo kao sunce ognjeno.

Pošto je povorka obišla sva četiri oltara pod zelenim granjem pa se naslušala molitava i pjevanja, pošto se topovi nagruvali, zvona nazvonila i muzika nasvirala, vrati se u crkvu, koja ih je dočekala raskriljenih ruku kao dobra mati, što u svoje krilo prima dobru djecu. Orgulje još jednom zabruje iz svih svirala, tutnje, sva se crkva trese od urnebesa, a pjevači pjevaju svečano, uzvišeno, potresno »Tebe Boga hvalimo.«

I onda se svijet počne razilaziti svojim kućama. U sakristiji se svlačili svećenici i đaci. Gospodin župnik pohvalio dječake, što su tako dobro izveli svoju službu i poda svakome po nov novcat desetak. Kad je red na Dragoša došao, pogladi ga župnik po kosi govoreći:

— Dakle tako si ti danas prvi put poslužio crkvi. Neka, neka, baš si junački tresao zvoncem. Šta mislite,

gospodo, da se nije Dragoševo zvono između svih šest najviše čulo?

Dragoš od dragosti i ponosa porumenio kao rak. Ali kad i njemu gospodin paroh pruži desetak, zastidi se i ne će da primi.

— Pa ja valjda nijesam za novce ministrirao, — reče oholo momče.

— No, no, to zar i nije plaća, nego naša hvala. Svako dobro djelo treba da se nagradi. I tvoji su drugovi primili, oni znaju običaj.

Sada Dragoš primi i učtivo zahvali, a onda odjuri kući. Putem mu istom dođe pravo do svijesti, da se u njega nenadano našla glavnica od čitavih deset novčića u srebru. Bogo moj, ne dešava mu se baš često takva sreća. Te odmah stane misliti, šta bi kupio za ovu svoju prvu pošteno stečenu zaslužbu. Skrene k trgu. Padnu mu na pamet svakakve stvari, koje bi mu mogle trebati, na priliku bonboni ili, još bolje, slike za izrezivanje. No, na sreću svi su dućani zatvoreni poradi velikoga blagdana. Šta će sada? Čim osjeti ovu zapreku, želja u njemu, da na svaki način potroši svoje novce, poraste do najviše točke. Baš danas, kad ima čim, ne može ništa kupiti!

Uto ču sviralicu, poznatu perecarsku sviralicu. Ha, to je nešto. Perecar nosi dugačku motku, nasukanu perecima, i nuđa svoju robu. Ljudi se ne daju dugo nuđati, skidaju perece i jedu, da se okrijepe nakon naporne procesije. Zagolica Dragoša u nosu svježi miris peciva i brzo odluči i kupi šest za desetak, natakne na svaki prst po jedan, a šesti uzme da blaguje, govoreći u sebi:

— Baš će biti za svako po jedno, mami, tati, Ćiri i Anici, a meni dva.

Bane u kuću i odmah s punim ustima zagraja:

— Mama, mama, vidi što ja tu nosim. I znaš, ja sam danas ministrirao. Da si me samo vidjela. Kadio sam u

crkvi tamjanom, pod čitavom misom, pa onda na procesiji zvonio sam zvoncem. Jest, možeš pitati Janka i Josu i druge. I gospodin župnik dao mi je desetak. I jeo sam uštipke. I evo tebi jedan perc, i tati jedan i Anici i Ćiri...

Kristina stoji i sluša Dragoša, svoga ljubimca.

— Juh, zar si to ti bio? — zalomi rukama od čuda. — Gledam ja, gledam, gdi se dica prometnula u anđele nebeske. Vidim našu Anicu i sve se pitam, koja li je najljepša u tom kićenom kolu. A i ne sanjam, da je tamo i među onim malim biskupima naš mladi gospodin. Joj, joj, a što mi ne reče, jadan ne bio, pa da sam i na tebi pasla oči svoje.

— A zar sam ja znao? Nije došao Oskar pa uzeli mene. Srećom što sam se našao u crkvi pred ogradom velikoga oltara.

— Eto sreće, Bogu hvala, — zadovoljno Kristina protare ruke pregačom. — Sigurno si se opoštenio pred svima.

Dragoš hoće upravo da načme svoj drugi perec, ali hvala Kristinina zagolicne ga ugodno i on pruži šesti perec staroj vjernoj služavki.

— Evo, Kristina, kupio sam i za Vas.

Kristina zine od iznenađenja i radosti.

— O zar i za mene? Ah, ne, ne, ne ću čitavo. Evo da podijelimo. I hvala od zemlje do neba.

I onda pograbi Dragoša, pa ga poljubi. Ali on to ne voli, ne nikako. Otme joj se napržica i poleti k vratima. Tu se srećom sukobi s kumom.

— Kuma, jeste l me vidjeli, kako sam zvonio na prošenciji? Ja sam vas vidio, stajali ste kod pošte. I dobio sam desetak, i-i-i-

I onda se već zna, što je bilo dalje.

ĐORĐO DRVOSJEČA

Jednoga predjesenskog jutra osvane u školskom dvorištu novo lice. Bio je to novi drvosječa. Stari, što je dosada sjekao i cijepao školska drva, našao sebi bolji posao. Odselio se u šumu sa svojom pilom i svojom djecom, sasjekao sebi i njima kućicu, pa se tu nastanio s nadom, da će lakše živjeti sa sedmero u šumi, nego bi u gradu s dvoje.

Kad se iza njega prvi put pojavio njegov nasljednik i djeca ga ugledala, nasta graja:

— Gled'te ćoru šepetala, bjež'te, ide ćoro šepetalo!

I doduše bilo ga je šta i gledati. Pomalen i zdepast, a čvorast kao panj od hrastova debla imao je glavu glomaznu i gotovo četverouglastu, obraslu čupavom kosom i bradom kao divljim šipragom. Lice je bilo izjarugano, izbrazdano uzduž i poprijeko kao jesenska oranica, a brazde se i jaruge trzale i stezale i rastezale, da je bila prava strahota, i ne znaš, znači li smijeh, ili bijes ili plač. I ne bi mu povrh toga ni trebalo ono jedno prazno i slijepo oko ni onaj drveni trupac na mjestu lijeve noge, pa da bude strašan ludoj djeci i još luđem svijetu, makar nitko živ još nije čuo, da je Đorđo drvosječa ikome išto učinio nažao.

Dva se jutra tako đaci naslađivali novom zgodom, pratili ludom drekom bolno naprezanje Đorđovo, kako bi što brže umakao preko dvorišta — o, što se oteglo pod

strijelama okrutnih riječi iz nevinih dječjih usta, nevinih a nesmiljenih! — i sakrio za hvatove drva. Dva se jutra djeci jadna prilika bijedna čovjeka činila kao najuspjelija šala i pusta igra, za njih naročito upriličena; gonio se živ čovjek kroz oganj živi, a da se nitko nije našao, da ga zaštiti, da krivce pokara.

Kad treći dan stigne pravda. Najprije se pojavila Kristina, stara služavka. O, čula ih je ona već i jučer i prekjučer. Ali — makar je u njoj sve kipjelo od ogorčenja zbog dječjeg pasjaluka i od smilovanja na pogledu muka, što ih je mučio siromah pravednik, a poradi svoje goleme bijede — zar ona smije da se miješa u »školske poslove?« Ali treći dan — ne, to se više nije moglo otrpjeti ni šutjeti. Kao ris izleti iz kuhinje, zavitla metlom spram dječurlije i zavikne:

— Sram vas bilo! Pokarat će vas Bog!

U hipu prestala graja. Ali ne od glasa Kristinina ni od njene metle, nego jer se u isti čas pojavio gospodin učitelj, prije nego što su mu se nadali. I naravno, uplašeno jato poleti na vrat na nos u školsku sobu, kao da su golubovi pred kopcem.

I Kristina se zavukla u kuhinju. Šta je to ona sada samo uradila, Bogo dragi? Umiješala se ipak — a to je bilo strogo zabranjeno! — u »školske poslove!« Šta će sada biti? Je li gospodin čuo njeno karanje? Ili je sam sve vidio, čuo i razumio?

Stoji Kristina nasred kuhinje, srce joj bije od straha, šta će sad biti. Zna ona, bit će suda tamo iza onih staklenih vrata. I doduše, tako i treba; njena pravedna duša nije mogla podnositi, da se ikome nanosi nepravda, pa da krivac ostane nepokaran, ali opet nije mogla ni podnositi lako, da se tko j a k o pokara, osobito ako je krivac Dragoš, njezin mladi gospodin, njezina maza.

I ona je sada strepila za nj, da kazna ne bi ispala odviše žestoka, jer gospodin učitelj, kad je ljut, ne zna za šalu, i kad kara i kazni, ne razlikuje nimalo svoje i tuđe. Štaviše, on će još prije pokarati svoje rođeno nego tuđe...

I dok je ovako još stajala u nedoumici, šta da prije počne, kad joj se pogledi prokradu kroz prozor pa sve do nakraj dvorišta onamo na drvljanik. I tamo, htjela ne htjela, opazi Đorđa, kako je časom stao, zapiljio ono zdravo oko preda se, onda zatresao glavom, kao da bi htio, da s nje skine nesnosno breme. I ugleda na licu mu golemu tugu, a u živom oku blijesak, što je prosukljao kao oganj, ali ne oganj, što diše osvetom i bijesom, nego oganj, što suzom rađa, suzom jada i bijede, koja je čisto kao na glas molila: »Nemojte me dirati, zar ne vidite, da sam bijedan i da me boli. Smilujte mi se!«

Najednom se Kristina trgne. Za njom stvori se Anica, gotova za školu.

— Što su to djeca jutros opet galamila? Valjada se opet rugala Đorđu kao jučer? I gle ga. On plače! O zlotvori! Što nijesam odmah mogla da ih otjeram. Upravo sam se umivala. Ali kazat ću ja tati. Gled'te ga samo, siromaha! Zar je to za smijeh? Ta on i nije strašan ni ružan samo je nesretan i bijedan. O gadovi nijedni!

Anica bi se najvoljela potući s čitavim svijetom, ali srećom trebalo je ići u školu, jer gospođica ne trpi zakašnjenja. I Kristina se sva smetena uputi za svojim svagdanjim, tako mnogobrojnim dužnostima.

Uto je i u školi počeo posao. Učilo se, nastavljalo kao svaki dan, a da se nije dogodilo ništa izvanredno. Ako su se u početku tu i tamo pod kaputićima mravili ježurci od onoga, što ih danas možda čeka, pomalo se

opet i umirili, jer eto o Đorđu nema ni spomena ni imena. Možda će dati sreća, pa će gospodin učitelj i zaboraviti. To se pokadšto već dogodilo u žaru školskog učenja. Što se više satovi približavali podnevu, svima je bivalo lakše pri duši. Najposlije bilo je sve gotovo, sada samo još Očenaš, pa da se sasvim izmakneš opasnosti, koja je još uvijek prijetila nad grešnim glavama.

Ali došlo je ipak, što doći mora. Samo je bilo nešto neočekivano. Istom se dugom jekom svršio »Ameeen«, kadli učitelj iznenada zagrmi »Stoj!«, da se škola ustresla. Ta to će zar sada ipak još nešto biti? I sasut će se nad njima oganj sudnjega dana! Umaknuti ne možeš. Dakle, Bože, pomozi!

Nasta grobna tišina. U njoj se čulo, kako strepi četrdeset đačkih srdaca!

No čuda velikoga! Učitelj počeo — pričati. Šta li mi je to? No pa hvala Bogu. Priče se vazda rado slušaju. I već po iskustvu se znalo, da se svaka i najveća oluja, što bi se nekad spremala nad glavama krivih i nedužnih, kroz priču utanjila, stišala i najposlije — mnogo vike ni za što! — prošla kao ništa. Bit će valjada i danas tako.

I bila je baš čudna priča. O proroku Eliji, kojega svi dobro poznaju, o Eliji i dva medvjeda...

Pa ipak, makar je i priča poznata i makar se četa junačila, da će s pričom proći i crni oblaci i gromovi, ipak zastrepilo četrdeset nevinih srdaca dječjih, taman njih četrdeset i u razredu, baš onoliko, koliko je bilo u bibliji opake djece, što su se rugala svetome proroku zbog ćelave glave. I Elija se potuži Bogu. Bog pošalje dva grdna gorska medvjeda, i oni poklaše svu dječurliju zloćestu. I makar su naši đaci poznali tu priču, poznali je, kao da su sami bili među onom malom židovčadi, ipak im je danas izišla sasvim drugojačija, nekako pono-

vljena, opremljena i ukrašena tako, da ih je sve potresla u dno grešnih duša. Jer prorok je njima sada postao živ čovjek, bijedan siromah, star i nemoćan, a dobar, Bogo moj, dobar, sve ti suze vrcaju nad njegovom dobrotom, a opet oni zlotvori mali, bezdušni, tako su odvratni i ružni, da su naši đaci samo grčili pesti od gnjušanja i jedva čekali, da se krivci pokaraju.

I kad se priča primicala kraju, stanu iz očiju učiteljevih sipati strijele pravednoga gnjeva, sipaju na sve strane i svaka pogodi usred srca po jedno od onih četrdesetoro malih slušalaca. I zagrmi na poslijetku kao trublja sudnjega dana, zagrmi glas učitelja, sudije:

— I svih četrdesetoro djece rastrgaše medvjedi. Jeste li čuli, svih četrdesetoro!

I ponikoše četrdeset pari očiju i toliko se srdaca skamenilo, skrušilo i pokorilo pa prignulo pod riječima ogorčenja i pravde.

— Tko se ruga tuđoj nevolji i nesreći, u njega je srce rđavo i tvrđe od kamena. Jeste li razumjeli? I zar ne znate, što je Isus rekao? »Što učinite najmanjemu između vas, meni ste učinili«. Dakle rugali ste se Njemu!

— Onda, — nastavi blaže, jer je oluja u glavnom izbješnjela i jenjavala, nastavi učiti, kako treba baš nesretnike i nevoljnike štedjeti i pomagati i dobro im činiti. Čak ako im činiš dobro i dijeliš milostinju, učini to s poštovanjem i skrušeno, i budi sretan i zahvalan, što možeš da činiš dobro. To je, kao da vršiš sveto djelo. Ugledna gospodina sretaj s ponosom, siromaha pomirno i krotko. I tko uši ima, neka čuje, — završi učitelj opet ujačanim glasom i onda još potkrijepi svoje riječi udarivši palicom po stolu, da je prasnulo kao puška, a dječaci od zaprepašćenja poskočili na sjedalima kao lopte.

Sjede đaci kao kipovi i ne smiju da dahnu, dok je učitelj ovako iz njih gonio zlo i meo i čistio duše njihove.

I osjeti svaki pojedini, kao da je gospodin učitelj baš na njega naročito smjerio i isprevraćao ga kao vreću, da iz njega istrese svu zloću do iz najdubljeg kutića njegove duše. Te sad svaki pojedini brže bolje još od svoje potajice ispretražuje sve zakutke svoga srca, nije li gdjegod zaostalo kakovo nevaljalo zrnce, da ga se oslobodi i s njim napasti i pokora...

Onda ujedamput — usred najveće tišine — zaplače jedno malo đače, ono najmanje između jesenašnjih novaka, što mu na kraju prvog reda jedva izviruju oči povrh klupe. Tako je malen, a oči mu pune straha i suza bulje očajno u strogoga gospodina učitelja.

— No, što je bilo? Šta je s tobom? — pita učitelj tarući znoj sa čela i vrata.

— M-m-molim gospodin učitelj, j-j-ja-ja sam... mucao i mučio se mali.

— Šta si ti? — vikne ponovno gospodin nestrpljivo.

— Ja, ja sam —

— Ta reci već jednom, šta si?

— Ja sam — pljunuo, — izbaci kao iz puške dječak kroz silan jecaj.

— Ti si pljunuo? — pogleda u nj gospodin učitelj ispreko svojih naočala u očitoj neprilici.

— Da, ja ja sam pljunuo p-p-red Đ-Đorđom, — iznova zaplače dijete očajno i bolno.

— Ti si pljunuo pred Đorđom? A molim te ja, zašto si to učinio?

— Mmmolim, jjja nijesam kriv, — zaurliče dječak u najvišim tonovima bušeći obim prljavim šakama po očima.

— A da tko je kriv?

— JJJovo, ooon je kazao, da treba pljunuti, kad vidim ćorava čovjeka ili st-st-staru ženu, i i i i vi ste ka-

zali, da sam ja sada pljunuo pred Isusa i ja mmmolim, ja to nijesam htio i sada će me odmah proždrijeti mmmedvjed, huhuhu!

— No baš te je fino naputio taj tvoj Jovo! Ali ja ću tebi nešto kazati: Bi li tebi bilo pravo, da tko pred tobom pljune? He, momče, junače, sad reci?

— N-n-ne bi i ja više ne ću nikada, nikada! — uvjeravao mališ iskreno i iz dubine srca, a pun dražesne nevinosti i tako smiješan s onim licem, umazanim suzama i neobjašnjivim šarama. — I zar ne, sad me više ne će medvjed?

— Ne će, sinko, ne boj se, — nasmije se učitelj i pomiluje malu čupavu glavicu, a iza naočala čudno mu zabljesnulo.

Onda se učitelj još jednom okrene spram ostalih đaka, zaprijeti im još svakakvim kaznama, ako bi se kojigod još jednom usudio rugati, Đorđu ili ikomu drugome, i otirući znoj s lica, otvori širom vrata.

U taj čas uteče Kristina ispred vrata. Prisluškivala je nesretnica! Čekala je čitavo pretpodne, kad će tresnuti, strepila od toga časa, i nije imala mira u kuhinji, nego svako malo izlazila na trijem, kao tobože da mete i redi, pa dabome treba da se mete i ispred školskih vrata. I tako je ona pomalo i prisluškivala — ta valjada nije grehota! Ta to je radila i prije. A katkad ih je lijepo i slušati, kad čitaju i uče lekcije, računaju bogzna o čemu i čuje se, kako stružu pisaljke po pločicama. Nekad gospodin uzvikne, ali to nije ništa, to tako mora biti u žaru i maru učiteljskog posla, kad treba koje tupoglavo đače malo prodrmati, da ne zaspi, nego da lijepo pripazi i sluša nauku i učenje. I onda lijepo ti ih je slušati još i kad na svršetku škole svi u jedan glas mole Očenaš, pa se i Kri-

stina sva onda skruši i moli se u po glasa s đacima i kolikogod joj je odlanulo, da je sad sve sretno prošlo i bez oluje, ipak joj je bilo i krivo, jer se sjetila Đorđa i njegova jadnoga i tužnoga lica i suze, što ju je vidjela na očima — i na onom živom i na mrtvom — pa pomisli, kako bi sad ipak trebalo, da se pokaraju krivci, ili barem da im se zaprijetilo, da ga se jednom okane, jer je zbilja grehota do Boga, što su radili s nesretnikom. Kadli u taj čas prasne iza »Amena« ono kobno »Stoj«, da je od straha i Kristina preskočila metlu u trci, kako bi što prvo umakla ispred vrata, gdje joj nije bilo mjesto. Ali mjesto da se iz njih razlio roj djece, a to nastala ponovna šutnja i ponovna zar nauka? No pa i to treba još da se sasluša. I ona se iznova odšulja na trijem i sve stojeći na po puta između svojih, kuhinjskih vrata i školskih, počela da sluša, sluša, jedna joj noga u zraku, gotova da poleti, čim se što opasno desi.

A što je slušala, i bilo je za slušanje. Ta ovo je priča, da bi se slušajući od miline sva rastopila. I doista, Kristina se topila u slatkim suzama i umalo da nije i zaboravila, da se tu priča o proroku, koji je davno već pokojni, nego joj se čak činilo da se tu priča o živome Đorđu drvosječi i zloj djeci, i da svakako treba tu djecu pokarati, ali za Boga samo ne odviše jako...

Malo je trebalo, da je nije zatekao gospodin. No kako rekoh, metla je u izvjesnim prilikama izvrsna isprika, a Kristina u taj čas nije mnogo ni marila, da je baš i zatekne, jer iza posljednjeg tutnja hvala Bogu nije grom ni u koga udario, jer se nijesu spominjala ničija imena, te tako će to zar danas proći onako đuture i njen mezimac Dragoš je spasen.

Umirena vrati se u kuhinju, i tu se nije ništa dalje dogodilo, osim što je prekipjela juha!

Od toga doba Đorđo je mogao u miru dolaziti i odlaziti i sjeći drva, nitko u nj više nije dirao. Štaviše, neki su đaci pokušavali, da mu se čak ulaskaju vičući mu preko svega dvora uljudno »Dobro jutro!« i nuđajući mu otpatke od cigara i druge milošte. No on se nije odazivao ni pozdravima niti je primao milošte, i na to su ga se uvrijeđeno okanili i potpuno ga mimoilazili.

Samo naše troje djece nije sustajalo u iskazivanju svoje simpatije prema školskome drvosječi. Iza tatina vatrena govora u školi prvi se skrušio Dragoš i nije mirovao, dok nije iz Đorđa iskresao prvu iskru priznanja za njegove čovjekoljubive napore. Đorđo se u njegovim očima prevratio u samog proroka — mučenika Eliju, postao mu je naprosto nepovredljivim čovjekom, kome treba da se primičeš s najvećim poštovanjem. To je Dragoš i pokušao s najvećom gorljivošću. Prilazi krotko drvenoj ogradi, za kojom se ušančio drvosječa od ostaloga svijeta, krotko pozdravi »Dobro jutro, gospodine Đorđo«, i vas gori, da mu učini kakovu veliku ljubav i dobro. Ali Đorđo i ne diže glave, kao da nema Dragoša ni na svijetu, gura pilu tamo amo, i kako pilu ljulja i trese glavom tako žestoko, misliš, past će mu s ramena. Pila struže, drvo ječi, konj se pod njim ljulja, a Đorđova drvena noga udara tvrdo po ploči, udara bolno i očajno. Nekad se u tu čudnu svirku svakojakih glasova i stvari umiješa još jedan glas, čudan i kao da izlazi iz same utrobe drveta, tajanstvena i tužna pjesma, otegnuta, mukla i plaha. To onda Đorđo pjeva zajedno sa svojom pilom, i što je pod gvožđem drvo bespomoćnije cičalo, pjesma se izvijala jače i glasnije, čisto strugali glasovi kroz nos kao pila kroz ranjenu cjepanicu.

Dragoš sluša, ne smije bliže. U ruci mu praznuju donesene ponude i milošte — lulica za krajcar, trupci cigara, komadi olovke i pisaljke, besposleno puce i bogzna kakve sve igračke, što se Dragošu činile vrijedne i velike i kojima su bili puni njegovi džepovi. I tako on čeka strpljivo, dok Đorđo presiječe cjepanicu, i jedva dočeka. Još malo, i gvožđe će stići na kraj. Drvo već počinje da cvrlji, piljevina sve divljije praši i pršti naokolo, glava se drvosječina sve žešće ljulja, a glasovi pjesme otkidaju se iz Đorđovih grudi kao eksplozije.

Bogo moj, kako to samo dugo traje, dok pila pregrize panj! Dragoša spopadne nestrpljivost. Oprezno stane prelaziti preko isječenih cijepaka sve do drvena konja, i zapita uljudno:

— Dragi Đorđo, molim, pušite li Vi?

Đorđo ne odgovara, samo još bješnje siječe i bugari.

Nato mu Dragoš pod nos pruži preko konja i panja trupčić cigare.

— Evo, dragi gospodine Đorđo!

Ali Đorđo ne zna za šalu.

— Idi otale, — zar da se zapale drva?

— Ta, cigara još i ne gori! — uvrijedio se Dragoš, prestrašen Đorđovim neprijaznim dočekom. No on zato ne će popustiti, nego će prvom zgodom nastaviti opsadu opore drvene tvrđave.

Iza toga eto ti Anice.

— Dragi Đorđo, molim, pustite me, da nahranim piliće u drvarnici. Ne ću vas puno smetati.

Đorđo časom prestane poslom, čak uzme uklanjati drva, što su zakrčila ulaz u šupu. Kad se vrati svome konju, a tu na cjepanici leži jabuka. Anica čuči pred korpom s pilićima, hrani ih, miluje i sluša Đorđa, kako napolju pilom svojom gudi po cjepanici, sluša kako gvožđe zveči i zvoni, kako hrastov trupac škripa i hripa i uzdiše i hropće u smrtnoj muci a nevesela se pjesma drvosječina tužno slaže sa samrtnom pjesmom nevoljnoga drva, pa se jedva razlikovala jedna od druge. I to je bilo

tako tužno i sjetno, kao što je bio tužan i sjetan jesenski kišni dan.

I to tako zar ide od jutra do mraka, mislila je Anica sućutno u svome srcu i zagledala se Đorđu u ružno i tužno lice. A htjela bi i da uhvati riječi čudne mu pjesme. No ni to nije lako, jer kadgod je tko blizu, on snizi glas i čuje se samo rogobor, koji se i nije razlikovao od škripe i sječe njegove pile. Najposlije ipak usiječe joj se u pamet barem napjev, a i po koja riječca, makar je našla malo smisla u njoj:

— Trajna nina nena, trajna ninaninena, visoka planina!

I tako vazda isto, bez početka, bez kraja.

— Sad ga imam, — slavodobitno zaviknula jednoga dana Anica uletjevši u kuću.

— Koga imaš? — pitaju braća zavidno i lakomo.

— Đorđovu pjesmu. Anica će glasoviru, da je kuša sastaviti.

Prebira Anica po tipkama, traži, izbira glasove.

— A šta ti to radiš, Anice? — pita tata.

— Tata, znaš, ona ti kom-pa-nira već čitav sat, — odgovori Dragoš petljajući oko neke nerazbirljive stvari.

— Komponira! — ispravi Ćiro, — jer on sve bolje zna.

— Tata, ja tražim Đorđovu pjesmu. Već sam sastavila sve glasove, samo mi još treba jedan takt. Eto, slušaj, to je početak:

— »Trajna nina ni nena«, a ovo je svršetak: »Visoka planina«. A sada mi fali samo još sredina.

Tata odmah zna čitavu pjesmu.

Sio za glasovir i svirao pjesmu napamet, i to nesamo početak i svršetak, nego i ono nešto sredine i sve iskiti i isprati punim šakama glasova.

— Tata, znaš, otvorit ćemo prozor, neka Đorđo čuje, da pjevamo njegovu pjesmu. Bit će mu drago.

I sad se veselo orilo po svoj kući Aničino pjevanje i tatina svirka. Anica izviruje kroz prozor, šta će sada Đorđo, kadli zbilja nakon malo prestao sjeći pa se zagledao spram kuće.

— Neka mu bude malo veselo i da ne bude vazdan tako tužan — rekne Anica Kristini.

— Trajna nina ni nena — visoka planina!

Tako su se zametnule prve prijateljske veze između Đorđa drvosječe i učiteljeve djece. I da Đorđo nije bio kruta i nezahvalna srca, pokazalo se još isto veče, jer se iza njegova odlaska našla pored košare s pilićima hrpa sitno iscijepanih trijesaka, da je Anica odmah napunila keceljicu i odnijela Kristini u kuhinju.

— Eto, to sam ja vama ispjevala u Đorđa, da lakše naložite vatru, — pohvali se.

Ni Dragoš nije više uzalud obilazio oko drvljanika, da se kakogod dokuči do interesantnog drvosječe (tu je riječ nekidan čuo od mame). Đorđo se više ne krati primiti ponude; on uzima sve, što mu se dâ: i trupčiće od cigara pa i čitave, prima puca i dugmad, koliko mu god Dragoš donosio, pio je vruću kavu, koju mu je donosilo sve troje djece u svečanoj povorci jutrom, jer je već ohladno i treba da se popije nešto toplo, a ne da se jede samo suhi kruh i pije studena voda iz bunara, kako je to vidjela Anica, a Dragoš lakomo potvrdio. Zar mama i Kristina ne viču i zapovijedaju svaki dan, da se mora kava i juha piti, dok su vruće? No dakle! I mora se reći, ovo je natjecanje u iskazivanju simpatija ispreko drvena bedema jednog dana našlo i svoju nagradu. Tako naiđe Dragoš jedno jutro na krasna kolica, u koja je odmah zapregao drvena konja, sakata doduše, ali i taj se konj jednom kao preko noći našao čitav. A i Anica ne osta

kratkih rukava, nego se naskoro i ona mogla obradovati lijepim malim lučjim stolićem i klupčicom. Čak i Kristini se našlo dobrih ponuda. Kao i dosad ona vitla metlom i sudoperom, premeće lonce i tave po ognjištu i — potiče vatru ali kad je sada potiče, ta se vatra još nije vidjela, potiče je trijeśćem i cjepkama, kakovih donle nikada još nije bilo u kući. Kakva je to sada samo bila divna potpala — samo bi onako vatra izjutra planula, jedva se primakla sumporača. Čisto kao da su drva umočena u smolu i vosak.

Jedini Ćiro nije još imao čime da se podiči sa strane Đorđove. I doduše nije ga nitko još ni vidio, da mu blizu prilazi, makar je dosta obilazio dvorištem — ama sve poizdaleka od Đorđove drvene tvrđe. Nikome se ne odaje, ali zato vrlo oštro prisluškuje, kako teče drvarski posao i prati krišom svaki glasak na drvljaniku. I kad nije bilo nikoga blizu, sastavljao je sve manje i manje krugove oko drvosječe, dok se jednoga dana ne odvaži i zavuče pod vrata drvarnice i stane u njoj nagomilane cjepke slagati na započetu kamaru. I to sve bez riječi. Đorđo kao da i ne vidi, radi svoj posao, meće kladu za kladom drvenome konju među uši, zvoni gvožđe i sjaju mu se zubi kao okrutnome zvjeretu, lakomo žderu drvo, drvo cvrči, ječi i krši se kao u smrtnoj boli, a Đorđu se niz čelo i lice i vrat cijede potoci znoja. Da li i njega spopadala muka, što je vrištala u jaucima hrastova debla?

I on pjeva, pjevuca, struže kroz nos sjetno, tugaljivo, bolno:

— Trajna nina nena, trajna nina ni nena visoka planina!

I drvo pomalo izdiše, istočila ga pila do kraja. Gvožđe još jednom, dvaput oštro zaškrgutne, drvo bolno zajaukne a onda se s očajnim vriskom pretrgne, u dvije se

pole raspadne i spusti s muklim tutnjem — kao posljednjim uzdahom — s obje strane konja na zemlju, među ostale žrtve.

Istom sada Đorđo digne glavu i primijeti Ćiru i njegovu radnju. Malo stoji kao u čudu i pitanju, ali ga Ćiro brzo izbavi neprilike:

— Znate, čika Đorđo, da vam bude posao malo lakši, — reče krotko.

Đorđu prođe licem izražaj nimalo neprijazan i to osokoli Ćiru pa nastavi posao.

Jedno vrijeme radilo se tako šuteći. Brdo cjepaka pred vratima drvarnice brzo opadalo. Kad Đorđo svrši kladicu, Ćiro odmah k njemu, pomogne mu navaliti drugu, ali počne i razgovor, na koji se već dugo spremao. Spremao se ovako razmišljajući: Đorđo je svakako neobično čeljade. On je sasvim drugojačiji od svih ljudi, koje Ćiro poznaje. Ne možda poradi drvene noge ili slijepa oka — drvenih nogu ima u našem gradu dosta, tu je odmah Joco verglaš i još dva tri prosjaka, što su svi u ratu izgubili žive svoje noge, i slijepaca je bilo, to na jedno oko, to na obadva. Malo je neobičnije na Đorđu ona velika kolasta naušnica u lijevome uhu; to u nas nikako ne nose muškarci, i zato je Ćiro umovao, mora da je Đorđo došao iz daleke neke zemlje. Osim toga Đorđo govori sasvim drugojačije hrvatski, nego što se govori u našem kraju i najposlije Đorđova pjesma zove se »Vrbniče nad morem«, to je Ćiro čitao u knjizi Aničinoj »Sto pjesama hrvatskih«, gdje je ta pjesma naštampana. I zato dođe Ćiri misao jasna i sjajna: da Đorđo nije možda s mora došao? I sad ne budi lijen, hoće pošto poto da zadovolji svoju radoznalost pa držeći u ruci posljednji naramčić drva zapita smišljeno:

— Zar ne, dragi čika Đorđo, jeste li Vi vidjeli more?

Đorđo upravo htio da počne nanovo sjeći, kad ga ustavi pitanje Ćirino. Zar mu nije bilo, kao da tkogod iznenada dirne u bolnu žicu zaboravljena i prašna glazbala, davno nediranu, i ona zazuji tiho i bolno pa onda sve jače zvoni i dočarava davne slike i uspomene? Đorđo se zagledao preda se u neke velike daljine kao da okom prevaljuje neizmjerne prostore, a na licu mu se zatalasala ona isprekrstana oranica brazda i brazgotina, kao kad se ustalasa more na nenadanom dobrom vjetru. Onda se iz oka izlije slap čudna svijetla i preplane nakazno lice neizrecivim blaženstvom, da je postalo lijepo i privlačljivo. Napokon prousti tiho i bolno:

— Jesam li vidio more? Jadan ti sam! Oj! Ta rodio se na njemu, odrastao, živio i stradao na njemu. Samo umrijeti ne ću na moru, ni na moru ni pri moru, niti ću ga ikada vidjeti. Teško meni!

Spusti glavu duboko na prsa. Pila nanovo zagudi, i izvire iz nje kao jecaj bolna, otegnuta pjesma:

— Trajna nina ni nena...

Gvožđe zvoni, drvo ječi. Zašutjelo dijete pred nerazumljivim znacima života, kojih još ne može da dokuči njegova mlada duša, ali ih već osjeća tamno i nerazgovijetno. Zna Ćiro, kad je tko žalostan, treba da mu govoriš krotko i nježno, ne bi li se malo utješio. I Ćiro će govoriti. Krotko i oprezno. Ima u njega jedna knjiga, i u toj knjizi puno se priča o moru, o brodovima i brodolomima, o divljim ljudožderima na dalekim, samotnim otocima nasred neizmjernoga mora, priča se o tegobama i bijedama samca brodolomca i o nenadanom prijateljstvu i drugarstvu, o Robinzonu i plačidrugu mu Petku.

Đorđo se zagleda u Ćiru. Prestane sjeći, sjedne na trupac, — a to ne bi učinio ni za što usred poslovnog vremena — rukama se odupre o koljena pa sluša. Je li ikada

slušao takovu priču? Ili to i nije priča nego zbilja i istina i njemu tako blizu kao rođena?

Kad je Ćiro prestao, Đorđo duboko uzdahne i rekne dršćućim glasom:

— Ja sam se vozio morem po dalekim zemljama i...

No, šta je bilo prirodnije? Vrelo je bilo očepljeno i struja se nije više dala ustaviti...

Već se počeo spuštati i prvi mračak, no niti misli Đorđo na fenjer, niti Ćiru smeta mrak: u obojice živjelo je veliko i lijepo jedno svijetlo. I ovu noć nesamo što je jedna djetinja duša obogaćena novim živim događajima iz usta živa čeljadeta — a ne iz mrtve knjige — prerađivala i pregrađivala novo svoje blago u nove i plodne vrednote, nego i duša stara čovjeka osjetila je nakon mnogo vremena jedno veliko i neokušano još dobro, da mu se približila druga duša, dušica, mlada i prihvatna i zahvalno primala od jedinoga njegova blaga, što ga je u njega bilo, od njegovih uspomena i doživljaja, a za uzdarje mu makar samo i za čas priklonila svoju simpatiju i suosjećaj, taj najljepši plod, što ga rađa izmjena vrednota srca i što čini, da čovjek stekne utješljivo uvjerenje, da nije sasvim sam i zapušten na širokom i velikom svijetu.

Kad je Dragoš sjutradan čuo, da se Ćiro tako dugo razgovarao s Đorđom, spopadne ga tako bijesna zavist, da je smjesta pojurio drvljaniku, pograbio Đorđa za rukav i viknuo:

— Sad meni pričajte, kako ste sinoć Ćiri!

Ali Đorđo je danas nešto neraspoložen. On je izjutra uvijek malo neraspoložen. I eto zašto. Hoće Đorđa da ima svaka kuća u gradu, jer ide zima i jer nikoji drvosječa ne radi svoj posao tako savršeno i savjesno. Tu ne

ostaje nijedna kvrga neposječena, kako to rade neki drugi drvosječe, pa sve velike kvrge sakriju pod kamare i kad se onda oberu ravne cjepanice, one odozdola zaostale i sakrite kvrge ne mogu da stanu ni u jedno pećno zjalo. A to je za domaćice najveći jad. Zato se one toliko i otimaju za Đorđa, jer toga u njega nema, pa ga traže i mame, te on šta će, kako li će, da zadovolji tolikoj potrazi, radi u isto vrijeme i u po tri, četiri kuće, u svakoj po sat, po pola sata — leti od kuće do kuće i jedva preko dana nađe vremena, da u miru pojede svoj skromni ručak. Naprosto trebao bi da se raskomada na četiri polovice. Tako se eto našao ljut — ali ne baš na Dragoša, jer on njemu nije ništa kriv, nego na sebe, što ne može brže da svrši poslove, makar počeo u zoru i prestao u mraku.

I pod sjekirom samo tako vrcaju kladice i iverje kao tuča na sve strane.

— Pusti, bolan, zar ne vidiš, da lete cjepke. Da te koja ne bi pogodila!

Dakle tako to ne ide. Treba sačekati, dok posao ne poteče malo mirnije. Dragoš se namjesti sa svojom vojskom — olovnom i drvenom — na sigurnijem mjestu, ali tako, da je Đorđa mogao imati na oku. Sam se nakitio kalpakom i perjanicom, onda postavio vojske u bojne redove — na jednoj strani Hrvate, na drugoj Talijane i počne komandirati po svim pravilima bojnog reda. Prašte puške, topovi gruvaju, junaci se biju, a general viče »ura!« Hrvati su pobijedili!

Mali se general tako zanio junačkom igrom, da je čak za čas i zaboravio, zašto se namjestio tu tako blizu drvljanika. Tako on i ne vidi Đorđa, kako čas poprestaje cijepati, i gleda i sluša, i opet se na njegovu licu događale čudne promjene. I kad je Dragoš u svojoj bojnoj revnosti dojezdio na svom imaginarnom konju, koji je

bijesno rzao, sve do blizu Đorđa, pa opojen pobjedom vikao:

— Vidite li, Đorđo, ja sam sada general i potukao sam Talijane —

onda i Đorđo zabaci glavu, grivasta mu kosa zavijorila kao prašuma na vjetru, i on rekne promuklo ali ponosito i tvrdo:

— I ja sam tukao Talijane!

— Vi, Vi ste tukli Talijane? Bili ste u ratu? — zavrišti Dragoš i kao pijan od zanosa navali na Đorđa, povali ga na panj, i čovjek, hoćeš ne ćeš, sio (ne bi vjerovao, kolika je sila u dvije male dječje ruke!), da ni sam nije znao, kako.

— A sada pričajte, kako je bilo u ratu. Odmah pričajte.

Ali — Đorđo ne može pričati. Đorđo mora raditi brzo i ne smije dangubiti. Treba ove cjepke iscijepati i poslagati još do večeras u drvarnici.

— Dobro, i ja ću vam pomagati da poslažemo drva u kamare. Ali kad svršite, onda ćete pričati, zar ne, dragi gospodin Đorđo, — laskao je Dragoš slatko, neodoljivo.

I Dragoš sada nosi naramak po naramak u drvarnicu, lijepo ih slaže, a uto došlo i podne. Kako da onda ne okrilate ruke i posao? I tu je sada za ručkom bilo zgode, da se i pohvališ.

— Tata, Đorđo je bio u ratu na Talijane! Meni je kazao.

— Baš mi je to i štogod! — na to će Ćiro prezirno. — Zar ih ima malo u gradu, koji su bili po ratovima? Bio je Đorđo još i mnogo dalje — čak preko mora u Americi i Indiji i...

— U Americi? Preko mora? To ne može biti! — Dragoš zine i s neizrecivim razočaranjem pogleda u bracu. Pa to on meni nije kazao!

— A zar on baš tebi treba sve da kaže?

— A zar Đorđo uopće i može da govori više nego »dobar dan« i »Bog plati«? — smije se tata.

— O i kako zna! — odgovori Ćiro, — samo da ga čuješ. Govori malo neobično hrvatski, ali se sve može dobro razumjeti. Na priliku, on ne pita »šta?« nego »ča?« i još nekake čudne riječi ima.

— To je on čakavac, — rekne tata. — Pozovite ga jednom, da i nama priča.

To je Dragoš jedva dočekao. Jedva, što se odručalo, izleti napolje, za njim Ćiro i na posljetku i Anica, da ga svečano pozovu na večeru. I pošto je Đorđo vrlo začuđen i počašćen zahvalio i primio, Dragoš će odmah kao iz puške:

— Dragi Đorđo, jeste li vi čakavac?

— Ja? Ja sam Primorac, — kao malo uvrijeđeno odvrati Đorđo.

— Znate, tata je rekao. Ali to ništa ne čini, samo vi dođite na večeru.

Još nije bilo ni četiri sata, kad je Đorđo dovršio svoje djelo u školskom dvorištu, na kojemu je radio punih četrnaest dana. Drva, divno poslagana u ravne kamare, upravo su krasila staru drvarnicu. U jednom kutu razveselila Kristinine oči isto tako lijepo udešena velika lomača, sitno iscijepanih trijesaka i čitava drvarnica čisto pometena i pospremljena. I veliko dvorište začas osvane lijepo i uredno pod Đorđovom metlom. Osim toga, baš kao svaki dan u posljednje vrijeme, bez pogodbe i riječi našao se stari napo truli, zelenom mahovinom obrasli kabao pun vode na rubu bunara, štaviše i u kuhinji kao čarolijom napunili se svi kotlovi, škafovi i korita vodom za subotnje kupanje. Najposlije Đorđo na bunaru umije pomno lice,

vrat i ruke, ugladi kosu, otepe prašinu s odijela i zamijeni svoj radni poderani kaput s boljim pa odštapuca polako u kuhinju.

Na pragu se čedno ustavi i rekne:

— Dobro vam večer. Gotov sam, Bogu hvala!

Izađe mama i rekne mu, neka sjedne i čeka, dok se večera svari, dotle će i gospodin doći pa će ga isplatiti.

Đorđo se okrene, da čeka na trijemu.

— Mogu da čekam i napolju.

Da, ali eto ti djeca. Dragoš pograbi drvosječu snažnom rukom pa ga stane vući u kuću govoreći:

— A šta ste Vi meni obećali, da ćete mi pričati, kako ste bili u ratu?

— Ne o ratu, nego nam pričajte, kako ste bili u Americi i po drugim zemljama tamo preko mora, — protivi se Ćiro.

Ne zna se, dokle bi se braća natezala oko Đorđa, da srećom nije došao tata i prepirci učinio kraj. Sjedoše za večeru — mnogo ranije nego u obične dane, kako je bivalo subotom, kad je trebalo okupati djecu. Kristina iznijela divno jelo: na golemoj zdjeli čitavu planinu žutih rezanaca, polivenih kajmakom i posutih sirom i pečenom slaninom. I Đorđu se prostrlo u kuhinji, a djeca izviruju kroz staklena vrata i vide, kako Đorđo krsti svaki zalogaj kruha i sebe, prije nego što će zagristi, i kako lijepo kruhom čisti tanjur pa usta i brkove dlanom i onda sklopi ruke pa se pomoli Bogu. Djeca se čisto davila žureći se i jedva dočekala, da se mama prekrstila i rekla »Na zdravlje večera«, pa onda kao pomamni u kuhinju. Anica iznese čašu vina, da ponudi Đorđu. Ali Đorđo zahvali, on ne pije vina, ni vina ni rakije...

— Kako, Vi ne pijete vina?

— Kamo sreće, da ga nijesam nikada ni okusio, — tužno reče drvosječa, — ne bih danas bio ni sakat ni ćorav.

To je bila nova senzacija za djecu. Namjeste se oko njega. Anica na kuhinjskom stolu, Ćiro na maloj klupčici, a Dragoš bez straha i zazora jednostavno se prisloni Đorđu uz desno koljeno, ne bi li bio što bliži i čuo pričanje iz prve ruke. I ostali se smjestili, kako su znali i kako se pristojalo. Mama se vidi kroz otvorena vrata, kako sjedi za stolom i nešto šije, tata puši cigar i šeta amo tamo, iz sobe u kuhinju pa natrag, a Kristina u jednom kutu kuhinje mije suđe, nastojeći da što manje zvecka suđem, kao što je zaustavljala čak i svoj dah, da bi i ona čula, što će to sada biti.

Ali — najprije — ništa. Đorđo šuti. Vrpolji se na stolcu, glavu uvlači i izvlači, glavurda, trepti okom, rukama igra po koljenima, i pošto ga je Dragoš dva puta sjetio, da već jednom počne, Đorđo samo zagrgolji kao od muke, hropće i uzdiše. Vidi mu se, nezgodno mu je, ne zna početi. Dragoš pomaže:

— Sada pričajte, kako ste bili u ratu, i u Americi, — rekne i pipne drvosječu po koljenu. Htio je, da pretekne Ćiru, pa je na dušak izrekao oba glavna pitanja.

Stvar se otegla, vrijeme leti, mama namiguje tati; neka se već počne. Treba još djecu kupati.

To je napokon potaklo tatu, pa zapita Đorđa:

— Vi ste Primorac?

— Na službu, gospodine. Hrvat iz Istre, — odgovori Đorđo dižući se sa stolice i stavši pred tatom u vojničku pozituru.

— Pa kako ste stigli ovamo čak u našu ravnu Slavoniju?

Đorđo se zagrca i počne mucati. Vidi mu se, ne zna, šta će, kako li će. Najposlije se trgne, pristupi korak

bliže tati i rekne moleći potiše, duboko i uzbuđeno odahnuvši:

— Ako biste htjeli, gospodine, pa da me saslušate nekoliko riječi u četiri oka, prije nego što ću im odgovoriti na pitanje.

— Hoću, zašto ne? — odgovori tata malo začuđen. — Pođimo u školu, tamo nas ne će nitko smetati.

Upute se k vratima, na veliko čudo djece, koja nijesu znala, što to ima da znači.

U školi počne Đorđo ovako govoriti:

— Meni su u ovoj poštovanoj kući učinili toliko dobra, kako ga još nigdje i ni od koga na svijetu nijesam dočekao. Zato sam ja za tu ljubav njihovu i dužan, da im se iskreno i otvoreno povjerim, kao da bi i samome gospodinu Bogu. I još molim, da se ne biste jako uplašili i mene zabacili, gospodine; ja sam siromah nevoljnik, veliki grešnik, jer ja ja ja sam — ubio čovjeka!

Tata, naravno, nije bio spreman na takovu izjavu, pa je zato nehotice za koračaj uzmaknuo, ali odmah i prihvatio:

— No, bit će bilo u ratu ili poradi samoobrane...

— Ne, gospodine, — provali žestoko iz Đorđa čuvstvo, — to nije bilo ni u ratu ni u obrani: Bilo je u piću — prokleto bilo! — jer da sam bio trijezan, bio bi ih golim šakama ispremlatio a ne bih trgao nož na one, — da prosti vaš čestiti obraz! — na one talijanske huncute, što su mi pogrdili hrvatsku majku i nas Hrvate vrijeđali, ne smijem pred Vama ni da ponovim. I u toj tučnjavi i ja malone platio glavom, izgubio jedno oko i nogu, da bi se za života spominjao svoga grijeha. Pravo mi je govorio duhovnik, da je bolje nepravdu trpjeti, nego nepravo činiti, i brza osveta gotova šteta.

— No to vam je tako — kako kad, — rekne učitelj. — Jeste li bili suđeni?

— Sudili mi, naravno, ali su me i riješili. Šta su i imali da osude na jadnome bogalju? I sad ja prosim, gospodine, smijem li ja — ovako grešan — razgovarati s njihovom djecom — živa bila! — i učiniti im po volji, da im pričam o svome životu?

— Zašto ne? Vi ste mi poklonili svoje povjerenje i hvala Vam na tom, okajali ste grijeh i zdravljem, vidim, valjan ste inače čovjek, nemam razloga, da ne učinite djeci veselje. Samo ću Vas jedno moliti, ne spominjite ubistvo i što nije za djecu. Bit će valjada, da nema ništa sramotno u Vašem pričanju. Inače zgode živa čovjeka, koji se pošteno borio sa životom, stradao, padao i opet se digao, mogu i mladež naučiti štočemu dobrome.

Dok je tata govorio, Đorđo se neprestano zagrcavao, kao da guta suze. To priznanje i dobro mišljenje učiteljevo potreslo ga je u dno duše i ožarilo dubokom zahvalnošću. I kad mu je tata pružio ruku, Đorđo htio da je poljubi. Ali tata nije dao.

— Gospodine, neka Vam Bog plati za sve, što ste mi danas učinili. Ni kad me je duhovnik na ispovijesti odriješio grijeha, nije mi u duši bilo tako vedro, lako i čisto. Da Bog plati i na Vašoj dječici i gospoji...

Vrate se u kuhinju i Đorđo počne smiren i sabran priču.

Bio je Đorđo rodom Istranin. Otac mu je imao kamenu kućicu među golim kršem, više kuće nešto vinove lozice, naokolo nekoliko maslina i dvije tri smokve. Živjelo se siromaški, ama hranilo ih more i one dvije tri ovčice i kozice, što su ih djeca naizmjence čuvala na paši. Najveća djeca pratila su oca na ribolovu dolje na moru, koje si mogao od kuće taman dohvatiti kamenom. Ali Đorđa rano vuklo more k sebi, da se na njemu poveze u daleki svijet. Roditelji nijesu ga puštali, jer su

im već dva sina otišla i nijesu se vratila, a on je sada bio jedinac. Kako će ih ostaviti stare i samohrane? No on nije slušao, već jednoga dana uteče — žalosna mu majka! — na jedrenjači jednog njihova susjeda i petnaest godina nije vidio rodna kraja — a bila mu je četrnaesta prošla, kad se s njim rastao! Obišao je dobar dio svijeta sve jedrenjačom, jer onda je bilo još malo parnjača. Tri je brodoloma preturio. Jednom je godinu i pô lutao po Tihom oceanu sve od lađe na lađu, od otoka na otok. Puno je zla prepatio, gladovao, bolovao, ali najviše ga uvijek boljelo srce za rodnim domom, za ocem i majkom, koje je tako gorko ucvilio. Jer makar je uvijek opet našao i dobrih ljudi, koji mu nijesu dali da sasvim pogine, ipak tuđi svijet nije svoj i većinom je tvrd i hladan. Nitko mu nije za svih petnaest godina lutanja progovorio dobre riječi, nitko ga nije milo susretao. I kad je osjetio, da više ne može živjeti daleko od doma i roda, krene kući s ono nešto prišteđene muke svoje — ali kuće više ne nađe, to jest, zidovi su bili i krov je bio, ali u njoj tuđi ljudi, a otac i mati od tuge za njim otišli u vječnost.

Tu je sada Đorđo ušutio. I ostali su šutjeli, pa i Dragoš, ali samo zamalo. Jer neka ga je pri svršetku nešto uštinulo pod prslučićem, i on morao da pogleda u sobu na svoju mamicu, što je kod lampe krpala dječje haljine, pa je upravo mislio, da bi skočio k njoj, da je popipa, je li to ona zbilja još živa i zdrava, ali je jača bila njegova želja za Đorđovom pričom i nije mu dala da se od njega odmakne i — ne dao Bog — pa da na njegovo mjesto stane čak Ćiro i Anica! I tako ostade.

Osim toga bilo je sasvim naravno, da se naša djeca nijesu mogla niti htjela zadovoljiti ovakovom kratkom i suhoparnom pripoviješću. I zato otvori Dragoš ovaj razgovor. Potegne Đorđa za rukav i pozapita:

— Ali Vi ste rekli, da ćete pričati, kako ste bili u Americi.

— Ha, bio i u Americi, u Meksiku, u Kaliforniji.

— Aha u Kaliforniji! A šta ste tamo radili?

Đorđo se počeše za uhom:

— Ha tako, bio sam tamo bolestan.

Dragoš zine; s bolešću ne zna odmah, što će početi. Uto i Ćiro sastavi pitanje:

— U Kaliforniji ima zlata. Jeste l ga i Vi kopali?

Ne, Đorđo nije kopao. Ćiro nastavlja, je li bio na Robinzonovu otoku? Đorđo se po drugi put počeše. Sva je prilika, nije ni čuo za taj otok. Zato odgovori oprezno:

— Bio sam na otoku Borneu...

— Aha, — prihvati Ćiro, — to je jedan otok u Sundajskom arhipelagu. Onda ste bili blizu Indije! To je istom zemlja! Zar ne, čiča Đorđo, tamo ima strahovito velikih zmija i aždaja i slonova. Jeste li vidjeli kojega? Znate, imaju vam velike klapave uši.

I na to — ama čisto nehotice — svi pogledavaju u Đorđove uši; jer i te su bile nekako klapave i još je na lijevom visjela velika naušnica sa crnčevom glavom. Srećom, on to nije primijetio, samo zatrepće okom.

Da, on je vidio i slonova i zmija i velikih guštera, što se zovu krokodili.

— O krokodil! — s velikim će poštovanjem Dragoš i zagleda se pažljivo Đorđu u lice. — A jeste li vidjeli i lava i i i kita?

— Kita? — Đorđo nešto promrsi, moglo je biti i da i ne.

— Znate, — produži Dragoš, — kit kroz nos baca vodu visoko u zrak. Kao vodoskok. I čovjeka će kit progutati, da, tako je jak. Jest, istina je. Kristina je kazala. Zar ne, Kristina? — pozove Dragoš svoju najpouzdaniju svjedokinju. Ona se bila zavukla u najdalji kut kraj

ognjišta i čistila cipele. Kraj nje iza velikih željeznih vrata kamina zujala i ključala u velikom kotlu voda za kupanje, na zidiću ognjišta smotao se riđi mačak kao kolač i drijemao, suđe se na policama tiho sjajuckalo i očijukalo s lojanicom na stolu, jedinom rasvjetom na tom večernjem sijelu.

Ali Kristina se nije odazvala Dragošu, samo Ćiro prihvati riječ i rekne:

— Idi, šta ti znaš, to je samo u bibliji kit progutao proroka Jonu. Kitovi ne hvataju ljude, to čine samo morski psi. Zar ne? Ali jeste li vidjeli ljudoždere? Ja sam čitao, u Robinzonu, da tamo ima divljih ljudi, što kolju žive ljude i peku ih na vatri pa pojedu.

— A jeste li vidjeli, vidjeli, — zavrišti Dragoš, hoće da prestigne brata pa traži još žešću riječ od ljudoždera, ali je ne nađe.

— Ta pustite već jednom Đorđa na miru da priča dalje, — opomene Anica svoju braću pa povuče Dragoša, da oslobodi Đorđa, kojega se bio prihvatio kao čičak.

— A, a je li lijepo voziti se po moru? — zapita Dragoš još brže bolje, prije nego što će za nj nastupiti mučanje.

— Ha, kako kad: i jest i nije, — odgovori Đorđo i zasja mu oko. Nešto je na njemu i u njemu časom oživjelo, i priča poteče glađe i slađe. — Lijepo li vam je, kad ono nema ništa unaokolo već sama voda, pučina sinja. Izdaleka nestaje kraj i zemlja sa svojim gorama i šumama, vjetar zaduhne i ponese lađu sve dalje od svakog ljudskog sela i naselja. Jedra se nadmu, i lađa kliza po moru kao po ogledalu. Sunce sja, zrak miriše i svega te prožme: milina živjeti! A po noći istom...

— Zar nijeste po noći spavali? — nije mogao Dragoš da obuzda svoju radoznalost.

— Nekad se i spava, nekad i ne spava, kad valja stražu čuvati.
— A zar na moru ima razbojnika i hajduka, da treba stražu čuvati? — razvaljuje Dragoš uplašene oči.
— Može i to da bude, kakva razbojnička lađa.
— To su morski gusari, — objasni Ćiro, — zar ne, Đorđo?
— A-a čuvate li stražu s puškom na ramenu?
— S puškom baš i ne čuvamo, ono mi tamo nijesmo bili na ratnom brodu nego na jedrenjači.
— Aha! Pa kako onda čuvate stražu?
— Tako, malo hodamo po provi i gledamo, je li sve u redu: jesu li jedra dobro svezana, je li krmilar na svome mjestu...
— Aha, da nije možebit zaspao...
— Da, i onda sjednemo ili gdjegod stanemo pa gledamo na more, je li mirno i ne dolazi li kakav tuđi brod ili gledamo na nebo, kako se razapelo uokolo, naokolo kao crna modra čoha, a po njoj zvijezde sjajuckaju, kao da su od srebra, čisto nekad čuješ, kako zveckaju...
— Aula! čudi se Dragoš.
— ...brojimo ih i pitamo, koliko može biti sati noću, najposlije mislimo, kamo ćemo stići i što sada rade naši u dalekoj domovini pa se molimo Bogu za sretan put i sretan dolazak...
— Aa jeste li kad pali u more? — pita neumorni Dragoš.
— Hvala Bogu, desilo se i to, čak i po nekoliko puta.
— A — jeste li se utopili? — ne mogaše Dragoš da prešuti.
— Juh, kako ludo pitaš, — rekne Anica. — Vidiš da je živ i zdrav.
Dragoš vidi. Ali hoće još nešto da zna:
— I i jeste li se jako bojali, kad ste pali u more?

— Šta bih se bojao? Ne bi ništa ni koristilo. U Božjoj smo bili ruci. A znalo je biti i mnogo strašno, a onda nije bilo nikako lijepo. Kad je tišina s malim vjetarcem, krotko je more kao umiljato janje, ali kad se naljuti i razbjesni — onda Bože pomozi! Dižu se valovi kao gora visoki, voda se pjeni i bije lađu, diže je navrh vrha i baci je kao ljusku u crne dubine, veslačima i kormilaru pucaju žile, puca srce od strave. I nema tu pomoći druge: upri ruke u vesla, a dušu preporuči Bogu, pa što bude. Nekad se sjetiš svojih kod kuće, kako će te uzalud čekati, ne dočekati, kad te pokrije debela vodurina zauvijek. I bude ti žao ostaviti svijet, izmoliš Očenaš i čekaš posljednji čas. I dovalja se grdan talas, stijena vodena do neba, ispopriječi se pred lađom crna i teška kao napast, urliče strahovito i — onda se obori na lađu, poklopi je, progutne je...
— Jao! — vrisne Dragoš. — A šta je onda bilo?
— I ne znaš više za sebe...
— A kako ste onda? — prihvati Dragoš nit priče, da se ne bi prekinula.
— Dobro, Bogu hvala, — nastavlja Đorđo. Pomogla Bogorodica i sveti Nikola. Digao me talas i ja zaplivam, borim se, voda me baca amo tamo, igra se mnome, kao slamkom. Nekako namjeri me sreća na izvrnut čamac, a to na njemu zajahao jedan od drugova mornara. Popnem se do njega i tako vazda gotovi, da nas voda iznova ne pograbi i ponese, dočekasmo zoru. Onda nekako okrenemo čamac, sjednemo unutra i rukama grabimo vodu iz njega. Našoj jedrenjači ni traga ni glasa. Život smo za čas spasli, ali šta smo mogli bez vesala, premda je oluja prestala i more se umirilo?
— Pa da, i to je upravo tako bilo i s Robinzonom! — uspe Ćiro. — I kako ste se onda spasli?
— Sjedili smo tako u čamcu i ljuljali se bez cilja po moru i nijesmo znali, na kojoj smo točki globusa.

— Aula! Globus — to je ona velika zemljana kugla u školi, je li tata? — vikne Dragoš. — Tamo su napisane sve zemlje, a gdje je more, nema ništa. Ali sad pričajte dalje! Kako je još bilo?

— Da, i sad se pomalo i razvedrilo i sunce priždilo. I ako smo prije trpjeli od zime i vode, sada nas je počela moriti glad i žeđa. Tri smo dana tako lutali po moru bez mrvice jela i kapi vode...

— Pa zar more nije voda? — začudi se Dragoš.

— Idi, zar ne znaš, da je slana i da se ne može piti? — učila seka Dragoša.

— Pa kako ste onda ostali živi?

— Eh, jedva. Počeli smo već gristi i haljine. Moj drug htio skočiti u more da umre. Sad sam ja tražio po svim džepovima, što bih mu mogao dati da grize. I nađem na dnu postave od kaputa mrvicu kruha, komadić kore. Ja mu je dadnem i on ju je tako lakomo pograbio zajedno s mojom rukom, da me je ugrizao za prst i ja se odmah od bola srušio na dno barke, tako sam bio oslabio.

— A onda, onda? — bez daha pitaše Dragoš.

I Đorđo je nastavio, kako je u taj najstrašniji čas nadošla talijanska lađa i primila iznemogle brodolomce. Đorđo je zapao u tešku bolest i mnogo dana nije za sebe ništa znao. Kad je došao k sebi, našao se u bolnici, u gradu Genovi. Istom malo pomalo sjetio se svega i bio veseo, što je na kopnu i što će naskoro moći vidjeti svoju domovinu i zavičaj. I sjetio se, kako je pred petnaest godina ostavio oca i majku i jako ih ucvijelio, jer je otišao preko njihove volje. Bio je onda dječak od četrnaest godina, a sada se vraća kao zreo momak. Što je bio željan doma i roda! I hvala Bogu, ne dolazi ni on praznih ruku; što će se obradovati starci njegovi, kod pred njih istrese

svoje prištednje! Bit će im, dok žive! Uto se sjeti, ta gdje su ti novci? Zar ih on nije uvijek pomno krio u njedrima, u kožnoj vrećici o uzici oko vrata? A sada ni vrećice ni novca — ništa. Pita Đorđo bolničara i sve ostale, što su tamo bili, ali nitko ništa ne zna o kakovim novcima.

Sad se Đorđo strašno rastužio. Dakle — došao, kako i pošao: pusta sirotinja, prosjak! Ili izgubio, ili ga okrali.

Kad su ga otpustili iz bolnice, stao na ulicu, i nije znao, šta će, kuda će, kako li će. Srećom namjeri se u luci na svoga druga brodolomca. Bio je — Bepo se zvao, — začudo dobro obučen i pri novcu. On ga pozove u jednu krčmu i tamo ga pogosti ručkom. »Ti si meni jednom mrvicom kruha spasao život, zato sam ja tebi dužan zahvalnost«, reče i pozove Đorđa, neka pođe s njim u tvornicu, tamo će biti posla i za nj. Ali Đorđa vuče srce kući više nego ikada. — »Pa šta ćeš i tamo?« pitaju ostali gosti, što su se tamo skupili, sve radnici i mornari, Talijani. »Bit će skoro rat s Austrijom, i treba da su svi Talijani kod svoje kuće«. Onda im Đorđo odgovori, da on nije Talijan, nego Hrvat iz Istre. Sad se oni nasmiju: »Pa Istra je talijanska zemlja, i mi ćemo je osloboditi, i nju i Dalmaciju i sve otoke!« Tu se Đorđo jako rasrdio i rekao, da oni ne misle osloboditi, nego oteti. »Pa to je isto!« smijali su se oni još više, »otimljemo svoje!«

— Gle, kako su bezobrazni, — uplete se sada i Anica u pričanje. Sva je kipjela od gnjeva na te Talijane.

— Da, ali ima i čestitih među njima, — uzme Đorđo braniti protivnike. — Tako je i moj drug Bepo bio meni dobar. Da nije bilo njega, bio bih već onda nastradao. Momci nijesu prestajali zadirkivati, grdili nas i našu mornaricu, da ne vrijedi ništa, bijedne ribarske barčice, i da će ih jedna jedina talijanska oklopnjača sve podušiti

u more. Ja sam naravno planuo i došlo je do tučnjave, pa bi me sigurno izboli na mrtvo ime, da me nije Bepo branio i najposlije izbavio. Onda mi je kazao, da je za mene najbolje, da odem kući. Nađe jedrenjaču iz Trsta, najmim se tamo za mornara i tako stignemo za četrnaest dana u Trst. No čim sam stao na kraj, kadli me pograbe i ture u vojnike. Otpremili me u Pulu — to je naša ratna luka — i tu sam učio i vježbao se tri mjeseca.

Naravno, sad je Dragoš htio da zna, kako se to Đorđo vježbao, da li puškom i bajunetom ili i topovima i kako još.

No a Đorđo lijepo tumačio, kako uče rastavljati topove i opet sastavljati, čistiti, da se sjaju kao sunce i tako se pripravljali za rat.

— Rat! — Dragoš se malone uduši od te riječi, tako mu je napunila usta. S poštovanjem se zagleda u Đorđa i rekne:

— A kako je onda bilo u ratu? Jeste li pucali u Talijane?

— Nijesmo baš ni odmah. Mornarica je još besposleno ležala u luci. Čuli smo, da je počeo rat s Prusijom i da su nas tamo potukli. Ali kad smo pobijedili u Lombardiji kod Kustoce, onda je bilo veliko veselje. Jer tu je bila vojska gotovo od samih Hrvata, mojih zemljaka iz Istre i Dalmacije i tamo su se odlikovali naši generali Rodić i Marojčić, i svi su nam naši starješine govorili, da ćemo i na moru pobijediti zastalno i utvrdo, jer nas je bila većina Hrvata i u mornarici, a Hrvati su od starine junaci.

— Ura! To je istina, — zavrišti Dragoš. — Ja znam još mnogo junaka! I Nikola Zrinski bio je velik junak i Jurišić i Jelačić ban!

— Na kojem ste bili brodu? — prekine tata Dragošev zanos.

— Bio sam na »Kajzeru«, — odgovori Đorđo. — Nov i sjajan brod sa dvadeset i dva topa...

— A joj! — čudi se Dragoš.

— ...i na njemu nas oko hiljadu momaka, malone svi Istrani i Dalmatinci — stara junačka krv. Devetnaestog srpnja dobijemo zapovijed, da se spremimo, da se vatre zapale pod makinom i da se dignu sidra. Onda zavihore barjaci na lađi, muzika zasvira, svima srca igraju, momčad zapjevala. Znali smo, da je talijanska mornarica pred Visom, da je otok u velikoj nevolji i da mu treba pomoć. Kad mi blizu, a to prvi put ugledasmo talijanske lađe. Odmah su nas htjeli opkoliti. Ali nas nije strah. Bili smo željni da se pobijemo s dušmaninom, što nam hoće da otme našu lijepu Dalmaciju i kršnu Istru. Ne damo! vikali smo svi.

— Svi smo samo gledali u »amiraljicu«, prvi naš brod, koji je zapovijedao čitavoj mornarici. I odavle dođe znak, treba da se navali: Trube zatrubiše, muzika zasvirala a zapovjednici zaviknuli: »Vatra!« U jedan hip zagruvalo iz hiljadu topova, vatra se prospe, dim zakulja, lađa se potrese — misliš, sudnji je dan. I tako je sada išlo redom bez prestanka, bez oduška. Topovi se pune i pale, jedan drugome dodavaj tane za tanetom, samo gruva, trese, zviždi, čisto ne znaš više za sebe, niti znamo, kamo pogađaju naša tanad. Samo kad bi se na čas razišao dim, svi gledamo na admiralsku lađu, i tu stoji naš Tegethof na kapetanskom mostu i gleda, kako se razvija boj. Ne boji se, da bi ga moglo pogoditi tane neprijateljsko! A ne bojimo se ni mi, makar je bilo i u nas ranjenih i mrtvih. Krv se cijedila s prove, čuli se jauci i zapomaganja, zovu majku svoju u smrtnom času...

— Ne mogu ja sve tako ni da pričam, kako je bilo, — nastavi Đorđo iza male stanke, za koje nitko, pa ni

Dragoš, nije našao riječi od silna uzbuđenja. — Na nas redom navaljuju tuđe lađe, hoće da nam zarinu gvozdene kljunove u utrobu; već nam topovima potrgaše jarbole i raznijeśe dimnjak. Kugle kao dječja glava udaraju i smrskaju dva naša topa i topničare, pogode kormilara. To je bio svršetak svijeta! Svak se samo čudio, što je još živ! Sad, kad je naš zapovjednik vidio, da nam više nema spasa, da moramo propasti, naredi, da se svi pružimo potrbuške po provi, i topničari zapale sve topove najedamput. Nikada — ni za brodoloma — nijesam doživio takvu tresku i lomljavu kao sada. Kao da se prolomilo nebo i more i sve ispremiješalo. Ostali smo gluhi i slijepi. I da se nijesmo prihvatili za bilo šta čvrsto, trešnja bi nas sve bila pobacala u more kao pljevu. A more se pjenilo, kuhalo, šibalo i gutalo, štogod je dohvatilo.

— No, a šta je onda bilo? — plašljivo pozapita Dragoš.

— No sad su naši topovi očistili put pred nama i mi smo mogli da se zaklonimo s našim brodom. Bio je doduše ranjen jako, ali još živ...

— Kako je mogao brod biti ranjen i još živ? — prekide Dragoš nit priče.

— Ta šta se vazda pleteš? — prekori seka bracu. — — To se eto tako kaže.

— Da, živ, — proslijedi Đorđo, — vesela mu majka! Zakitili smo ga najvećim zastavama, vikali »živio!« i uputili se u višku luku, da otpočinemo od teška posla.

— I i jeste li bili ranjeni? — pipne Dragoš Đorđa po drvenoj nozi.

— Bio sam, naravno, ali sam u početku jedva i osjetio. Istom kad sam bio na miru, počela rana boljeti, morao sam ležati u lazaretu. Tako nijesam mogao gledati, kako se nastavljala bitka na moru, samo sam slušao od drugih, koji su čitav boj vidjeli s otoka. Još su se dugo

bili topovima naši i talijanski brodovi, ali na posljetku naši su pobijedili. Naša je admiralska lađa posred srijede presjekla najveću talijansku oklopnjaču — »Rè d' Italia«, to će reći »Kralj Italije« — pa je odmah u nju provalila voda i za malo časova lađa potonula u more i s njom se udavilo sve živo, što je god na njoj bilo — okolo četiri stotine ljudi!

— Jao! — zajaukne Anica i zaklopi rukama oči. — Siromašni ljudi, i svi se udavili? Strašno, grozno! — I zaplače Anica od smilovanja.

— Htjeli su naši s drugih lađa da pomognu spasavati utopljenike, ali nijesu im dali, jer su još uvijek letjela topovska zrna sa svih strana kao tuča, da se pravo nije ni znalo, jesu li bila naša ili neprijateljska.

— I je li sada rat bio gotov? — zapita Dragoš, pošto se malo povratio od svog stravičnog zanosa.

— Nije još, ali nije više dugo ni potrajalo. Istom oko dva sata popodne zazvonila su zvona na svim crkvama u Visu za znak, da je bitka svršena i da smo s Božjom pomoći pobijedili.

— Da, — javi se sada i tata sa sobnih vrata, — čitali smo onda po novinama o divnom junaštvu naših Hrvata i kako je Nikola Krković čak strgao zastavu s jednog talijanskog broda i donio admiralu Tegethofu. Tako su doista dalmatinski ribari pobili gvozdene talijanske gorostase.

— Živjela Hrvatska! — zagraja Dragoš. — Da sam ja tamo mogao biti!

— A ja bih htjela, da više nikada ne bude rata, kad toliki ljudi moraju zaglaviti, — ražali se Anica.

— I sad nam još kažite, kako je bilo dalje? — pograbi Dragoš drvosječu za rukav, kad se ovaj dizao, da će otići.

— Mnogi su se tu odlikovali, čitalo se po novinama, — rekne tata.

Đorđo duboko odahne, tako da su mu se prsa nadula kao mijeh. Onda turi ruku polako u njedra, izvuče kožnu vrećicu i uza silnu napetost izvadi okruglu sjajnu stvar, pruži je tati i rekne od uzbuđenosti promuklim glasom:

— Ovo sam j a dobio, gospodine.

Svi se zapanjili u tom svečanom času. Tata čita: »Za zasluge«.

— No, to je vrlo lijepo, čestitam, lijepa i vrijedna uspomena.

Medalja išla od ruke do ruke. Najposlije stigne i do Dragoša. On je primi s najvećim poštovanjem, okreće je okolo naokolo i onda otide Kristini:

— Kristina, vidite samo, kako se sja — pravo zlato!

Ali — Kristina ne gleda. Sakrila lice za ubradačem i svjetla cipele. Ponešto razočaran zbog ovog nehaja, Dragoš vrati medalju Đorđu.

— I sada ste mogli ići kući mami i pokazati joj, što ste dobili, zar ne, dragi Đorđo?

Na to pitanje Đorđo očito nije bio spreman, jer mu iznenada utekne jedna debela suza iz oka pa se spusti niz obraz na bradu. Obori glavu i rekne tiho:

— Kad sam došao kući u svoje selo, nikoga od svoga roda nijesam više našao u životu.

— A gdje su bili? — pita Dragoš čisto zaplašeno.

— Pa pomrlo sve...

— I vaša mama i vaš tata? — Dragoševe oči sve postaju veće.

— Da i braća i sestre, a u mojoj kući udomili se tuđi ljudi. I ja sam se sada istom morao s njima parničiti zbog svoga jadnoga imanja. Stvar se dugo otegla, kad mi jednoga dana ponude, da se nagodimo i zašto bi se svađali? Neka se nastanim s njima pa ćemo živjeti zajedno i u prijateljstvu. Bila su tu dva momka i nije se pravo znalo, čime se bave. Povedu me jednom u krčmu, kao tobože da se pomirimo i tamo su mi dali da pijem. Ja ne znam, kakovo je to bilo vino, i kao da i nije bilo naše domaće, jer mi je odmah udarilo u glavu. A bio sam ja naučan piti, ali nikada se nijesam opijao. Bilo je tamo još mnogo ljudi i momaka, a skoro sve Talijani. Najednom stanu razgovarati o ratu i jedan je rekao, da mi i nijesmo potukli Talijane kod Visa, jer otkuda onda da je Austrija morala Italiji predati Mletke i Milan i čitavu Lombardiju, ako je ona dobila bitku? Ja sam se na to jako razljutio i kad su još stali grditi Hrvate, stanem oko sebe kao bijesan mlatiti i udarati, i došlo je do strašne tučnjave i ja ne znam, kako se svršila, jer sam se poslije našao na cesti sav isprebijan i polumrtav. A bilo je i — mrtvih glava... Bog da prosti grijeh... Dugo sam bolovao u bolnici i kad sam izišao, ostao jadan, bez jednoga oka i jedne noge — bogalj nevoljni. Odonda se odrekoh pića zauvijek!

— Srećom — ako je za mene uopće još i bilo sreće na svijetu — moja se parnica dobro svršila, no meni je dojadio život u rodnom selu, prodam ono svoje sirotinje i uputim se u Ljubljanu. Tu sam ostao, dok sam imao novaca, a onda sam morao da se latim kakova posla, da preživim. Poznao sam se s jednim drvarom Slovencem, i on mi ponudi, neka s njim pođem u Slavoniju, tamo ima dobre zarade u šumskoj sječi. Tako ja pošao niz Dravu — splavom, — što je vozio jelova stabla, ali u šumi nijesam mogao dugo ostati, jer mi je posao bio pretežak zbog moje bolesne noge. Uputim se tako ovamo u grad i odonda siječem po kućama drva. I to je, s vašim oproštenjem, moja povijest, — završi Đorđo i digne se, da pođe. Dragoš je još pokušavao da ga zadrži, ali se

sada javi mama, da je već kasno. Đorđo je umoran od posla, a djeca treba da se kupaju pa onda da legnu.

— I sada ćete ostati uvijek kod nas u gradu, dragi Đorđo, — vrisne Dragoš i prihvati drvosječu za ruku, i sjeći ćete uvijek naša drva i pričati nam još mnogo, mnogo. Zar ne, da hoćete?

Đorđo ustane i ravno se uspravi pred tatom, kao da stoji pred svojim generalom, pa rekne smjerno:

— Gospodine, hvala na velikoj dobroti, što ste mi udijelili u ovoj čestitoj kući. I neka im Bog stostruko naplati. Živi bili i gospoja i djeca Vaša!

Počne opraštanje s drvosječom. Nitko za čitavo vrijeme nije svrnuo pažnje na Kristinu. Nitko nije vidio, sluša li i kako sluša čudnu priču o stradanju i nevoljama, i kako je pričanje ulazilo u dvore njezine duše. Maramu je duboko navukla nad licem, jedva se vidjelo nešto podbratka. Ruke je sklopila u krilu, — reko bi čovjek, zaspala je, pošto je bila svršila onaj divni niz sjajno osvjetlanih cipela. No ona nije spavala. Između bezbroj Očenaša, što ih je u sebi nanizala, proverao se život jednoga čovjeka samotnika i stradalnika kao crvena žica kroz niz bisera, trnjem opleten. Nitko, pa valjada ni Dragoš sa svojom bujnom maštom, nije tako živo proživljavao i suosjećao patnje i bijedu čovjeka u borbi s čovjekom i s prirodom kao Kristina, priprosta služavka. Nekad se potresla kao u groznici, kad su morski valovi proždirali ljude i brodove, a jadni se brodolomci hvatali slamke, krhke daske, pod njima zijevale smrtne provalije i hiljadu smrti prijetilo; odlanulo joj je, kad su se sretno izbavili i stigli u domovinu. Ali onda iznova bijeda i najstrašnije od svega zla: rat i ubijanje. Teče krv, topla i rumena i s njom istekli toliki životi, ucvijelile se tolike majke za sinovima, uzalud čekajući, da se vrate! I neka se napokon i svršilo, neka im i zvonjava i svirka — može

li išta i ikakva slava oživjeti sinove majkama, braću sestrama, muževe ženama, pa bili tuđi ili naši? Zar bol i tuga za svojima ne tare i boli jednako i prijatelja i neprijatelja?

Nitko nije vidio — i ne dao Bog, da vidi! — kako se Kristini ispod marame cijedila kap za kapljom i kao potočić salijevalo se u pršnjak. Ona stišće ruke i mrsi nečujno vruće i predano:

— Smiluj im se, Bože, i majka Božja, Oče naš koji jesi...

U pršnjak se salijevaju slapovi. Glava klonula sve dublje.

— O, gle, Kristina je zaspala, — uzvikne Anica, pošto svi ustadoše... Ali Kristina nije spavala, ona je samo sanjala...

Tata Đorđu pruži ruku:

— Hvala vam, dragi Đorđo, na Vašemu pričanju. Nadam se, da su moja djeca nešto iz njega i naučila.

A mama, rukujući se s drvosječom nadovrgne toplo i uvjerljivo:

— Mnogo ste prepatili, ali dat će Bog, pa će i Vama osvanuti bolji dani.

Onda navale i djeca, da se oproste s Đorđom, a Dragoš će ga ispratiti na vrata, makar je već bio debeli mrak napolju. Kristina nosi za njima svijeću i ključ.

Za Đorđom se zaklope vrata. Dragoš za njim vikne:

— Dođite skoro opet, dragi Đorđo!

Kroz široku vežu orio se tutanj drvene noge, ključ u bravi spokojno škripne i kao da je tiho ponovio maminu proročku riječ: ...»I vama će jednom osvanuti bolji dani«...

KRISTININA UDAJA

Bilo je nekako na svršetku ljeta, kadli se nešto dogodilo, čemu se nitko živ ne bi nadao.

Stane ti vam Kristina pred mamu pa odjednom bez priprave, bez okolišanja, onako kao iz neba pa u rebra — otkaže službu. Prosto otkaže službu. Kao da je to kakva svagdanja stvar. Mama se zapanjila. Kuća se zapanjila, zapanjilo se i suđe kuhinjsko, i ono drveno i zemljano, a gvozdeni lonci čisto zveknuli od čuda. Nitko ne može da vjeruje, da shvati, kako bi to moglo biti, da se rastanu s Kristinom, pošto je mirno i vjerno provela tolike godine u porodici, dijelila s njom i dobro i zlo, i radost i žalost. Ne, i mama i svi drugi mislili su stalno, da kuća uopće više ne može ni da stoji bez Kristine i da se nikada ne će rastati s njome.

I sama se Kristina prepala, pošto je kao iz puške izbacila one kobne riječi. Stoji oborene glave, među prstima gnječi krajeve svoje pregače i izgleda, sama se čudi, otkud joj ona nenadana hitrina, kojom je izgovorila svoj otkaz.

— Kristina, duše ti, govori, zašto odlaziš? Šta ti nije pravo u nas? — pitala napokon mama.

Kristina gnječi i mijesi pregaču, još dublje obori glavu i najposlije rekne tiho i stidno:

— Promijenit ću se, ako bude volja božja.

— Kako ti to misliš? — čudila se mama još više.

Kristina se još jače smete. Uznemiri se, u licu porumeni i jedva ispenta:

— Udajem se.

Kristina se udaje! Kao da je top zagruvao, tako djelovahu ove riječi. Na sve bi se prije došlo, samo ne na to, da bi se Kristina ikada udala. Ta zar nije bila svima »stara« Kristina. A zar se stari ljudi udavaju ili žene?

— A za koga, ako Boga nađeš? — pita mama i zalomi rukama.

— Za, za... Đorđa...

— Drvosječu?

Stišalo se naokolo. Čula se para, kako siče pod poklopcem i ciči kapajući na vruću ploču ognjišta. Kristina po staroj navadi brzo k ognjištu pa izmakne lonac na kraj a sebe iz prve neprilike.

— Kristina, Bog s tobom, — mama će, pošto se malo povratila od toga drugoga čuda, — ta on je star, jednook, bez jedne noge, siromak drvosječa!

Da ste sad vidjeli Kristinu! Iznenada kao da je narasla. Junači se, podlakti se pa stane — onako i o panj i o kam — da drobi riječi, sve jedna preskakuje drugu. Valjda što je živa nije toliko riječi najedamput izgovorila.

— Šta će biti star? A zar sam ja mlada? Što je jednook i bez jedne noge? Zato su u mene i dva zdrava oka i dvije čitave noge. I ako je siromak drvosječa, i ja sam siromašna sluškinja. Ali u nas oboje po dvije su zdrave ruke, pa kad se slože u poslu, hranit ćemo se pošteno i oda zla braniti.

— A kada ste se to sporazumjeli? — pita mama, pošto se malo razabrala od prvoga iznenađenja.

— Pa što će tu puno sporazumijevanja? — odvrati Kristina. — On siroma, ja sirota, on sam kao prst na svijetu, ja bez ikoga svoga. Bit ćemo zajedno manje sami, imat ćemo jedno drugo, pa ćemo znati, čiji smo — svoji pa božji.

Ali mami nikako još ne ide u glavu, da se treba odreći Kristine, dobre vjerne sluškinje. Još pokuša jurišati na njeno srce, ne bi li je odvratila od lude — kako je mama u sebi nazvala — udaje. Zato reče potiše:

— Kristina, ali on je ružan. Gdje su ti oči?

Kristini lice preplane kao vatrom poljeveno. Ojunači se ona ponovo i oslobodi se danas po drugi put. Stane nasred kuhinje, ruke sklopi, a oči joj zasjaše zanosom. U po plača, u po smijeha reče, zapadajući u jezik svoga djetinjstva:

— Pani milost, prosim ih, na što će nam ljepota? Od nje čovjek ni sit ni pijan. Ljepota tijela vražja je zamka. Ali pani milost, — dovrgne tiše i čisto tajanstveno, — on i nije ružan, ne nije, on je lijep, jer mu je duša lijepa. On je dobar i čestit. Mala su frajlica odmah rekli, da je on dobar. A što je dobro, to je i lijepo. Ružan je samo iz vana, ali iznutra je sjajan i bijel. Jest, vjerujte mi. Djeca i psi znaju, koji je čovjek dobar. Zar mu naša djeca nijesu prilazila od prvoga dana?

Tu se sada više ništa nije dalo kazati do amen. Te će mama uzdahnuvši:

— Pa neka je sretno i od Boga blagosloveno. Zaslužili ste oboje.

— Hvala im za ovu lijepu i dobru besjedu, — zaplače sad Kristina u sav glas i priđe mami, pa joj poljubi ruku. — I hvala na svemu, pani milost, bilo mi je lijepo u njihovoj kući i mislila sam, da se više s njom ne ću za života rastati. Ali kad je suđeno...

Eh, šta ćemo, kad je suđeno! pomisli i mama i sa zebnjom se zagleda u one dane, što će doći iza Kristinina odlaska. Gdje naći ovako pouzdano, čestito čeljade i pomoćnicu u mnogobrojnim beskonačnim kućnim poslovima? —

Odmah naredne nedjelje osvanuo Đorđo u stajaćem odijelu i što je bolje znao dotjeran, da se prikaže tati i mami kao vjerenik. Dolazio je kroz šest tjedana ovako svake nedjeljice popodne po Kristinu. Ona se dakako puno žurila poslom, da on ne mora čekati. Ali više puta ipak je još bila zabavljena ili kuhinjom ili oblačenjem. Onda on sjedne na stolicu kraj prozora, i odmah mu se i nađe društvo. Skupe se oko njega djeca, ako su bila kod kuće, te čika amo, čika tamo, pričajte, te nema se kuda, već odgovaraj na stotine pitanja dječjih i dječinskih, koja se svaki put ponavljala, ali djeci nikada ne dosadila.

Onda odu oboje zajedno u crkvu na blagoslov, a poslije malo se prošeću po gradu. Ali najčešće vrate se kući, sjednu kraj ognjišta pa se razgovaraju o svojem budućem životu. Djeci se onda branilo ulaziti u kuhinju, da ih ne bune.

Kad je došlo vrijeme, počelo pripremanje za pir. Najprije su tu po kuhinji vazda nekakve hrpe bijela platna i ruha, i kadgod Kristina dospije od kućnog posla, prihvati se igle pa šije. A i mamina mašina pokadšto pomaže, jer ide brže a i ljepše. U dvorištu se živad umnožala za gusku, dvije patke i tri purana. Mama doduše veli, šta će tolikoga peciva za njih nekoliko svatova, ali Kristina primjećuje, da se samo jednom u životu udaje i onda neka nitko u svatovima ne gladuje. Ona ih s najvećom pomnjom hrani i nadzire, neka se što bolje ugoje i utove. Onda dođu na red kolači. Tuku se orasi, grožđici se trijebe, jaja se mute. Sva kuća miriše od slatkoga peciva kao na Božić.

Tako u tom poslu dođe i dan vjenčanja, nedjelja pred samu svetu Katu.

Uto se dogodi nešto sasvim nepredviđeno, nečuveno, strašno. Kristina onu noć nije spavala. To će svak razumjeti. Jer tu sada počinje za nju sasvim nov život i treba

zato mnogo mnogo da se misli i premišlja i osim briga, kako će se sve udesiti, da svadba prođe kako treba i svadbenici da ne ostanu na sramoti. I jer je i onako htjela rano uraniti, nije joj bilo puno stalo ni da zaspi. Već oko dva sata ustane, načini vatru, pristavi vodu i uputi se s fenjerom u mračno dvorište, da zakolje živad pa da je onda do jutra očisti, uredi i odnese kumovima, tamo pred gradskim vratima, gdje će se obdržavati svadbena gozba.

Ništa zla ne sluteći, uđe u drvarnicu, gdje je stajao kokošinjac, kad al ima šta vidjeti ili zapravo ne vidjeti: Nema ni jednog živog perca, kamoli guske ili purana! Kristina misli, da je vara kakva zla sanja. S fenjerom traži po svim zakucima, za drvima, u drvima, razbacuje cjepanice — ništa. Praznina, tišina, pustoš! Ode na dvorište. Tumara s fenjerom po noćnoj pomrčini, pretražuje, ruje, zove, da zove u pô glasa, jer se i u ovoj najvećoj nesreći sjetila, da je noć i da se ne smije vikom buditi čeljad. Ode i na vrata, ulaz zaključan. Ta Bogo moj, kuda se djela tolika živad? Odletjela? Ukradena? Poklana? Istina, kad je počelo svitati — a Kristina je tražila sve do kasnoga zimskoga jutra i sve u nadi, da će odjednom ipak čuti, gdje će zapijukati, zapućkati, zagakati iz kakova kuta, iz kakve rupe, makar i iz same zemljice, ali samo neka se javi, da je živo, da je tu — kad je mogla malo da razabere očima, ugleda na kapiji blato, kao da se netko penjao. Te sad otključa, pa napolje na ulicu, pa po čitavom praznom, mrtvom gradu: ništa, ni crva ni strva, kamoli svadbena peciva. Sad šta će? Kad je već blizu gradskih vrata, ona se prošulja pored zaspale straže pa u srećom otvorenu krčmu kod Bijele patke, probudi kumicu, pa joj se potuži, što se dogodilo i da je ostala na sramoti poradi svadbena peciva.

Kuma ju je odmah razumjela, utješila i obećala, da će ona već providjeti. Srećom ima u njih dva odojčeta i nekoliko pilića, a naći će se negdje i purica ili patka.

Kristina poleti natrag kući i tu samo što joj nije pala kap od zaprepašćenja: kako je otišla, tako je ostavila svu kuću nezaključanu, nezabravljenu, mogli su je orobiti i opljačkati odozgo dodolje, i još je na ognjištu ključala vrela voda kao — Bože prosti — kao u lokomotivi. Na sreću nitko ništa nije primijetio, sve je još spavalo mirno ne sanjajući, što se svašta desilo toga za Kristinu tako važna dana.

Naravno, i bilo je onda pitanja i razgovora i čuda i smijeha, jer kad koga stigne kakav kvar, ljudi nesmiljeni često se smiju. Glavno je, da je glava ostala čitava. A ovakve male neprilike o svadbenom danu čak slute na dobro i znače sretnu budućnost, — gatale neke mudre susjede Kristinine, kad su saznale za tu neobičnu otmicu živadi.

Poslije toga razvijali su se događaji svojim prirodnim redom. Vjenčanje bit će odmah popodne iza večernjice. Obukla se Kristina u onu svoju svečarsku haljinu, koja doduše nije bila nova, ali je čista i čitava. Latak se još uvijek sjao kao sivo srebro, bio bez ijedne mrljice, samo što je bio malo izgužvan, a to je zato, što je haljina dugo ležala u sanduku. Jedino bi joj se moglo prigovoriti, što joj kroj nije bio po posljednjoj modi. No, a zar se Kristina ikada držala mode? Nesamo što joj se ne bi pristojalo po njenu skromnom sudu, nego čak bi joj se činilo grijehom gizdati se kao kakova gospoja. Pa i u toj srebrnosivoj, ne sasvim novoj haljini, izišla je danas — kako da kažem? — nekako neobična, svečana, sasvim drugojačija nego je bila u ikoji dan pred tim, svakako pristala, kao na kakav blagdan. A zar i nije današnji danak najveći blagi dan Kristinina života?

No — treba reći, Anici se ipak nešto nije svidjelo. Jer što je ikada gledala svatove, vazda su mlade bile obu-

čene u novu bijelu svilu ili u drugu kakovu finu bijelu haljinu.

I Anica ne može da prešuti tu svoju primjedbu, zašto i Kristina nema novu i bijelu haljinu kao druge nevjeste.

Na ludo pitanje dobije mudar odgovor.

— A zašto trošiti novce, kad se može i bez nove i bijele haljine? Vjenčat će me pop i u ovoj. Ne vjenča se haljina, nego čeljade.

Ali da bi i Anica došla na svoj račun, osvane doskora na Kristininoj glavi mjesto obične svilene marame, tanka prebijela koprenica, prozirna kao paučina, i po njoj mama namjestila navrh tjemena debeo vijenac od bijela cvijeta i zelena lišća. Eh, sad je Kristina već bila nalik na nevjestu, — pomisli Anica zadovoljno. I čisto joj je neobična izišla stara njihova sluškinja pod pahuljavim bijelim predivom. Pa skoro ona i nije stara, to se sada istom i vidjelo. Okruglo lice s obrazićima kao zrele dvije jabuke i s visokim sjajnim čelom zasjalo pod vijencem kao pun mjesec. Ne može Anica da se nagleda ljepote. Pa pošto mama Kristini još zatakne stručak ružmarina na prsa i Kristina stisla ruke u nove novcate bijele i sjajne rukavice, a među ruke molitvenik i prebijelu maramicu, u tri roglja složenu, eh onda ni Anica nije imala više šta da prigovori. Nego i ona brže bolje obuje i svoje ruke u bijele tjelovske rukavice i zakiti zapućak bijele haljinice grančicom ružmarina. Po tom svak već može vidjeti, da je i Anica bila pozvana u svatove, a bio je bome i Dragoš, jer se bez njega nikako ne bi moglo. Osim toga Anici kao djeveruši trebao je djever, s kojim će ona ići u crkvu. Te tako se sve lijepo složilo i bilo bi sve i mirno, da se Ćiro nije iz prikrajka nekako čudnovato nalukavao na svoju sestru i brata, a nije se pravo znalo, je li od zavisti ili, ili se čak podsmijava?

Srećom uto došao Đorđo mladoženja, kojega je Dragoš već nestrpljivo čekao na kućnim vratima. Isprsi se pred njim, kao neka vidi, kako se opremio u svoje novo ljetno odijelo i zakitio ružmarinom. To je Đorđo i priznao nasmjehnuvši mu se i pruživši mu ruku kao odraslome. Ali i Đorđo na se udario, što je najljepše imao. Ponovio se od glave do pete. Ošišao se, lice obrijao, da se sve sjalo. Oko vrata svezao crvenu maramu, u zapućku kita ružmarina. Al sva ta ljepota zasja istom u potpunoj krasoti pod blijeskom sjajno osvjetlane medalje, što je zapremila časno mjesto na kaputu, taman povrh srca Đorđova. Dragošu se ona učini kao zvijezda prehodnica, što na vedrom nebu stoji sama i na daleko se svijetli.

S Đorđom došao je i kum s vjenčanom kumom. Mama ih sve podvori dobrom kavom i gugelhupfom, u kojemu je bilo puno grožđica i onda se svatovi upute pješice u crkvu. Na čelu Anica i Dragoš, onda kuma s mladoženjom i najposlije mlada s kumom. Drugi kum čekat će ih kod crkve. U crkvi se skupilo dosta svijeta. Ta bila je nedjelja, svijet dokon, a i mnogi su znali Kristinu, čestitu sluškinju, vidjeli svatove, gdje idu u crkvu, pa za njima. Jer toga nema, tko može, pa da ne bi išao gledati, kako se dvoje ljudi vjenčavaju za čitav život. Tako je Kristina imala dostojnu pratnju i gledalaca, da bi mogla o tome pripovijedati i u kasnije dane svoje.

No Kristina putem nije ništa ni vidjela. Čitavo vrijeme držala oči skromno oborene i ni u šta ne gledala do u zemlju pred sobom. S tim više igrale Dragoševe oči na sve strane, da sve dobro vide, a da i njega svi vide. Nije to mala stvar. Anica je osim toga kao djeveruša imala i posebnu službu. Neka se pomisli! Kad su mladenci morali da odgovaraju na pitanje gospodina župnika, hoće li da se vjenčaju i oboje rekli, da hoće, onda je Anica morala najprije Đorđu, a onda Kristini, metnuti na glavu malen

zelen vjenčić, što joj ga je dala kuma, i bez toga vjenčića ne bi dakako bilo ni vjenčanje valjano. Zato je i Dragošu bilo jako krivo, da i njemu nije zapala tako važna funkcija. Ali to je posao samo za djeverušu i tu se onda ne može ništa.

Kad su svatovi izlazili pred crkvu, kad al dočekalo ih novo iznenađenje. Ovaj put ugodno. Oni na vrata, a pred crkvom zalomoću kola. Ha, šta kola! Kočija, karuce, fijaker, jedini fijaker, što je onda — čini mi se — bio u čitavoj donjoj varoši. Dragoš zinuo s obadva oka, ne može da se nagleda sjajne opreme i mekih sjedala i gospodskoga krova od ulaštene kože. I pošto se Kristina plačući oprostila od mame i izljubila Anicu i Dragoša, sjedoše svatovi u kočiju i zbilja se odvezoše, odvezoše kao kraljevi i banovi. To je mladencima bio kao svatovski dar od fijakerista Ilije, prijatelja Đorđova. Na veliku svoju žalost falio je na kolima samo Dragoš. I on nikako nije razumio, zašto je mama zahvalila debelomu kumu, ta on je pozvao sve svatove, zahvalila i onda ne pustila. No dok se Dragoš spremao, da prigovara, zvizne bič i konji potegnu, točkovi zalomoću i kola odjure niz ulicu.

Tako se Kristina udala za Đorđa drvosječu, a da joj sudbina nimalo nije bila huda. Huda je bila samo za porodicu, od koje se odijelila, pa se sad morala hoćeš ne ćeš snaći bez Kristine, kolikogod se mislilo, da se više ne može bez nje. Kristina pak našla svoju srećicu i bila je to prava pravcata srećica puna mira i blagoslova božjega. Sastalo se dvoje siromaka, pa jedno drugome pomaže nositi siromaštvo. Urede se po sirotinjski onim, što je Kristina kao štedna i čuvarna ženska glava privrijedila ruha i namještaja kućnoga, a da se kuća pomalo puni drugim potrebnim stvarima, za to će skrbiti i marljive ruke Kristinine i Đorđova nova pila na stalku, koju mu je vjerenica nabavila za vjenčani dar.

Najme kućicu s dvije sobice i s kuhinjom, ali kao pametni račundžije jednu sobu opet dalje iznajme. Ta za njih dvoje dosta je i jedna da se griju i oda zla kriju a marljive ruke valjane kućanice mogu i najmanji kutak učiniti prijatnim prebivalištem za ljude miroljubive i milokrvne.

I nikada Đorđu nije ponestalo posla. Svega ljeta i jeseni dan na dan sjekao je i cijepao drva od zore do mraka, sad na jednom kraju grada, sad na drugome. Mušterije su se upravo otimale o Đorđa, jer je on jedini od gradskih cjepača svaku kvrgu raščinio, bila ona još kako čvornata. A to je vrlo godilo osobito domaćicama. Jer molim ja vas, kakva joj korist od čvorugava panja, kad ne pristaje ni u kakvo pećno zjalo? A ima drvosječa, koji one tvrde i opore panjiće lukavo sakriju pod druge cjepanice, poberu plaću pa zbogom. Ali Đorđo nije te vrste. On svoj posao radi tačno i savjesno. Zato ga svakamo i zovu, i nekad navali posao sa svih strana, da ne zna, kako da ga svrši. Onda se upne iz svih sila, pila gudi, drva ciče a Đorđo trajnaniče, ali ne više tužno kao nekada, nego prometljivo i veselo i pun pouzdanja i nade u budućnost. I osobito spram podneva postajao je sve veseliji i pjesma bi mu čisto okrilatila:

— Trajna nina ni nena, visoka planinaaaa...

I još nijesu zvona svršila svoju podnevnu pjesmu, kad ono osvane pred njim Kristina s ručkom. Eh to ti vam je bilo sada veselo odmaranje i ručanje. Iz lonca se pušilo mirisavo jelo, čisto golicalo u nosu, a tečno je bilo — ta ni sam gospodin sudac nema boljega objeda, što ga zna skuhati Kristina. A dok Đorđo slatko ruča, Kristini je žao dangubiti, prihvati se sjekire, da cijepa. Vidi ona, posla je mnogo, pa hoće da pomaže. Đorđo brani; to nije ženski posao, drva su tvrda i cjepanice debele. Kad već hoće, neka slaže kamare.

Kristina se smije i kaže:

— A zar ti meni nijesi pričao, da žene u tvome kraju ne sijeku samo i cijepaju, nego još i teške tovare na leđima nose, što ih u nas ni muško ne bi ponijelo?

— Doduše, reko sam ti, i istina je, — odgovori Đorđo. — Ali šta ćeš, moraju. Muškarci su rasuti po svijetu, da teku svoj krušac, jer nam je zemlja kršna i nerodna, pa žene moraju da rade sav muški posao. Na sate daleko vuku na plećima vodu, prte drva i druge tovare i sve se do zemlje sagiblju pod teretom. I tako rano ostare i ginu prije reda. Ali bio sam ja u Americi i tamo sam vidio, kako ljudi štede žene i čuvaju ih i sve teže poslove im oduzimaju.

Pogleda Kristina u Đorđa i drago joj bilo, što je govorio, te pomisli, to je on tamo u Americi zar naučio pa i nju hoće da štedi i ne da joj ni vodu grabiti ni drva unositi, nego svako jutro prije nego što odlazi, nagrabi sve sudove i napuni kuhinju drvima govoreći:

— Ti u kući, ja izvan kuće!

Onda se on opet prihvati pile, a Kristina slaže kamare. Tako oni rade neko vrijeme i šute. Kadli će Kristina u neke:

— A šta ne pjevaš, stari?

— A što ću pjevati, kad si ti tu?

— Pa baš zato...

Te onda malo pomalo umiješa se u svirku pile i sjekire Đorđova hrapava pjesma: Trajna nina ni nena, visoka planina.

I onda Kristina dalje misli, kako joj je Bog dao dobro, i ona podvostruči svoju brigu oko Đorđova dobrostanja, kuha mu što tečnije zna, krpa i šiva mu ruho i kuću mu drži u redu i čini mu je svakim danom dražom i prijatnijom.

I neka im je sobica bila i uska i niska — čak i za ljude nevisoke, kao što su srećom bili i Đorđo i Kristina, pa su mogli ispruženom rukom dokučiti gredu nad glavom, i neka je bila samo zemljom nabijena, ipak se čeljad u njoj osjećala prijatno, ljeti hladovito, zimi toplo. Naročito zimi. Onda čovjek svoju kuću istom pravo uživa. Svaka mu je stvar u njoj onda bliža i rođenija. I sve mu progovara svojim jezikom. Pogotovu kad je čovjek malone svaku stvarcu svojom rukom zgotovio: klupu, stol, ormar, krevet. Jer Đorđo se razumio u svakakve zanate, pa malo pomalo stesao i skalupio sav kućni namještaj, dok se kuća ne napuni od vrha do tala svom potrebicom.

— Pa ti se zar razumiješ i u stolariju! — čudila mu se Kristina. — Zašto onda ne tjeraš taj zanat ili makar i tesarski?

— Eh, to ti je tako. Nijesam izučen majstor, već ono malo, što znam, naučio sam u naših stolara i tesara na brodovima. Kad sam ostao bez noge, nijesam se najprije ni sjetio, a poslije sam bio prestar, da stanem kao kalfa u radnju kojega majstora. I onda mi bogalju turiše u ruke konja i pilu, pa sam mislio, da i nijesam ni za što drugo.

— A sada?

— Sada je još kasnije. Tko bi me uzeo za pomoćnika? A onda i naučio sam se već.

Išlo je dalje i bez stolarije. Jer sad je i Kristina obilnije počela privređivati. Ona u svojoj baščici uzgaja i voće i povrće, a podstanarka njezina, piljarica po zanatu, nosi na trg i prodaje. Nije puno, ali zrno po zrno pogača, kamen po kamen palača. Tko kupus sadi i krmaču hrani, ne boji se gladi. I doista uskoro se u kocu našlo jedno prase pa i drugo, uhrani se, proda se, kupi se kravica. A kad jednom u kojoj kući zagrokće i zamuče, onda je to početak blagostanja.

A tako je bilo u Đorđa i Kristine. Očito je bio blagoslov Božji nad njima, jer se radilo, štedjelo i Bogu molilo. Pa kad su se ovako prekodan svega ljeta naradili ne štedeći snagom, onda se zimi može misliti i na počivanje u svoja četiri zida. Osobito s večera, kad se još ne pali svijetlo. Kristina još pomalo šuška amo tamo, sprema, i najposlije se i ona smiri na stolcu, primakne kolovrat pa stane presti. Jer u ono doba još se mogla naći preslica i vreteno po onim zabačenim ulicama varoši, koje najdulje čuvaju časnu starinu. A šta se i moglo bolje u mraku, kad ne možeš šiti, ne vidiš čitati, a tako baš sasvim bez ikakva posla skrstiti ruke na krilu, ne toga Kristina nije mogla, nikako. I nesamo da je lak posao, nego se može njime ipak izbiti koja krajcara, a osim toga zujanje kolovrata kroz tišinu večernju tako se prijatno sluša kao mala muzika. Te tako sjedeći ili pričaju i prepričavaju dnevne događaje, ili opet i šute pa prisluškuju, kako pucketa u peći vatra. Ne smeta, što je peć bila malone prevelika za malu odajicu i zapremila dobar dio prostora. Ali je bila lijepa, zelena kao livada usred zime, i grijala, da je bila prava milina. Kao ljudi iskusni, koji su po svijetu štošta vidjeli, okrenuli zjalo u sobu, i time sebi načinili malo prijatno uživanje. Kad se drva razgorjela i dobro se žeravica nagrnula, onda otvore vratašca i iz njih provrvi čitavo jato pustih nestašnika, crvenih i žutih svijetala. Rastrče se po sobi, plaze po zidovima, ližu grede, popnu se na visoke, bijelim vezenim ponjavama pokrivene krevete, prebace se na stol preko klupe opletene slamom, odavle odskakuću k ormaru za vratima pa svi zajedno skoče na ormarić, gdje su stajali šareni fildžani i tanjurići i pod staklenim zvonom od voska djetešce u jaslama, sjajuckaju se obijesno i vrcaju iskrice. A kad ugledaju pozlaćene okvire oko svetačkih slika i ogledalo na zidu, kao pomamni stanu jurišati i iskrešu munje i svjetlaca, da je sve kliktalo. I

onda se zalete preko bijelih zavjesa, stružu uza zeleni bosiljak na prozorima, kuckaju po staklima, a ova im se odazovu sijevanjem kao mala sunca, jer su vazda tako čista i bistra, umivena i osvjetlana, i prozirna, da bi se lako mogao prevariti, da ih i nema.

Najposlije se vatrometna družbica kao u čudu nađe među prozorima na zlatnome okviru i staklenoj ploči, izmami iz nje čitavo snoplje iskara i preplanu zeleni vijenac pod staklom i bijelu pahuljavu koprenicu, koja se od radosti nadula kao bijela pjena. To je Kristinin najveći ponos, a u čitavoj kući najveća dragocjenost: njen vjenčani vijenac i vjenčana koprena. Kad ovako s večera zabljesne pod jezicima svjetlašaca iz peći, čini joj se zeleni vijenac kao čuvar njezina kućnoga mira i sreće. I tu se svijetla najdulje zadržavaju, radoznalo se nadviruju i palucaju, dok se pusto kolo pomalo ne razvrgne i jedno po jedno utekne natrag u zjalo. Onda soba utone u polumračak i samo ispred pećnih vrata razlilo se rumenilo žeravice, koja je spokojno dotinjavala.

Uto kucne zvono na crkvenom tornju Gospi na pozdrav, raširi svoja krila povrh grada i pozove ljude na molitvu i počinak. I dospije poziv i pod krovak Đorđa i Kristine, oboje se prekriži i tiho stanu šaptati:

— Anđeo gospodnji navijestio Mariji djevi...

I njihov se šapat složio sa zvonom i slijevao s rumenilom tihe žeravice u smirenu pjesmu krotka zadovoljstva i predanja u providnost božju.

Pošto prestanu zvona, oboje se nanovo prekriži i Kristina počeka, da Đorđo pozdravi:

— Hvaljen Isus i Marija! — i odzdravi uzdahnuvši slatko:

— Amen navik!

Onda ustane, nakreše lojanicu, postavi je na stol, namjesti kraj nje škare za svijetnjak i pozdravivši

s »dobar večer« izide u kuhinju po večeru. Kad se vrati s loncem, razgrne žeravicu u peći, vrgne lonac na prtinicu i zagrne ga naokolo žarom. Potom prostre stol, pa iznese tanjure i vilice, nože i čaše, kruh i vrč vode. Dotle zakuhala i večera u peći i zamalo se po sobi prostre miris mrsa i zelja.

— A šta mi to dobra imamo večeras? — stane Đorđo njuškati. — Da nije kupus sa sarmom?

— Pogodio! I to od prekjučer, — potvrdi Kristina i digne lonac pa ga postavi na stol.

— Ahaha! babo, ta ti valja, — pogladi Đorđo brk. — Kupus sedam puta podgrijavan najslađi je.

— Osobito kad svaki put kroza nj protrči prase, je l, stari?

Smiju se i počnu jesti. Pošto povečeraju i Kristina suđe ukloni, namjesti se za stol i stane krpati i rediti ruho i odijelo. Đorđo ili nešto sjecka, slaže kutijice, ili popravlja kućnu kakvu spravu. I sada počnu najljepši časovi njihova dana. Stanu pričati i prepričavati, a na redu su sada davne zgode njihova života. I makar da se i po stoti put ponovilo isto, a osobito Kristinini doživljaji bili brzo ispripovijedani, ipak se vazda našlo štošta još i nepričano, naročito iz Đorđova života, i ona se nikada nije nasitila slušajući makar čitavu noć. I ona je sve te zgode tako upamtila i u svoju pamet urezala, da bi se počesto dogodilo, te se Đorđo nešto malo pomete u nizanju svojih zgoda, a ona mu onda odmah pomogne, ispravi i uspostavi niz, tako da je mogao opet bez smetnje dalje nizati i kititi.

Tako im prođe zima. A kad svane proljeće, dođe i ljeto, a to nova posla i nove zabave donosi mali vrtić za kućom, Kristinin mali spahiluk, kako bi rekla. Koliko je bio mali, ali u njemu svega obilja, čime čovjek pored mesa i kruha može da se prehrani. Bilo zelja i sočiva, slatka voća i kisela smoka, da je bilo za svega ljeta čime da se

osmočiš, i još bi se našlo suviška i da se čuva za zimu i da se proda za tvrde novce.

— Ova je naša baščica baš podašna, — govorila Kristina, — ne umori se, ne izda, svako sjeme vraća stostruko.

I doista, čisto se činilo, da je taj komadić zemlje s punom svijesti pregnuo, da što bolje pomaže svoje gospodare u njihovu čestitom radu i živovanju i davao punim rukama dobra svoja. Zemlja rađala neumorno i kao da je htjela da kaže:

— Evo, ovo dvoje siromaha ne štede snagu, našlo se prilično okasno, dosta se zla napatilo, pola života prošlo im u tuzi i samoći, pa neka im je druga polovica zbrinuta i vesela, vedra i smirena.

Ali i nije baš ni bila sasvim tako vedra i smirena. Bilo je izvana, ali iznutra bio je mali nemir, jedna želja, što je rovala po srcu Kristine kao malen crvak, ali dakako želja, koja se ne bi nikome živome priznala. Prolazila godina za godinom i želja je rasla. Kad je gledala, kako žene u naramku nose čeda, kako se dječurlija susjedska viju po uličnoj prašini, Kristina se u svome srcu prvi put u životu bunila protiv gospodina Boga. Što joj već ne usliši molitvu i pokloni i njoj takovo malo djetence, sasvim malo. Ta njeno je srce tako puno ljubavi i nježnosti, hoće i da pukne a nema ga na kome iskaliti. Jer Đorđo je ipak prevelik, njega ne možeš na krilu ljuljati ni tepati mu ni...

Tu samo što ne proplače, kad bi došla do ovoga mjesta u svojim grješnim mislima...

No Bog je dobar. Ispuni joj želju, usliši molitvu i poda Kristini i Đorđu toliko žuđeno čedo. Ali malo trajala sreća! Jedva šest dana, kako je ugledalo svijetlo svijeta, Gospod ga opet uzme k sebi, vrati ga u svoj raj među anđele.

Šta se tu može? Bog dao, Bog uzeo, bilo hvaljeno njegovo sveto ime. Kristina se i Đorđo pokorili; pokorili se, jer su morali, ali ipak im je ostala vidljiva uspomena na tu kratku sreću: malen humak na groblju s hrastovim križem i slatko ime tata i mama, kojim su se odsada s punim pravom mogli nazivati. I ako bi im ikada došla pusta misao, šta će onako sami na svijetu, sigurno im je podala odgovor druga misao, da im je odsada zadaća i ljubav njihova tamo na groblju, da po onome humku sade cvijeće, da ga njeguju i od vremena do vremena zalijevaju svojim suzama i griju svojim uzdasima. Zato je Đorđo i načinio lijepu malenu klupu taman za njih dvoje, da tu prosjede jedan dio svojih slobodnih časova. A to je bilo redovno nedjeljom i blagdanima, a ljeti i u radne dane za dugih večeri zastajali bi ih komšije pitajući u čudu, kuda to oni tako kasno.

Šest se dana tako poslovalo, teško, bez tužbe. I kao što su ti dani u kalendaru zabilježeni crnom bojom, tako su i u njihovim dušama bili ocrtavani ozbiljno i mrko, dani ljudske tegobe. Ali zato je sedmi dan, da ga svetkuješ i Bogu hvalu daješ, dan je gospodnji i u kalendaru zapisan veselim crvenim slovima. I zato su se čitave sedmice radovali nedjeljama i blagdanima. U subotu se svi poslovi posvršavali, ručak skuhao, kuća pomela, jer ništa ne smije ostati nezgotovljeno, u nedjelju se ne radi, nego se ide u crkvu. Malo kad se desilo, da nije oboje zajedno pošlo na veliku misu. A kad stupiš u božju kuću, valja da se dostojno i opremiš. I sad se umivalo i čistilo. Onda se oblačile najbolje haljine. A kad su bili gotovi, jedno drugo pregledava od glave do pete, je li sve u redu i nije li gdjegod zaostalo zrnce prašine ili trun perca. Onda Kristina izvuče gornju škrabiju na ormaru, gdje su se čuvale dragocjenosti, izvadi drvenu cigarsku kutiju, otvori je i metne na stol, pa stane prevrtati po njoj. Osvanu

redom kršteni listovi i vjenčanica, Kristinin zlatni križić na crnoj baršunskoj vrpci, zlatne naušnice, nekoliko srebrnjaka i jedan zlatni dukat, bijele vjenčane rukavice, fin rupčić, vjenčani prsteni, koji su se samo nedjeljom naticali, da se kod rada ne bi oštetili i pokvarili. Još su tu bile slike pokojne gospođe Kristinine, ogrlica pseta Nebojše i nekoliko šarenih svilenih vrpca. Sasvim na dnu ležala plosnata kutija i u njoj na mekom pamuku zasja velika zlatna kolajna. S neizrecivo svečanim izražajem u licu i s velikim oprezom prikopči Kristina medalju Đorđu na prsa. Taj čas je bio svaki put vršak njihove nedjeljne slave. Bilo im je pri duši najmanje tako, kao recimo, kralju, kad ga krune vijencem njegove sile i moći. I pošto je to bilo učinjeno, sveže Kristina na glavu šal od crnih čipaka, u ruke uzme molitvenik i bijeli rupčić, onda zaključaju pomno vrata za sobom, pa se upute u crkvu.

Nitko, tko ih je sreo, nije prošao, da se za njima ne ogleda. Nijesu samo znanci i susjedice sa zavišću primjećivale njihovu opravu, nego i stranci bi se okretali za Đorđom i Kristinom poradi njihova neizrecivo svečana držanja, ozbiljnosti i dostojanstva. Istina, tome ponešto ukočenome držanju mnogo je skrivila i tijesna odjeća. Jer otkako se nađoše u dobru, pomalo se i ugojiše oboje i tako haljine počnu sapinjati. Ali to, kako rekoh, samo im je bolje ličilo i dizalo ugled. A što se tiče velike bijele marame, što je u tri roglja prebacila preko ramena, da su joj dugačke rese dosegle taman do ruba, i na njoj se moglo ustaviti mnogo žensko oko sa zavišću. Jer iako je bila malo tu i tamo odležana od starosti i malo već i požutjela, gdjegdje poistočkana nekim mrljama, ali zato je bila od svile, tkana za gospodsku nošnju i osim toga bila joj je draga uspomena od prve gospodarice, i zato je s njom postupala s najvećim oprezom i pomnjom.

S tom se svijetlom pojavom Kristininom vrlo dobro slagao dugački crni kaput Đorđov. Bio je tako dugačak, da se pod njim vrlo uspješno krile noge, i ona čitava i ona kusasta s drvenim trupcem. Sve je na njemu sjalo od čisto obrijana lica i pomno iskefana šešira, sve do medalje, koja je sjajem svojim preplanula i Đorđa i Kristinu. I po čitavoj toj napravi i svečanom držanju moglo se odmah vidjeti, kamo su se zaputili.

U crkvi nađu odmah svoje mjesto na lijevoj strani u zadnjoj klupi. Prirođena njihova skromnost nije im dopustila, da sjednu u prednje redove. Ali opet puno im je stalo bilo, da imaju svoje stalno mjesto. Stoga su uvijek davno pred početak službe već sjedjeli u crkvi. I nije im bilo dosadno ni u praznoj crkvi. Zabavljali su se promatranjem davno već poznatih slika i kipova, oltara i barjaka i potiho izmjenjivali primjedbe o ovom i onom. A kad se crkva počela puniti, nesamo da je trebalo braniti jednom osvojeno mjesto — a branilo se učtivo i uslužno, makar se i pet puta dizali i ispred sebe propuštali ljude u klupu — gledali su svijet, kako ulazi i tko ulazi, pozdravljali, odzdravljali i pri tome runili zrna patrica među prstima.

Uto počne i služba. Orgulje zabruje, pjevači zapjevaju i kod oltara svećenik stane vršiti obred. Onda Kristina i Đorđo udare se u prsa do tri puta, skruše se i zavezu u molitvu, uzdišući i savijajući oči spram neba. A kad dođe vrijeme propovijedi, nitko u čitavoj crkvi nije pozornije slušao od ovo dvoje. Svaku riječ bi zapamtili. I vraćajući se kući, putem se razgovarali o riječima svećenika. Ti se razgovori nastavili često još i za ručkom, pa i putem k večernjici. I tim se, kako valja, odužili potrebama svoje duše i zakona. Jer poslije večernje podavali su se sasvim zabavi i razonodi svjetovnoj. Za lijepa su vremena izlazili u daleke šetnje to u drvorede po pod-

građu, to u gradsku ili vojničku bašču, to u »pakl0« na kraju donje varoši. Šetali se kao ljudi svoji, nenametljivo, skromno ali ipak svijesni svoje čestitosti i neporočnosti, prijazno pozdravljali znance a pokorno gospodu.

Kad su se onda našetali, sjednu gdjegod na klupu u aleju ili velikim praznikom i u kakovu bašču-krčmicu, naruče čašu piva, griskaju perec i pijuckaju, pa gledaju svijet, kako dolazi i odlazi i raduje se životu i prazniku.

Spusti se večer i Đorđo s Kristinom vrati se svojoj kući. I legnu oboje zadovoljni na počinak, zadovoljni i zahvalni Bogu, što im je i opet poklonio jedan dan radosti i bezbrige.

Tako im se nizali časovi života u radu i odmoru, da nikada nije oblak smutnje zastirao vedrinu njihovih duša. Za svih trideset i pet godinica, što su ih zajedno proživjeli i vjerno podijelili sve dobro i zlo, što je vrijeme donosilo, ni jedan jedini put Kristina i Đorđo nijesu se posvadili. Šta rekoh posvadili: ni porječkali se nijesu, niti je ikad među njima pala ružna ili uvredljiva besjeda. A to je došlo eto otuda: Odmah prvi dan, kako su se uzeli, Kristina u svoj svojoj krotkosti predloži Đorđu, da se jedno drugome zavjere u tvrdo i u ime Božje, da ne će prvi zavrći svađu ni prepirku. Pri tome je mislila u svojoj priprostoj pameti, gdje nema prve svađe, tamo nema ni druge ni treće ni ikada ikakve. I oni su održali riječ. Tako su je održali i naučili se na miroljubivost i blago popuštanje, da su kasnije baš i htjeli, ne bi više mogli da se inate. Štedjeli su se i poštovali jedno drugo, da je bila milina gledati ih i slušati. Bili su jedna duša, jedna pamet.

U tome prolazilo i vrijeme. Dani se nizali u mjesece, mjeseci u godine pa sukali tkivo života ovo dvoje ljudi od dana muke i rada, od noći mira i odmora. I kroz to tkivo provlačila se pređa ravna i glatka bez čvorova, da je izlazila jedna lijepa jednovita i čista tkanina, što je svakim

danom čvršće pasala čestitu čeljad. A da bude djelo života još ljepše, javljale se pored stalnog zadovoljstva s ono kruha i ruha i hlada i klâda i povrh svega dobra zdravlja još i po koja želja, željica, što su kao crvene i modre žice prokrstarile kroz tkanje životno, da bude veselije gledati a možda i zbog one pjesnikove:

— Ljudskom srcu uvijek nešto treba,
Zadovoljno nikad posve nije:
Čim željenog cilja se dovreba,
Opet iz njeg sto mu želja klije.

No, i ako nije bila baš ni stotina, a to je bila jedna ili druga, i kako su nikle, tako ih je i nestalo, jer je većinom bilo nešto, što se ne da dokučiti, jedna kula u oblaku u vedru zraku, dolazilo, prolazilo. Moglo se biti i bez toga, Na priliku i bez svoje kućice. Neka je samo toliko, da se čestito odužiš za ono krova nad glavom i ostalu svoju dnevnu potrebicu. Više tražiti bila bi grjehota.

Samo jedna takova željica — i to još samo s jedne strane, Đorđove, a i samoj Kristini u početku neznana — samo jedna željica ugnijezdila se, uhvatila se kao čičak trnja u duši i ne ostavlja više osvojeno mjesto.

Sjedi tako njih dvoje za zimskih večeri, razgovaraju i odmaraju se. I dok se ruke i sad još kreću — to iglom, to nožem ili svrdlom, jer odmor je već i kad na jednom mjestu mirno sjediš, — pričao Đorđo o davnim vremenima i starim doživljajima, pričao kao svako zimsko veče. I od neko doba te priče postajale nekako malo drugojačije nego inače, iste su doduše, ali kako rekoh malo drugojačije. Nekako su življe, izrazitije, ko zbiljskije i bliže. A na kraju svake priče šarolike, došlo se uporno do rodnoga kraja, do rodnog primorja i kršnoga doma. I sve je to iskrsavalo u neobičnom sjaju i zamamnoj ljepoti, kao da osim toga dalekog doma i nema drugoga.

— Šta je to? More, rođeni kraj, rodno primorje? — pitala se Kristina.

Prvi se put u svome vijeku zamislila u to. Gdje je ta varoš, to selo, taj kraj, gdje se ona rodila? Gdje mati, otac? Za sve to ona nije znala nikada. Kao iz velike daljine, kroza san bijelila se negdje u magli, među oblacima prošlosti, velika kuća s mnogo djece u plavim haljinama, bijelo istočkanim. Tu su bile sestre pod velikim krilatim kapama. One su davale jelo, odijevale, lijegale na počinak, umivale i učile očenaš moliti. To je bilo sirotište, dom djece bez roditelja. Onda je došla velika lađa, i lađa se spuštala niz veliku vodu i odjednom se Kristina našla u ovome gradu, našla se, odrasla kao preko noći i živjela i radila u svojih gospodara, kako Bog zapovijeda. I nije joj bilo zlo. Sve dok ne umriješe. Onda je počela Kristinina kalvarija po tuđim kućama. Svuda tuđa i plaćena. Sve dok se nije našla s Đorđom. I odonda bilo je dobro.

A zar sada ima još nešto bolje? I što to hoće sad odjednom Đorđo?

Tu je sada nešto bilo, što nije pripadalo obome, njoj kao i njemu. Šta on to misli? Zar ona ne osjeća, da on nešto snuje, nešto želi, za što ona ne zna?

Kad al jednoga dana saznade. Iza kako je Đorđo opet jednom pjevao himnu svome moru i kraju, izbaci na poslijetku debeo, dubok uzdah:

— Samo jednom da mi je još vidjeti rođeni kraj, samo jednom da se nađem doma pa onda ne marim i umrijeti...

Zgranula se Kristina. Ali ne rekne ništa. Ni riječi ne probijeli. Samo pogleda u Đorđa. Piljio je više sebe u daljinu, a u onom jednome oku sjala je duboka, teška čežnja. I Kristina je sada razumjela, da se tu sprema u njihovu životu neka velika stvar, golem događaj, što će

potresti mirnom jednoličnom kolotečinom njihovih dana i noći.

I kad se tišina malo staložila, rekne tiho i s neizrecivom nježnošću:

— I ti bi zar htio da putuješ doma, u Istru, na more, je li Đorđo?

Šuti Đorđo. Samo s oka otkine se debelo zrno i otkotrlja se preko rutava obraza.

— Đorđo, stari, što misliš, kaži mi, da i ja znam.

Đorđo je samo pogleda, al i opet ne rekne ništa. A ona je sada znala. Sve je znala. Skočila iskra iz Đorđove duše u Kristininu i tu se rastinjala i svijetli i grije. Zakvačila se misao, želja duše Đorđove, jer joj je bila rođena, a Kristinine, jer je njena bila druga polovica njegove. I misao sazrijevala u šutnji i radu.

Kristina počela nadničariti. Zašto da svoje slobodne časove ne uloži u posao? Zašto da ne iskoristi svoju vještinu u kuhanju i finom čišćenju rublja?

Svijet se čudio. Što im treba toliko, njima dvoma? Zar i bez nadnice nije zarada bila dobra? I zar se ne zna, da joj sama bašča nosi više, nego što pojedu? A jaja? A pilići? Sve se to samo prodaje. A sada još one pune košare finoga rublja, što se peru kroz čitavu noć, glačaju pa nose mladim oficirskim gospođama u grad, a za dobre pare, to se zna.

— Nijesu to čisti posli, — ogovarale dobre susjede s večera kad se sastajale pred kućama na klupi pa uzimale na rešeto čeljad uz ulicu, niz ulicu. Kristina nije dolazila na ta sijela. Nije imala kada. Trebalo svaki časak iskoristiti.

— Lijepo ti je, kad se štedi, ali što je previše, ni s kruhom nije dobro.

— Hoće valjda da grade kuću kao ono nedavno luda Vika, — smije se netko.

— Šta će im i kuća? Kome da je ostave?

— Nose u štedionicu. Polakomio se svijet za parama.

Tako je naklapala dokona čeljad. Kristina i ne zna i ne mari. I u napredak bez nje nema nigdje pira ni krštenja ni Božića ni Uskrsa u gospodskim kućama, ni bez nje ni bez njenih kolača ni bez rada njenih ruku...

Slagao se groš na groš. Kroz niz godina kad i tad došla je izvjesna željica i težnja do riječi. Došla, i kako je došla, opet i prošla, ispraćena šutnjom i uzdahom rezignacije.

Dok jednoga dana Kristina stane pred svoga druga, metne preda nj knjižicu sa mnogo brojaka na svim listovima i stranicama, metne krotko i rekne mudro:

— Hoće l to biti dosta za put do tvoga mora?

Suvišno bi bilo, da se tu dalje priča o iznenađenju Đorđovu, o plemenitom inatu, što se razvio između dvoje najmiroljubivijih. To je bio i prvi i posljednji inat njihov. Kako on nju kara, što se mučila i sebi otkidala od ustiju, da bi njemu omogućila pustu želju za gospodskim putovanjem.

Ali ona ne popušta. On mora još jednom u životu da ugleda svoj rođeni kraj, a ona će s božjom pomoći s njim, da i ona vidi more. Za koga da se čuvaju ti novci? Za onaj križić na groblju više Drave? Ne, ovaj put Kristina ne popušta, i najposlije se Đorđo pokori i put na more bila je uglavljena stvar.

Kad je svijet saznao za tu novu preuzetnost Kristine i Đorđa, bilo još gore. Zinuli od čuda naprosto! Spremaju se Đorđo i Kristina na putovanje, na daleko putovanje, čak tamo do mora! Sad tko je takovo šta već čuo? Zar se u nas putuje onako bez sile i potrebe, a za šalu i zabavu? Gdje je to more i ta Istra? Je l tkogod već čuo, da ondje ima našega svijeta? Da su rekli: Amerika, manje bi bilo čudo. Ali Istra. Šta to njima treba, onako ostarjeli i oro-

nuli? Hoće da vide more! A zar nije dobro i na zemlji, na sigurnoj čvrstoj zemlji? Ide se na put po poslu, ajdedë, u Pečuh, u Peštu pa i u Beč, a i to, razumije se, samo bogataši. A prosti svijet otisne se jednom, dvaš u životu na proštenje u Bistricu, a u Aljmaš makar i svake druge, treće godine. To eto zbog posla, zbog blagoslova i zdravlja. Ali od puke želje za rodnim krajem, još kad je taj na moru, to se nije čulo. Odveć im je dobro, nemaju djece, pa se starci uzobijestili...

Međutim se Đorđo i Kristina spremali na put. Što se više bližao čas odlaska, spopadao ih veći nemir. Jer to je istina, put je taj nešto nečuveno. čisto kao da se ide na drugi svijet, s kojega nema povratka. A njemu još i kako tako. On je znao, kamo će, imao je u duši sliku kraja i mjesta. Ali Kristina uza sav napor nije mogla da zamisli, kako će to biti.

Zar je ona ikada odlazila iz grada dalje od Aljmaša i Čepina? I tamo je išla pješice, ako se putem nijesu kojom srećom našla kakva prazna paurska kola, pa je kočijaš dobra srca poveze.

A ovo će se sada oni voziti čak na željeznici. Nikada ona još nije sjedala u ona golema crna kola, što su kao kavezi, pa jure, jure, Bože prosti, kao da ih sam nečastivi vuče. A i jest ona strahovita para i vatra, pa dim i zviždanje i lomotanje, urnebes paklenski. Zemlja se trese, kad zatutnji voz. Kristinu jeza hvata, kad pomisli, da bi se mogla naći na onim strašnim vatrenim kolima. Doduše, mnogo se sada svijet vozi željeznicom, i nije ih nimalo strah. Čisto im je kao obično. To Kristina ne razumije. Ona se zacijelo nikad ne će naučiti, niti će joj ikada biti obična vožnja na željeznom putu.

A dani su letjeli i svaki donosio veću brigu i strah. Što su sve one priče o dalekim zemljama, Ameriki i Bog te pita kako se sve zovu, što su sva mora i brodolomi i

zmije i tigrovi i druge grdosije i nemani, što je to sve spram jedine misli o najmanjoj zbilji! Sve je to onako kao u magli, i jest i nije, a mirno se spava. Ali tu sada treba zazbilja da se uputiš rođenim nogama u bijeli svijet, u daleku zemlju. A koji to vodi put onamo? Od puste brige noću ne dolazi san na oči.

— A znaš li ti, tata, kuda se to ide? — jednom se izmaklo plaho pitanje Kristininoj zastrašenoj duši.

— Kako da ne znam? A zar nijesam odonud i došao ovamo? No dakle, tako ćemo i odovud onamo. Željeznica? Ne boj se ti ništa. Vidjet ćeš ti, kako se to brzo vozi. Letiš kao strijela. Jedva sjedneš, već si i tamo na mjestu.

Čim je bila odluka pala, čvrsto i tvrdo pala, odmah on razvio silnu energiju oko posljednjih pripremanja za put. Treba naravno da se točno i podrobno raspitaš za svašta: i za način, i za vrijeme i za sve. Najbolje uputit će te učitelji. Oni imaju velika platna sa svim zemljama, što su na svijetu. Tamo će ti pokazati i putove i gradove, kojima se prolazi i znat će ti kazati, kada treba uraniti, gdje ćeš i u koji čas omrknuti. A kako ćeš se inače opremiti za put, to i sam znaš. U sandučak ruha, u korpu jela i kruha za onoliko vremena, što misliš baviti se na strani.

Đorđo se vraća svaki dan s posla s novom novošću, kako se još bolje može sve udesiti. Dobro je slušati svakoga. Jedan rekne ovo, drugi ono, a ti, pamet u glavu, pa samo biraj, što je bolje. Čisto se i pomladio u tome. Radost ga osvojila, što će vidjeti svoju staru domovinu. Nije šala. Lice mu je i veselo i gotov je na šalu, makar klonule ruke, klonule noge, i zdrava i ona drvena.

— Ne boj se ti, stara, lijepo će nam biti, — sokolio on Kristinu, kad bi se odviše nešto snuždila. — Ne boj se. Vidjet ćeš, kako je to, voziti se preko ravna polja i kroz šume, pa brdom i dolom, pa planinom i dolinom. I da samo

znaš, kako su tamo krasni krajevi. Planine do neba visoke...

— Znam ja već: Trajnanina ninena, visoka planina, — smije se kroz plač Kristina.

— Ništa to nije, — ne da se Đorđo omesti, — ne znaš ti još, što je planina. Lijevo, desno, sprijeda, straga: sama gora i planina, brdo više brda. I po njima zelena šuma, crna omorika, a na vrhu i usred ljeta bijeli snijeg. Da, snijeg!

Zinula Kristina, onijemjela. Je l to itko već čuo: snijeg usred ljeta!

A Đorđo priča pun zanosa, priča o plavetnim jezerima nasred gorskoga vijenca, priča o moru, kad ga prvi put ugledaš iz visine, daleko, široko, duboko more... a modro, modro — kao da se nebo spustilo na zemlju!

— Ah, vidjeti ga još jednom, a onda ne marim...

I kad bi tako svršio s dubokim uzdahom, onda Kristina s ponovljenom gorljivošću prionula uz pripreme, brojala groše i novčiće, slagala i pripravljala, kao da se ide na kraj svijeta.

I sve je mislila, kako je to dobro, što će Đorđo poći »doma«, da vidi svoj kraj i svoje more i sve. Nesamo, što je toliko željan, nego i zato, jer je i zaslužio. Čovjek niti pije, niti puši, niti se karta — ama nema nikakove muške razonode, pa da mu se od srca ne bi priuštila ta jedina radost?

Napokon dođe i dan, da se putuje. To jest, još je bilo donle osam dana, ravno osam dana. Ali to ti vam je taman, kao da je već sjutra za ljude tačne i temeljite. Još je bilo toliko da se posvršava. Istina putni sandučak — nekadanji vojnički sandučak Đorđov — bio već pun ruha i odijela, i pokraj njega stajala korpa i čekala, da je natrpaju putnom hranom. Ali tu je još u koritu rublje gospođe sudinje, a u župnom dvoru stoje hvatovi drva nesječenih. Gospodin župnik uvijek se tako žuri sa zimskim drvima, da se preko ljeta dobro osuše, posječena i iscijepana. Jer onda zimi i bolje gore i bolje griju.

Dakle tako Kristina još brže bolje pere, žulja i glača, a Đorđo siječe, cijepa, slaže kamare. I znoji se i nevjerojatno se žuri, žuri, jer dani tako strašno brzo prolaze, makar su dugački od zore do mraka. Jedva prekodan stigne, da se najede, kako treba. Napokon u subotu za debela mraka vrati se kući, na leđima prti tešku mašinu, onu veliku spravu za sječu, što mu ju je Kristina kupila za vjenčani dar i na kojoj se tako mnogo lakše pile drva nego na drvenom konju.

— A joj, stari, a što nijesi uzeo, da ti tko pomogne nositi, to je preteško za tebe, — srdi se Kristina i pomaže skidati skelu.

— Nijesam nikoga našao, — jedva progovori Đorđo, kako se bio zaduhao od napora.

Bio je sav mokar. Jedno od znoja, a drugo od kiše, što se iznenada bila spustila s vjetrom i burom. Početkom lipnja — tko bi se nadao takvoj promjeni vremena! Ali oni, što stvaraju vrijeme, rade, kako je njihova volja...

U noći Đorđo iznenada zastenjao. Bio je u velikoj vrućini. Boljela ga glava. Kristina skoči, vari trave, meće meleme i hladne krpe. Ali ne koriste trave, ni melemi ni marame. Oganj raste, Đorđu sve gore. To jest i ne tuži se mnogo, ali — sve ga boli, čitavi život, i ne može da se makne. Samo hoće da spava i u snu ječi. Kad ga Kristina budi, da mu poda jesti, piti, jedva otvara oko, ali niti mu se jede, niti pije. A vrućina raste, raste.

To je bolest. Teška bolest. Tri dana Kristina se brine svakojako, četvrti dan pozove liječnika. Doktor pregledava, prekucava, preslušava, trese glavom, propisuje lijekove, napitke, praške. Ništa. Bolest ide svojim putem. Liječnik svjetuje, neka pozovu svećenika. I sada je Kri-

stina znala, da je to svršetak. I taman u ponedjeljak, kad su mislili, da se upute u stari zavičaj na moru, Đorđo podao Bogu dušu i otputio se u pravu domovinu, u domovinu svih ljudi, odakle nema povratka.

Od onog časa Kristina ne prestaje spremati se, kako će i ona za svojim drûgom u tu veliku domovinu, veliku i vječnu, što su joj tamo vrata pod skromnim križem u groblju više Drave. I čekajući čas odlaska živi dalje, moli se Bogu i radi...

ROBINZONADA

Onogodišnji Božić donio je djeci među ostalim božićnicama i jednu knjigu, koja je proizvela silno oduševljenje među malim čitačima. Ta je knjiga pričala čudnovate zgode Robinzona, divnoga putnika stradaoca. Knjižica se čitala lakomo, na dušak, i tko ju je jednom prihvatio, nije ju bez očajne borbe ostavio, dok je nije svu pročitao s kraja na kraj. I vazda se čitala ponovo, čisto su je gutali, pa ipak se njom ne nasitili. Šta se više čitala, više se za njom žeđalo. Išla je od ruke do ruke, od kuće do kuće, gdje je slučajno nijesu sami imali, i opet se vraćala, otrcana, masna, izlizana, reko bi čisto oglodana od masnih prsta i lakomih očiju. Ali i takva bila je mila i draga.

I ni o čemu te zime među djecom nije bilo toliko razgovora kao o zgodama mladoga Robinzona. Po danu se prepričavalo uzduž i poprijeko, po noći se sanjalo o njima, u ostalo doba o njima mislilo i premišljavalo.

No od svih najviše se zanio Robinzonom Dragoš. Dragoš inače baš nije puno mario za knjige, on je volio žive ljude i žive zgode nego izmišljene, u knjigama ispisane i naštampane. Ali Robinzona čitao je kao i svi drugi: bijesno, zavidno, nezasitno. Dan i noć on snuje o zgodama i nezgodama toga brodolomca. Knjigu je pročitao najmanje deset puta, dok je najposlije nije znao malone napamet i dok se zgode Robinzonove nijesu tako isprepleле s njegovim životom, da kadšto, kad bi ih kome pri-

čao, čak nije više ni sam znao, nije li on to sve sam doživio, jer bi se više puta prevario i mjesto da kaže »Robinzon je to i to učinio«, rekao bi »ja sam to i to učinio.«

— Lažeš, — doviknuo bi mu tada Ćiro. — Kuma, nemojte mu vjerovati. To je on sve čitao u jednoj knjizi.

A kuma samo raskolačila oči slušajući, kako to sad njoj priča Dragoš, pa pokadšto kliknula:

— Auhà, viš' ti njega! Loza ti mu njegova!

I štogod je Dragoš u to doba radio ili spremao ili želio ili hotio, vazda bi mislio, kako je on sada Robinzon i kako bi to ili ono učinio pravi Robinzon. Kušalo se i da se igraju Robinzona, ali dok je trajala zima i napolju još ležao snijeg i blato i padala zimska oštra kiša, nije se dalo ništa početi. Jedino što se moglo učiniti, bilo je da su se djeca zanimala za kišobrane. Jedno ga drugome otimalo, kad su izlazili napolje, i nosali ga i kad treba i kad ne treba. Najposlije se umiješala mama i odlučno se protivila pustolovinama Dragoševim, na kojima su se redovito poizgubili ili pozaboravljali kišobrani, te jednog po jednog ponestajalo iz kuće.

Tako osvanulo i proljeće i sada se moglo misliti o tome, kako će se izvesti Robinzonada. Odmah kod prvih dogovora napravila se dva tabora. U jednome su bili stariji đaci s Ćirom na čelu, i ovi nijesu nikako htjeli da se zajedno igraju s »malom dječurlijom«, pa ih od sebe gonili, čim su se gdjegod sastali, da zboruju. To je dakako bilo krivo »malima«, te sad oni što će, kako li će, sastanu se u poseban zbor, kojim će ravnati Dragoš. U toj družbi nije baš bilo puno djece. Osim vođe Dragoša — Robinzona i njegova vjernoga druga Petka — Stipice bio je samo još jedan ili dvojica iz drugog razreda, kojima je silno polaskalo, što je Dragoš, đak trećega razreda, njih dvojicu udostojio, da ih uzme u svoju četu. Jer treba znati, da đaci iz onih stražnjih klupa nikako nijesu marili

da se bez nevolje miješaju s dječurlijom iz prednjih klupa.

Zborovanje počelo je u školskom dvorištu, jer je tu bilo čisto i suho. Ostala igrališta i sastajališta gradske djece bila su još podosta vlažna i blatna. Obje se družbe skupile i svaka se povukla u svoj kutak. I sad se najprije čitalo. Knjiga je bila u Ćire, koji se na vrijeme pobrinuo, da mu je tkogod drugi ne preotme. Ćiro je iz nje čitao, a drugovi oko njega čučnuli, podvili noge poda se pa slušali.

U drugome uglu smjestio se Dragoš sa svojom četom. On nije imao knjige, i uzaludni su bili ponovni pokušaji, da je izmami od brata. Zato će on svome društvu pričati. To je svima bilo pravo i još milije, jer je Dragoš svoje pričanje popratio živopisnim kretnjama, poradi kojih su zgode i čini Robinzonovi izišli kud i kamo jasniji i stvarniji.

U trećem kutu bile su djevojčice, Anica, Melanka i njena bratučeda Ljubica, mala seoska gospođica, koju je njena majka poslala tetki u grad, da tamo nauči svakakve korisne i za žensku potrebite znanosti i vještine. To je učenje išlo dosta polako, jer ga je po shvaćanju Ljubičinu bilo ponešto preobilno. S Anicom i Melankom učila je u gospođice francuski i njemački čitati i pisati, hrvatske pjesme napamet kazivati i svakojake pripovijetke o starim narodima i dalekim zemljama. Onda je morala da uči svirati na glasoviru, i to nije nimalo lako, kako je pisala kući roditeljima, jer svaki prst ima svoj broj i treba dobro znati, kada ćeš kojim udariti po bijeloj tipki i kada po crnoj i upravo nju jedinu potrefiti. Jer opet i tipke — ima ih strašno dugačak niz — svaka ima i svoje ime i na papiru su joj nekada sve jednake, imaju glavu i nogu, nekad crnu nekad bijelu, i još više puta ostrugu ili i dvije. I još k tome je trebalo da uči i svakojake ručne radove, mora da plete čarapu, da veze slova i zupčiće, da šije ko-

šulju. Svega toga kod kuće na selu nije bilo, pa se Ljubica brzo umorila u gradu i jedva čekala, da se opet vrati kući.

Dakle tako djevojčice tražile zabavu svoju blizu Aničine braće, jer su ovi imali ponajbolja mjesta, makar da baš i nijesu puno marili za društvo žensko. Stoga odmah zagrajaše na njih, čim su se pokazale na igralištu, neka odlaze k svojim lutkama, ovdje ih ne treba. Valjda su došle da špijuniraju.

Djevojčice se uvrijeđeno povuku u treći kut i stanu snovati igru za sebe. Lutke baš ne će, jer su ih braća zbog njih toliko peckala. Pa ni Ljubici nijesu mnogo baš drage; ona kod kuće ima druge zabave. Tu je na primjer veliki dvor oko kuće, sav pun živine, tu je polje i livada, tu ima svega i nikada joj nije dosadno.

— Da nam je barem ljuljačka kao moja u Bobovcu šta je, — reče Ljubica snuždeno. — Napravio naš kočijaš pod šupom, pa da vidiš, kako se visoko mogu ljuljati! A zar se ne bi mogla ovdje načiniti na ovoj grani? Nije visoka. Da se popnemo i privežemo konopac? A valjda se smije na dud?

— Ha, zašto ne? — poviče Anica i kao strijela u kuću, nađe komad debela užeta, pa natrag, pa na drvo — šta je našoj djeci bilo popeti se na drvo, pa bilo kako mu drago visoko? — pa poteži, poveži, pričvrsti. Ljubica u šupi nađe daščicu za sjedalo, i ni pet ni šest, stvorila se najljepša ljuljačka. I sad udru u veselo ljuljanje. Jedna sjedi, druge dvije guraju i pomažu, dok i na njih ne dođe red.

Dječaci još ništa ne primjećuju. Tako su se zadubli u zgode divnoga brodolomca, da oko sebe niti šta vide niti što čuju. Kad al — ne zna se, koji je prvi osjetio kretanje u djevojačkom taboru — počne zanimanje za Robinzona jenjavati i oči se dječačke sve češće krale u pravcu duda i sve slabije slušale čitanje i pričanje. Prvi se od svoje družbe odvoji Dragoš. Kradom se stao primicati djevojkama, pa stao da kruži i da oko njih sastavlja sve manja i manja kola, dok na poslijetku ne uhvati mjesto kraj dudova debla i tobože gleda, kako se to djevojke ljuljaju. I lijepo ljuljačka hoda amo tamo i nosi sad Anicu, sad njene drugarice. Dragoša i ne gledaju. A Dragoš proždire igračku zavidnim očima i već ne može da odoli, prikuči se bliže i taman hoće da rukom zahvati uže.

— K sebi ruke, — zavikne Anica i odbije Dragoša.

Dragoš sad ne smije dalje, čučne i opet gleda divnu ljuljačku a sve mu zazubice rastu, svrbe ga ruke, sav se od želje nakostriješio. Do bijesa, zašto njemu još nije palo napamet da načini ljuljačku?

Uto se stali primicati i drugi dječaci.

— Viš' ti njih, otkuda djevojkama ljuljačka?

Dragoš se uplašio tolikih natjecatelja, pa će brže bolje:

— Treba da se ide po redu i da se pravedno broji, koliko se puta koji amo tamo ljulja.

I pri tome mu se glas kolebao između zapovijedi i molbe.

— Ako ti ne treba, — odgovori mu sestra. — To je naša ljuljačka i na njoj se od vas nijedan ne će ljuljati.

— Òhohò, da vidimo! — zavikaše ostali dječaci. — Da učinimo juriš. Čujete li dečki. Jedan, dva tri...

I sad bi sigurno došlo do žestoke borbe oko tankih vješala, jer djevojke nimalo nijesu bile raspoložene, da napuste svoje pravo.

— Ha, dođite samo! — zavrisne Melanka i zasuče rukave. — Od svakuda nas gonite, pa sad hoćete da nam otmete i našu igračku.

Srećom u taj čas osvane na dvoru tata — učitelj i smjesta se graja utiša. Otac ih samo prekosi žarkim okom kao britvom:

— Alå junaci! Desetorica na tri slabe djevojke!

*

Kao poliveni stanu se otale kidati jedan po jedan, pa se opet sastanu na drugome mjestu, gdje će biti manje napasti za nejednaku i nejunačku borbu.

— Ajdemo »za crkvom«, — predloži jedan u Ćirinoj družbi. Ali Ćiri se ne će više. On je nešto »novo« izumio, pa voli gledati, šta će od toga biti.

I drugi hoće da vide. Ćirini su »izumi« bili redovno vrlo zanimljivi, jer se uvijek nešto desilo, čim je trebalo »izum« da se stavi u pogon. Onda ili je štogod puklo kao puška, ili sijevnulo ili se napravila druga kakva galama, ali začudo, uvijek je izišlo nešto sasvim drugo nego što bi trebalo da iziđe. Ali baš u tome neočekivanome bio je naročiti čar izuma, pa zato im je bilo sada vrlo pravo, da za jedan čas odgode Robinzona, jer tu se već unaprijed znalo, šta će se dogoditi, a kod Ćirinih izuma, kako rekoh, uvijek je bilo novih iznenađenja.

Međutim »mali«, čim su čuli riječ »za crkvom«, na znak Dragošev upute se što su brže znali na to najugledni je dječje igralište, da ga s pravom prvih došljaka osvoje i zaokupe. Kad stignu u hlad crkve, sjednu u kut i stanu snovati. Dragoš stane razlagati svoj plan na tanko i na široko, i odmah su svi shvatili, o čemu se radi. Dan izvedbe utvrdio se na drugi četvrtak, školski praznik, a donle treba da se čine pripreme, pa je svaki od družbe dobio svoju zadaću, o čemu ima da se pobrine. I sve je išlo kako treba, da nitko izvan njih nije ništa slutio ni saznao. A to su oni htjeli. Još nekoliko se puta u to vrijeme vijećalo i zborovalo, činili se izvidi okolo grada po bedemima i šančevima, jer se lanjska nezgoda na kordonu, gdje je jedan njihov drug trbuhom zapeo o gvozdenu kuku, već pomalo pozaboravljala pa je i straža popuštala svojom pažnjom. Ali ipak valjalo je još uvijek biti na oprezu.

Kad je osvanuo drugi četvrtak, sve je bilo sazrelo i gotovo. Odmah iza ručka održe njih trojica još jedan

kratak dogovor »za crkvom«, a onda se šuteći raziđu ozbiljno i sabrano kao tri čovjeka, koja su se uputila na važno djelo. Džepovi su im bili puni kao mjehovi svakojakih potrebitih stvari. Pošli su različitim stranama, da ih ne bi vidjeli zajedno i domislili se, da štogod snuju. Na taj su način obišli čitavu tvrđavu, dok se ne nađoše na urečenome mjestu. Pošto se sretno prokradu na jedan od vanjskih bedemova, stanu šuteći krstariti po gradskim zidinama, niz šančeve, pa opet na zidine, nekad uspravno, nekad potrbuške, kako se već radi, kad nije uputno, da bi te tkogod mogao vidjeti. Mogli su oni i kraćim putem stići svoju metu, a možda i zgodnijim. Ali onda to ne bi bilo, što je trebalo da bude: važan i velik pothvat, pun zapreka i opasnosti, koje je trebalo prebrođivati i junački svladati. Krivudajući i na sve strane zvjerajući prevaljivali tako svoj put. Dragoš kao vođa, časom stao da prisluškuje, pa na najmanje šuštanje baci se na travu, a drugovi njegovi za njim rade, štogod vide, da on čini. Kad je valjalo niza zid ili uza zid, tu se našle cigle izglodane od nevremena i ljudske ruke, pa u rupe, što su tako nastale, noga po noga, pa kao po ljestvama.

Napokon se pred njima ustremila prva zapreka. To je bila visoka dvokatnica, koja se prislonila uza sami bedem, te sad ne možeš dalje. Sam je bedem ovdje bio vrlo visok, gladak, i nigdje ni rupice ni puta ni staze. Da skočiš s njega, gotova propast, i ako je tu bio kordon.

Ali zar su se oni jedamput našli pred ovakvim zaprekama? Koješta. Tamo na uglu zgrade s krova do zemlje pružila se cijev za kišnicu. Cijev prilično debela i kako valja pričvršćena velikim kukama za zid, a sam zid uzduž i poprijeko ispresijecan zarezotinama u mazu, kako se to vidi na mnogim velikim kućama uresa radi.

Sad bi bila igra spuštati se niz oluk. Rukama zagrli cijev, nogama se upri o zarezotine, što se kao ljestve nani-

zale jedna pod drugu, pa kao žabe, kojima se prohtjelo, da se malo prohodaju po zračnim visinama, pužući i oprezno noge isturujući lijepo se spuštaj kao ništa. Zar su oni jedamput ovako gore dolje šetali, njih po šestero se nanizali odozgor do dolje jedan ispod drugoga? Mnogoj bi majci od strave zamrlo srce, da je među njima ugledala svoga sinka, kako visi među nebom i zemljom. Ali srećom ili nesrećom majke se nikada ne nađu tamo, gdje bi trebale da se nađu.

Nego danas taj je put bio iznenada zakrčen. Taman Dragoš zapovjednički digao ruku, da pokaže, kako će se prihvatiti oluka, kadli zastade zatečen i zabezeknut. Tome se ne bi bio nadao. Zarezotine su oko oluka bile mazom zatrpane i sa zidom potpuno izravnane. Još se vidio maz sasvim svjež i odudarao od žutoga zida svojom bjelinom.

Tko je to načinio? No to se zna, zidari. Ali zašto, kako, kada? Ta još pred nekoliko dana penjao se Dragoš sa svojim drugovima po ovim doduše nimalo običnim lazilima. Da ih nije tkogod vidio? Da ih ne bi tkogod i danas uvrebao?

Dragoš ponovno pruži ruku i legne potrbuške u travu. Za njim isto učine druga dvojica. Pošto se Dragoš oprezno ogledavao i uvjerio, da nema opasnosti, sjedne, podvije noge poda se, pa sad stanu vijećati i razmišljati. Zar nije tako isto činio Robinzon, kad bi se namjerio na kakovu zapreku ili opasnost?

Joso predloži, da se vrate gornjogradskim vratima i da zaobiđu grad s vodene strane i tamo je lako kroz otvor u zidu i dalje, kamo su namjerili.

Ne, ovaj se prijedlog Dragošu nije sviđao. Vraćati se nije njegov posao, doklegod se moglo naprijed. Da skoče u šanac?

Dragoš spuzne do kraja bedema i nadvije se nad zid. Dolje je sve puno vode, samo s kraja ima nešto suhe

zemlje. A tako su blizu cilja. Ondje iza zaokreta zijevaju vrata, gdje su sklonili neke nužne sprave, pa da ne bi odovud mogli do njih ravno bez okolišanja?

Dragoš puzne po travi i prebaci se na drugi kraj zida. Al ima šta da vidi. Zaboravi na oprez pa poviče:

— Dečki, dečki, amo vas, glete, kolika je Drava. Kao more.

Dotrčaše druga dvojica.

— More, more! — zavikaše zadivljeni.

Pod njihovim nogama prostrla se Drava u dulj i u šir, golema, jaka, strašna. Izišla iz svoga korita, razlila se na sve strane, gutala grmlje i drveće, davila kuće i naselja ljudska. S onu stranu rijeke izvirivali povrh vode crni krovovi i vrhovi starih vrba, sredinom matice valjali se talasi i nosili debele panjeve i čitava stabla. Dragoš se potrbuške nadvije nad zid i vikne:

— Gle, došla Drava sasvim do zida. Onaj čitav niz topola uz Dravu stoji u vodi. Sada da i hoćemo ovuda naokolo, ne bismo mogli. Sada šta ćemo?

Sjednu sva trojica i zagledaju se u veliku vodu pa samo što nijesu zaboravili, pošto su ovamo došli.

Drava je mimo njih proticala silna i strašna. Nadula se i pjenila kao zmaj. Ne bi mislio, da je to ona ista rijeka, što inače tako pitomo teče među svoja dva brijega, nosi lađe i brodiće, tjera vodenice i mlinove i hrani gladno i jadno kruhom i ribom. Kao ljepota djevojka promiče se između zelenih vrbika u haljinici modroj kao nebo, opasana pasom od srebra.

Podravci tamo u donjoj varoši baš su voljeli svoju Dravu i što je hranila lađare i mlinare i ribare i ostale ljude i što je bilo lijepo gledati, kad joj se lice zasijalo od hiljadu iskrica na suncu. Kako je samo umiljato libala svoju vodicu o bijeli pijesak, čisto ga je milovala s hiljadu svojih ruku i tiho šaputala zemljici i šušketala i kao u

pustoj igri zapljuskivala o čamce i lađe, što ih je na svojim plećima nosila.

A jeste l je sad vidjeli? Kako se rašepirila i razbuktala. Eh, Drava je varava, ona i kad se licem bezazleno smije, potajice snuje i ruje. Ali kad se u dalekim planinama stane topiti snijeg pa se rijeka napije vode sa svih strana, onda je spopane bijes i ona iz početka sve onako još potiho šapćući i milujući razlijeva se na jednu stranu pa na drugu, grabi i hvata rukama, raste u širinu i visinu, liže s tisućama jezika, guta i dere zemlju. Sad zaobiđe ovdje vodenicu i polako je stane dizati, ondje zaokruži čamac, što je privezan o stup i hoće da ga ponese, a kad ne može, progutat će stup. I sve se dalje šulja i valja, približuje se ljudskim domovima ližući slatko i mazno, i podmuklo grgoljeći.

Svijet kad to vidi, hvata ga strava i briga, skrbne poglede šalje kroz vrata i prozore svojih kuća. Pa kad vidi, kako Drava dolazi dan na dan bliže stanovima, tad počne uzdišući prtiti svoju sirotinju na tavan, ruho i posteljinu veže u ponjave i čeka od sata do sata, dok ga Drava ne istjera iz rođena doma.

Još malo i prvi val zatalasat će se pred pragom. Najprije tiho zašaputa i kanda milujući zapljuskuje o vrata, kao da slatko moli, da je puste u kuću. Onda ispod zabravljenih vrata nečujno promili jedan od tisuću svojih prsta i razlije se po kući prvi mlaz. Za njim doći će drugi, pa treći i ostali nebrojeni, pa se svi razgmižu po daskama, po utabanatoj zemlji kao tanke zmije. Načine se vodeni kolutići, isprepliću se mrežice, naprave se potočići i saliju se u barice. Onda rastu i rastežu se pa se zavuku pod krevete i ormare, zabuše se u sve kutove dok se najposlije sve vode ne sastave u jedno jezero pa prekrije svu sobu kao živim, mokrim ćilimom punim strave i prijetnje. I sad stane da raste u visinu, nadimlje se kao gladna

neman, i tu ti je već dosegla klupu, digne je kao perce, obrameni stol, pa ga ponese po svoj sobi, i još se penje na više, na više...

A ljudi stanu s klupe na stol, dižu kolijevku sa stola na ormar, gacaju po vodi do koljena, do pasa, nose stvari na tavan, ta voda valjda ne će čak i pod krov! Ali Drava je nekad nezasitna, ona se popne i do kućnoga sljemena. Tko je zakasnio, pa joj se na vrijeme nije uklonio s puta, njemu će se ona kao ljuta zmija oko koljena saviti, da ga obori. Sva sreća njegova, ako mu se gdjegod nađe čamac ili daska, da se uzdrži na vodenome bijesu, da vozeći se nad rođenim svojim dvorom spase, što treba da se spase, dok se pod njim davi muka njegova, bašča i ono nešto potrebita rašća.

Nitko sada više ne smeta Dravi. Raširila se, nadula se, napunila kuće i prepunila ih i eno gdje se iz kuća kroz prozore toči napolje, pa zametnula oko vrata i prozora pravo vrzino kolo. I sad više ne miluje i ne šapuće, nego nemilice trese, drma, kida, bijesno zapljuskuje i grmi, a zidovi se krše i lome, krov se digne i vodeni bijes na svojim zatornim plećima ponese ljudske stanove i nezasitnim ždrijelom guta njegovu mnogogodišnju muku...

— Bog zna, hoće li se Drava popeti do svetoga Ivana? pitao Dragoš vas zadivljen neobičnim prizorom.

— Zar tamo pred crkvom u gradu? — zine Stipica od čuda. — Kako bi ona mogla tako daleko?

— Ih, pa zar ti ne znaš, da je Drava koji put tako silno narasla, da je poplavila malone pola grada, — isprsi se Dragoš svojim znanjem. Pričala kuma, da je svuda tamo, gdje su kipovi svetoga Ivana, u stara vremena sezala voda za velikih poplava. Pa su zato ljudi i podigli te kamene svece, da ne daju vodi dalje. I od onda zbilja nikada više nije tako visoko narasla.

— Juh, morala je biti silna, kad je tako daleko stigla, — čudio se Stipica. — Svi su ti kipovi dosta visoko, i tamo u donjem gradu kod Rokove crkvice i pred gradom više ćuprije i onaj naš sv. Ivan u gradu. Da smo to mogli vidjeti i da smo se mogli čamcem voziti po gradu. To bi nešto bilo!

— Pa šta, sad sigurno u Podravini već hodaju čamcima po dvorištima i baščama i oko kuća. I ja bi to baš htio da vidim.

— A naša igra? — podsjeti Stipica.

Dragoš odjednom vrisne i pokaže rukom na vodu amo blizu bedema.

— Zar ono nije pravi pravcati otok? Ta to je naše brdo, gdje smo lane kopali lagume i baš kad smo htjeli da zapalimo barut, došla straža...

— Pa nas otjerala! — završi Joso smijući se. Dragoš ne voli, da se o takvim stvarima govori, naime o tom, da je njega tkogod tjerao ili sprečavao u kakovome poslu.

— Moramo sada dalje u kazamatu, — vikne i skoči na noge, pa se stane ogledavati, kako bi se spustili u šanac. Sjećanje na onaj lanjski neuspjeh s lagumom podstreknuo ga je na nečuveno djelo. I to bi istom bio pravi Robinzonski pothvat.

— Ha, — vikne i opet rukom pokaže spram onog komadićka zemlje, što se kao zelen kolač okrugao isturio iz vode. — Ha, onamo ćemo, na onaj otok. To je pravi Robinzonski otok. Bit će naš otok, tamo ćemo se iskrcati, napraviti vatru, ispeći krumpir. Divno će biti.

— Ja kako ćemo po vodi? — zapitkuju Joso i Stipica sa sumnjom i s lakomim očima.

— Baš si budala, — zaintači Dragoš. — A šta smo ono rekli, kako ćemo u šancu po vodi?

— Ih, brate, — zaljulja se Joso po zemlji obuhvativši rukama koljeno, — mi odavle ni u šanac ni na vodu, nikuda osim otkuda smo i došli.

Dragoš očima strijelja na sve strane. On mora dolje, pošto poto.

Najednom zaklikće i poleti k bedemskome uglu. Tu blizu izlaza k Dravskoj obali rasla u šancu granata jasika od prilike hvat i po daleko od zida. Vrhom je visoko nadvisila bedem, a jednu granu pružila taman do zidnog ruba.

Odu Stipica i Joso za Dragošem, da vide, što je naumio. Dragoš se zaskoči, ne bi li rukom dohvatio granu. Ali grana previsoka, a šanac pun vode.

— Duž zida je suho, — vikne Dragoš ljut i skoči po drugi put. Uzalud, grana se ne da.

Dječaci odmah shvate Dragoša. Ali šta se tu može, kad nema motke, nema ni kuke ni konopca.

Pošto se Dragoš još nekoliko puta zaskakivao i pružio se koliko je bolje mogao, a sve badava, pograbi odjednoć oba svoja druga, sastavi ih licem k licu i zapovjedi im, da se čvrsto zagrle.

— Ja ću se popeti na vaša ramena i dohvatiti granu. Ali da se nijeste makli.

Stipica i Joso naučeni, da slušaju Dragoša, učine, kako im je rekao. Stegli jedan drugoga, što su bolje znali, gotovo odrvenili od nepomičnosti. Dragoš im se popne na ramena. To nije bilo baš tako lako, jer koliko su se upela oba dječaka, ipak se pod Dragošem pokolebale te žive ljestve. Pošto se nekako našao koljenima na svojim ortacima, nikako ne može da se digne na noge, makar da su se ona dvojica pod njim ukočili kao panjevi i ustavili čak i disanje. Polako i oprezno digne jednu nogu i pri tom se morao za nešto uhvatiti. Te što će, a on s pet prsta u Josinu čekinjastu kosu.

— Au, šta me čupaš? — vrisne ovaj i makne se, a Dragoš ljosne na zemlju.

— Šta ste budalasti, — grdio Dragoš dižući se. — Jesam li rekao, da mirno stojite.

— Stoj ti, kad te tkogod za kosu vuče, — zacvili Joso.

— Ih baš si mi junak, cmizdri se kao beba, kad ga se malo dotakneš. Ajte, stante opet, pa da se već jednom popnem.

Ovaj put bilo je više sreće. Dragoš se osovi na noge, dohvati granu i s njom u ruci skoči na zemlju.

— Sad pazite, — reče brzo dišući, — ja ću sad duž granu sve do stabla, pa ću se spustiti niz deblo dolje, a vas dvojica jedan po jedan za mnom. Samo dobro prihvatite granu s kraja, da vam ne utekne gore.

Grana se strahovito zaljulja pod teretom, stenjala i škripala, lišće šuštjelo i trepetalo, jaukalo kao od strave rad vratolomne vožnje lude djece, koja su među nebom i zemljom visjela kao tri slijepa miša i šuteći i teško dišući grabili slabašnim rukama granu, koja je svaki čas bila gotova, da ih sa sebe strese i baci poda se u bezdanicu. Hoće ruke već da izdadu. Bile su sve izgrebene od šiblja i kvrgaste kore. Napokon Dragoš osjeti pod nogom potporu. Napipao nogom granu ispod sebe. Cikne od radosti.

— Brzo za mnom, reče, evo tu na donju granu.

Sad je bilo lako od grane do grane niza stablo. Trebalo je doduše još sa najdonje skočiti hvat duboko od prilike. Ali to je bila šala. I noge ostaše čitave. Nije puno ni smetalo, što su mjesto na ono komad suhe zemlje smjerili u vodu, koja je zahvatila jasiku okolo debla. Sad brzo zaobiđu šanac po onome suhome traku zemlje i stignu do vrata kazamate. Crnožuto isprutane vratnice bile su razvaljene te su jedva visjele u šarkama. Jedno se krilo držalo samo za gornju šarku, koja je bila napola izišla iz zida.

U kazamati bio je debeo mrak i najprije se nije ništa vidjelo. Ne usude se odmah da uđu, jer na njihovu pomolu nastade glasan šuštanj i sitna piska.

— Do bijesa, ti parcovi! — viknuše dječaci i stanu skakati s noge na nogu.

Pošto im oči obikoše tmini, uđoše unutra i pretraže sve uglove.

— A sad na posao, — pozove Dragoš i uzme podugačku motku. — Najprije da izvadimo vrata.

— Šta će nam vrata? — pitaju drugovi.

— Ne pitajte nego uprite, — zapovjedi Dragoš.

Isturiše motku, pa onda upri, poreni, poždeni, te amo, te tamo, dok se teška vrata ne ganu i šarka se pomalo dizala. Vrata se zaljuljaju i sruše se s velikim tutnjem napolje i polovicom u vodu, da je na sve strane štrcalo.

— Ha, sad najprije da se pokušamo voziti. Stanite vi tamo, a ja ću na splav da probam, — rekne Dragoš, uzme motku i otisne se njom od kopna. U početku išlo je traljavo, valjalo je motkom otiskavati se, gdje je bila voda plitka, ali kad zađe na dublju, vrata bome plivaju kao pravi pravcati splav. Doduše voda se prelijevala preko dasaka i nemilice Dragošu kvasila noge. Ali zar je prvi put, da je Dragoš donio kući skvašenu obuću? I što je i to naspram zadovoljstva, da se voziš kao na lađi i sam njom upravljaš kao pravi pravcati lađar! Bez straha obiđe sav šanac i lijepo se vrati svojim zadivljenim drugovima.

— Sad mi podajte konopac, da ga privežem i raspnem preko šajke. Moramo da imamo nešto, o što ćemo se prihvatiti, kad se splav zaljulja, — oprezno tumačio Dragoš. — A treba i da užetom pristanemo uz obale, kad se stanemo iskrcavati.

Onda stanu sva trojica sa svojim motkama na splav.

— Vas dvojica sad ne trebate da veslate. Sjednite, a ja ću sam goniti, — reče Dragoš s neiskazanim zadovolj-

stvom. Otkad je živ, takova šta još nije doživio, kamo li izveo!

— Uf, noge su mi već sasvim mokre, — potuži se Joso i pokuša da ih digne na sandučić i savije poda se.

Stigoše do izlaza šanca prema Dravi. Pred njima puče silna voda kao more. U prvi mah spopade i Dragoša tajna zebnja. Ali to je trajalo samo časak. Osjete odjednom, kako ih voda digla ko na dlanu. Čisto ih je povukla kroz ona vrata. Trebalo je samo motkom upravljati i podavati smjer.

— Sada ćemo tamo k našem otoku, — vikne Dragoš i upre motkom.

Kako je vožnja bila sasvim mirna, voda je lijepo na sebi nosila šajku, nužno klizala oko njih i tiho grgoljila pod njima.

Kad stignu k otoku, dogodila se mala nezgoda, te sva trojica umalo ne padoše u vodu. Kako je splav naglo naletio na kraj, stražnja polovica potone u vodi. Ali imali su uže, te se brzo snađu, skoče na suho, i nalože vatru. Ali drva nikako da se zapale. Potrošili čitavu kutiju sumporača, no sve uzalud.

Pošto su se malo nasjedjeli i najedili, skoči Dragoš i rekne:

— A šta ćemo tu i sjedjeti? Bolje, da se vozimo.

To je drugoj dvojici bilo pravo i oni se opet ukrcaju pa stanu polako ploviti vodom, gdje su se inače igrali na suhu. I splav se divno držao i voda nije prepljuskivala nego ih je mirno ponijela pličinom ama sve bliže i bliže spram prave Drave. Motke su još dosizale dno i mogli su se po volji i ustaviti, pa zato im je i raslo veselje.

Kad al odjednom izmakne se dno pod motkom i u isti čas zahvati ih struja s takovom silom, da se splav za tren oka našao na matici ponesen niz vodu kao daščica. To se dogodilo tako brzo, da su dječaci ostali zabezeknuti

više od čuda nego od straha. Ali kad ih sve jače zahvati struja, problijedi Dragoš i njegovi drugovi, i sva trojica pogledaše razrogačenim očima preda se na golemu vodenu pučinu. Voda sada od puste igre prepljuskivala preko dasaka, kvasila nemilice djeci nesamo cipele i čizmice, nego i hlače do koljena.

— Ajdemo natrag, utopit ćemo se, — vikne Joso zgurivši se na sandučku i držeći se grčevito za uže.

Stipica je klečao na daskama i hvatao se konopca. Od straha poplavile mu usnice i nos, onijemio. Samo je buljio u Dragoša, kao da se od njega nada spasu, a Dragoš stajao raskrečiv noge i motkom bockao po vodi, kao da će je od sebe odgurati i odbiti.

— Ne možemo, — odgovori, a glas mu drhtao, zubi cvokotali. — Nemamo vesla, motkom se ne može ništa.

Sad stanu i Joso i Stipo iza glasa vikati:

— U pomoć, u pomoć!

Nasta plač i jauk, zazivanje majke i Boga u pomoć. Samo Dragoš stoji, stišće usne i širom otvorenih očiju sa zebnjom u srcu gleda i čeka, što će biti.

A splav leti sve brže i brže, vrti se, ljulja, nagiblje se, te je i Dragoš najposlije morao čučnuti i prihvatiti se konopca, jer bi ga inače voda splavila. Tko ih je ovako vidio, ne bi ni šuplja boba dao za njihov život. Ako se prije ne utope, mogu ovako da plove Bog te pita dokle, niz čitavu Dravu, pa u Dunav, pa u Crno more... Ah, šta je njima sada do vožnje u bajno Crno more. Sjeti se Dragoš svoje majčice i njena topla krila i njenih mekih ruku, koje još i onda miluju, kad moraju da dijele kaznu. I sjeti se, koliko je puta bio zločest pa ljutio tu dobru, jedinu svoju dragu mamicu. I odjednom baci se na koljena i briznuvši u plač zavapi očajno kao dijete, što je i bio, kojemu ništa i nitko ne može da pomogne, da ga utješi i zaštititi:

— Mama moja, mama slatka, gdje si?

I onda se prekriži i stane na glas moliti očenaše i zdrave Marije, i svaki put kad jednu molitvu svrši, vapio bi majčino ime najnježnijim i najskrušenijim glasovima:

— Ne ću više nikada, slatka mama, više nikada ne ću...

Na klupi pred mostarevom kućicom sjedi drvosječa Đorđo. Svršio je svoj današnji posao, ubrao pošteno stečenu zaradu pa sio kod prijatelja i vjenčanoga kuma, da se malko odmori, da s njim popije čašicu dvije i da zabrinuto motri Dravu, koliko je narasla. Đorđu nikad bolje, otkad se okućio sa čestitom Kristinom. Ima svoj uredni stan, svoju dobru hranu, svoju kućnu čistoću i skrpano odijelo, pa kad svrši svoj posao, on je kao i svaki gazda, slobodan i rado se brine i o tuđe dobro. Pola godine radio je od zore do mraka dan na dan, sjekao drva, cijepao i pjevucao kroz nos onu svoju jedinu pjesmu, »Trajna nina, nena, visoka planina«. Drugu polovicu godine radio od zgode do zgode, jer ljeti se ne lože peći pa drvosječe mogu malo i da proplanduju.

Te tako Đorđu nimalo nije krivo, što mu se na njegovu putu do kuće našao kum mostar, da kod njega malo smiri onu svoju sakatu nogu, prije nego što je odnese svojoj Kristini na brigu i njegu.

Pošto se obadva prijatelja ponapiše pjenušava piva, što ga dobaviše isprijeka iz krčme »Kod Lađe«, pošto se nabrigali i o šteti, što će poplava navaliti na zemlju i o ljudima, koji će stradati to imućem to životom, i pošto je Đorđo svojim jednim okom izmjerio i ocijenio drva, što ih valjaše Drava niz vodu i sračunao, koliko bi hvatova bilo, da se lijepo posijeku, iscijepaju i slože — kad odjednom trgne se kao uboden sa svoje klupe pred kućom, pogleda uz vodu, ispruži ruku i vikne:

— Isuse Marijo, šta to tamo dere niz vodu?

Niz vodu leti splav, ljulja se, vrti se. Bijesna je struja vitlala slabom daskom kao trijeskom i juri drvo, juri bezustavno u sigurnu propast. Na njoj se stisla djeca jedno uz drugo, zagrlila se u klupko i drže se za uže. Jauci njihovi miješali se sa šumom talasa i voda ih lakomo gutala čekajući, dok se ne zadobavi mladoga ljudskoga mesa. A nije li joj sigurno? Kako da joj izmakne gotov plijen? Zar ne prođoše mimo njih zidine gradske, da nijesu ni pokušale, da joj ga otmu? Ne lete li obale i uzmiču i zaostaju i ne pitaju, čija je ono mlada krvca, što je voda ugrabila pa je nosi sebi u svoje strašne dvore i palače? Ta eno tamo se već u zraku visoko rasplele grede drvena mosta i kao sablast odudaraju od siva neba spajajući kraj s krajem. Oj vi anđeli čuvari, amote se, uprite, štitite, pomozite, da ne zakukaju tri majke, da se u crno ne zaviju tri kuće.

— Mama, mama, — vape pomodrjele usnice lude djece. — Ne ćemo nikada više. Dragi Bože, izbavi nas.

Pa onda zajauču u sav glas:

— U pomoć, u pomoć!

— Djeca na splavu! — zaprepasti se Đorđo i onako hramljući u prvome strahu odšamuca niz nasip i vikne vojnicima, koji su dolje na obali imali stražu:

— Ljudi, amote vas, u čamac, tope se djeca. Žurite se.

Vojnici razumješe. Potrče k vodi, odriješe čamac pa za tren oka niz vodu. Zaveslaše, što su brže mogli, da zaobiđu splav s djecom i da ih odozdo dočekaju.

Djeca ugledala pred sobom čamac i ljude, zavikaše još jednom, a onda onijeme. Samo oči hoće da iskoče iz jama i zubi cvokotali. Dragoš počeo mucati besvijesno, gorljivo i skrušeno očenaš prekidajući ga uzdasima i jecajima:

— Mama, slatka mama, nikad više. Joj meni, moja slatka mamica.

Ostalo se utopi u slatkim dječjim suzama. Ta nije li spas blizu?

Splav udari o čamac i ovaj malo ne nastrada od sile, kojom je splav nasrnuo. Čvrste ruke pograbe djecu i jedno po jedno kao mokru paščad bace u čamac. Onda prihvate konopac, povezu i vrata za sobom pa se otisnu k obali.

Sad bismo ovdje mogli da završimo priču o Robinzonadi. Ali svako će dijete htjeti da zna, šta se dogodilo dalje i kako su naša tri krivca prošla. Pa hajde de, pođimo s njima do kraja.

Kad su se upravo pod mostom iskrcali, dočekaše ih ovdje Đorđo i mostar. Đorđo zagraja:

— A joj, zar si to ti, Dragoš? A kako si se ti ovdje našao? Šta će reći gospoja mama i tata? I kako ste svi pokisli kao miševi.

— Dragi Đorđo, — moljaše Dragoš i prihvati rutavu, kvrgastu ruku drvosječe. — Nemojte ništa mami kazati, ni mami ni tati. Tata bi se ljutio, mama bi se žalostila. Je l te, dragi čikica, ni vi ne ćete nikome ništa kazati, ni gospoda soldati ne će. Molim lijepo. Ja ću vam sjutra donijeti cigare, kupit ću za svoje novce. Dobio sam cvanciku k rođendanu od tate.

Mostar se držao najprije vrlo ozbiljno i čak govorio, da treba djecu prijaviti, odvesti na poglavarstvo, da im sude. Nato zaurliču naša tri junaka od straha i bace se na koljena pred strogim čuvarom mosta i vode. Ali pošto mu Đorđo namigne svojim jedinim žarkim okom i u rebra ga prijateljski gurne, nekako se udobrovolji i obeća, da ih ne će odati. Samo ih ozbiljno i strogo opomene dignuvši prst:

— Ali da se nikada više nijeste usudili na Dravu ni sa splavom ni bez splava.

— Ne ćemo nikada više! — svečano obećaše djeca.

— A kamo naša nagrada? — nato će vojnici. — Ako ih ne prijavimo, nema ni nagrade.

— Pa ja sam vam kazao, da ću vam donijeti cigare, — zagrca se Dragoš i samo što nije iznova udrio u plač. — Ja ću vam za sve svoje novce, što ih budem podobivao k imendanu i tako, kupiti duhana i cigare. Samo nam kažite, u kojoj ste kasarni.

I Stipica i Joco dadoše isto obećanje i nato vojnici pristanu, da djeca svoje darove donesu ovamo mostaru, a Đorđo se za njih zajamči.

— Znam ja njih. Dragoš kad štogod obeća, on će izvršiti, pa stojalo ga šta mu drago. A sad hajdete sa mnom mojoj kući, Kristina će vam osušiti haljine. Ovako ne smijete doma.

Djeca jedva dočekaše, jer su im mokre haljine bile vrlo neprilične a bilo im je i zima. Išli su sve uz vodu, da ih ne vidi svijet, i brzo, da se ugriju, jer i Đorđo, i ako je imao drvenu nogu, za čudo mogao je brzo hoditi. Čitavim putem čitao im je bukvicu, ocrtavao im sve posljedice njihova čina, kad bi se za nj saznalo. Njegovo živo pričanje o kaznama, koje bi ih snašle, tako je djelovalo, da su ih sva trojica na sebi osjetila. I ukori i kazne, zatvor i šibe, — dabome šibe! — sve su oni putem pretrpjeli. I duše im se skrušile i za svake stanke, što ih načini Đorđo u svome govoru, obećavali su, da se ne će nikada više voziti po Dravi.

Kristina ih dočeka s velikom brigom, svuče im haljinice, i turi svu trojicu u krevet. Srećom upravo je naložila vatru da spremi večeru, jer Đorđo je volio rano večerati, pa im stane sušiti haljine. Cipele napuni Đorđo slamom, da se ne skupe, i onako ne će biti lako da ih obuju, onako prokisle i promočene. Onda Kristina skuha lipova čaja i poda djeci da piju, da se ne bi razboljela od nahlade.

I tako radeći hodala amo tamo, glavurdala, krstila se i naizmjence zazivala ime Isusa i Marije.

— Bože, šta će samo kazati moja dobra gospoja. Umrla bi od straha, da zna.

— Pa mi ne ćemo mami ništa kazati, — Dragoš će slatko, umiljato.

Kristina i Đorđo nešto se dogovarali. Šapću, dokazuju, odriču.

— Ja ipak mislim, da bi trebalo kazati gospodinu, — reče Kristina. — Pomisli, zar je to mala stvar, što su ta djeca učinila? Trebalo bi, da otrpe kaznu.

— Idi, Boga ti, zar im nije bilo dosta kazne onaj strah, što su prepatili? — Đorđo će na to. — Budimo zadovoljni, da su živi.

— Da, ali pravda je tu po srijedi. Pa onda i primjer, da se druga djeca odvrate od zla puta, — zaintači Kristina.

— Ajde, ne luduj. Ti bi prva bila, koja bi zajaukala, kad bi Dragoša prebacili preko klupe da ga šibom poglade.

— A joj! — zavapi Kristina i digne obje ruke i odmah poleti u sobu k djeci pa pogladi Dragoša i zapita ga, ne boli li ga gdje.

Đorđo se samo nasmije i pošto se haljine osuše i djeca opet obuku, otprati ih Kristina sve do kalvarije i naloži im da ravno pođu kući, jer će sada pasti noć.

Čitava tri mjeseca živa duša nije saznala o nesretnoj robinzonadi trojice dječaka. A ovi, vjerni svome obećanju, nosili su svu svoju imovinu u novcu duhandžiji, a duhan i cigare za njih dobivene, mostaru za gospodu vojnike. Dragoš je za to vrijeme bio strašno dobar i naročito uslužan, i mami i baki i tati nuđao se na pomoć u svakakvim poslovima, donosio iz dućana, s trga od svakuda, što je trebalo, i ne trebalo, ali odmah i tražio nagradu, pa makar samo i po krajcarak.

— Treba mi, — odgovorio bi na pitanje, što će mu novci.

Tako je skucavao novčić po novčić i štedio. Dok jednoga dana mostar smijući se ne reče, da je sada dosta, jer su se napušili nesamo vojnici, njihovi spasitelji, nego i druga čeljad, i osim toga vojnici sjede u zatvoru, jer su se ogriješili o in-sub-or-di-na-ci-ju. Dragoš je pitao, kakva je to stvar, a mostar se samo smijao i slegao ramenima.

U to isto doba pukao glas po gradu — ne zna se kako — o vodenoj vožnji naše trojice junaka. I sad bi bilo zaista svašta, da srećom po njih nijesu škole zatvorile svoja vrata i djecu pustile na dva mjeseca na slobodu. Tako izmaknu naši Robinzoni zasluženoj kazni.

Još ćete pitati, a šta bi s Dravom, prvom i najvećom zlotvorkom u toj nezgodi. Eh, ona se povrati i smiri, kad se izdovoljila bijesa i gospodstva. Ljudi će se vratiti za koji dan svome domu, naći će ga razorena, nekad razvaljena, muku svoju razgrabljenu od vodene sile. Kome su ostala četiri zida i krov nad njima, hvalit će Boga, da mu nije druge štete osim što mu se kuća napunila muljem, dvor blatom i pijeskom a usjevi u polju i u bašči ugušeni. Zamalo povratit će se život, kako je i prije bio. Drava poteći će pitomo i skromno u svojem koritu i pokazat će nedužno lice, na suncu nasmijano, iskričavo, sjajno, kao da ništa drugo ne zna, nego da melje vodeničarima žito, da nosi lađarima lađe i podaje ribarima svoje ribe.

I čovjek se iznova s njome miri, pjeva joj i tepa joj, voli svoju hraniteljicu i zaboravlja, kako ga je nedavno bila i kako će ga opet biti i iz kuće njegove goniti, godinu za godinom. Ali doći će vrijeme i djeca će njezina postati ljudi i ne će više dati, da ih bije i goni iz doma njihova ta podmukla stara i mila Drava. Ti će mladi ljudi podići silu protiv sile. Naučit će u školama i u svijetu, kako se

sila kroti silom. Gradit će nasipe od zemlje pred kućama, odvratit će Dravu od domova svojih i prisilit će je, da teče onako, kako oni hoće. Postat će nesamo hranjenici njezini nego i gospodari joj. I bit će dobro njima, a da ne će zlo biti vodama Dravinim. Ta njihova je rođena, vole je svi, koji su prvi put progledali u bijeli svijet na obalama njezinim i ručicama posizali za njezinim blistavim talasićima i topili se za ljetne omare u njenom hladu i veselo se vozili po njoj zimi, kad je pokrije led.

SADRŽAJ

Strana

Bogorodičine trešnje 3
Prva služba 60
Đorđo drvosječa 76
Kristinina udaja 114
Robinzonada 143